

PETRI RAMI
VEROMANDVI, RE-
GII PROFESSORIS,

Dialecticæ lib. duo,

EX VARIIS IPSIVS DISPV-
TATIONIBUS, ET MULTIS

*Andomari Talei commentariis de-
nuo breviter explicati,*

A

Guilielmo Rodingo Hasso.

FRANCOFURTI

Apud hæredes Andreæ Wecheli,

M. D. LXXXII

*1. ed. Francf. 1577, in-4to
in der Stadtbibliothek.*

A
R
P

S

3

A D R E V E -
R E N D V M P R I N C I -
P E M D. L V D O V I C V M A B.

batem Hirsfeldensem Guilielmi
Rodingi præfatio.

úm multa præ-
claré á Deo Opt.
Máx. ad men-
tes, animosque
nostros ornan-
dos atque illu-
strandos nobis cócessa sint, tum
nihil videtur Logica, id est, bene
disserendi arte excellentius con-
cessum atque donatum esse. Si
enim Grammaticam, Rhetori-
cam, Mathematicã, Physicam,
Ethicam, Medicinam, Iurispru-
dentiam, Theologiam, & cujus-
cunque generis artes ac discipli-

nas illustratas, & ad vitæ humanæ usum traductas & accommodatas habemus, nobilis atque diuinæ Logicæ beneficium est: Si de rebus omnibus acutè cogitare, prudenterque judicare possumus, nobilis atque diuinæ Logicæ beneficium est: Si interpretandis bonorum autorum consiliis & inventis, varisque prudentiæ & judicii laudibus explicandis juventutem erudimus, nobilis atque diuinæ Logicæ beneficium est: Si res angustas amplificare, obscuras interpretando explanare, rem universam in partes tribuere, latètem definiendo explicare, ambigua videre & distinguere valemus, nobilis atque diuinæ Logicæ beneficium est: Deniq; si
quo

P R A E F A T I O.

quo homines bestiis maximè præstant, id est, ratione, consilio, iudicio, hominibus ipsis præstamus & antecellimus, nobilis atque divinæ Logicæ beneficium est.

Quamobrem si ulli nostra ætate de literis & artibus liberalibus bene meriti esse existimantur, ii mehercule de illis omnium optimè meriti videntur, qui lumen illud Logicum per se quidem clarissimum, & olim Promethei cuiusdam opera (ut Socrates apud Platonem in Philebo arbitratur) è cœlo delatum, sed temporum injuria, atq; hominum negligentia & ignavia obscuritatis nebulis obrutum, & densissimis sophismatum tenebris obscuratum, & ferè ex-

inctum, Christianorū Scholis
accenderunt, & splendorem a-
missum ipsi restituerunt. At ve-
rò P. Ramus (dicam enim quod
res est)

--- tantum supra caput extulit omnes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Enimvero, adolescentes, Logicā
ex ἐμπειρίᾳ, ἰστορίᾳ, ἀναπόσει, ἰστορίᾳ, experie-
tia, observatione, sensu, indu-
ctione (quæ Aristoteles omnium
artium principia & fundamenta
constituit) deductam & ad eorū-
dem fines revocatam requiritis?
P. Ramus deduxit & revocavit.
Logicam præceptis non falsis,
sed veris & perpetuis, non alie-
nis, sed propriis & homogeneis,
nec præceptis solū veris & ho-
mogeneis, verū etiam catho-
licis (ut ab Aristotele appellan-
tur)

lis
a-
ve-
od
tur) id est rerum generalium ge-
neralibus, & specialium spe-
cialibus descriptam, & Metho-
diluce illustratam requiritis? En
P. Ramus vobis descripsit & il-
lustravit. Logicam, inquam,
non solum præceptis descriptā,
verum etiam illustrium poeta-
rum, oratorum, philosopho-
rum exemplis declaratam & u-
su celebratam, imo ad Theolo-
gorum, Iureconsultorum, Me-
dicorum disputationes & Scho-
las, quæ unquam fuerunt aut
futuræ sunt, accommodatam
desideratis? P. Ramus decla-
ravit, celebravit, accommo-
davit. Hominem in logicis vigi-
liis elucubrandis, diuturni usus
laboribus sustinēdis per triginta
annos, imo totum ferè vitæ suæ

tempus exercitatum, de Logica præcipientem audire cupitis? P. Ramum audite. Quamobrem artium liberalium magistri, professores, atque doctores (ubi-
cunque terrarum in erudienda juventute stipendia meremini) hoc Philosophi nostri exemplū vobis imitandū proponite, ad-
olescentibus vobis in discipli-
nam traditis Logicæ artis non vana sophismata, sed solida & constantia præcepta inculcate; Logicæ usum, qui omnium artium atq; disciplinarum magister & iudex est, autorum probatorum scriptis explicandis, & judiciis ponderandis demon-
strate; neminem unquam philosophum, quantus quantus est, tāquam Deum colite & ob-
serva-

servate: sed ut anté monui, sic jam moneo iterumque moneo, ut amicus vobis sit Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

Tu veró PRINCEPS Reverende, ut pro singulari tuo in literas & literatos homines amore Ramum nostrum aliquando á me oblatum suscepisti, ita jam iterum æquo animo suscipito.

Etsi enim Deus Opt. Max. pro singulari sua bonitate, illustrissimum Principem Palatinū & Romani Imperii Electorem, D.D. FRIDERICUM PIUM (quem honoris causa, ut debeo, nomino) studiorum meorum Mæcenatem clementissimum mihi excitavit, tamen ut me tuæ erga me benevolentix & huma-

nitatis adhuc recordari, semper-
que dum vixero, recordaturum,
testatum faciam, jam secundo
Dialecticam P. Rami tibi inscri-
ptam & dicatam emitto. Vale.
Heydelbergę, IIII. Idus Ia-
nuarii Anni 1610.

LXXVI.

PETRUS

PETRVS RAMVS

LECTORI S.

ARCHIMEDES (*Lector*) *sphaera & cylindri rationem (in cuius inventione vehementius elaborasset) sepulchro suo incidi voluit. Et quidem si me de vigilis studiisque meis interrogas, sepulchri mei columnam e Logica artis institutione desiderem. De causa voti respondebunt, primo ad artis accurationem, libri de inventione argumentorum & eorum dispositione ad iudicandum, non solum ab Aristotele Organici, Rhetorici, Physici, sed a Cicerone & Quintiliano tam multi oratorii: in quibus universis in duorum libellorum pugnum ratione viaque contrahendis omni studio diligentiaque contedimus, ne qua Logica particula cuiusquam vel umbra illic confusa esset, cuius veritas non hic expressa teneretur. Atque hac prima problematis Archimedei conscientia erit. Respondebunt deinde ad Logica usum, elegantiam, dignitatem partibus omnibus explicandum excitata Logicis meditationibus, cum populares Poetarum, Oratorum, Historicorum laudes, tum liberales & ingenua artes novi corporis nova specie sui studiosis adolescentiores praclarisq; dotibus ornatiores & locupletiores facta: ac ne qua agrestium procorum protervia timeretur, suarum quoque Scholarum tanquam liberalis custodia sopita & co-*

mitata. Hac secunda problematis Archimedi
 conscientia erit. Testes igitur isti Logicam &
 veritatem & utilitatem tot dierum noctium
 que vigiliis exquisitam testati, de voti nostri
 causa respondebunt: teq; (Lector) ut spero, com-
 monefacient, insanam nescio quam in plerisq;
 omnibus Europæ academiis altercandi de sua
 preceptis sophisticam, Logica & veritatis &
 utilitatis longè dissimilem esse: teq; ad veriora
 & utiliora præstantissima facultatis studii
 premiaq; inflammabunt. Ecquid verò interea
 turba tam graves objecta, theatra scenicis pro-
 bris extructa, tribunalia judicum pænis mi-
 nacia, damnatio tandem fœdis ignorantia co-
 lumnieque notis infamis, è toto philosophia re-
 gnomanibus & lingua velut amputatis inau-
 dita proscriptio, an exiguam voti nostri caus-
 sam perhibebunt? Quid consecuta per Henri-
 cum Regem à judicii tam dementis invidia li-
 beratio, & in solidam sanctioris judicii laudem
 regia professio? Quid postea (cùm Logici hic
 ardor in religionis causam invasisset) longè
 gravissima offensio, vite salutisque propterea
 tribus jam bellis civilibus jactatio nullam
 voti nostri causam indicabunt? imò verò eti-
 am admonebunt, ut Deo Optimo & Maximo
 gratias habeamus, quòd studiorum nostrorum
 cursum hoc tanquam circo agitari & exerce-
 ri, neq; tamen ulla metarum conversione fran-
 gi voluerit. Ideoq; obtestor ut Logiorum lumen
 in bonis & veri percipiendi studiosis ingenis

accen-

accen-
 dum,
 illust
 que
 re Log

accendat: cumque ad ingenuas artes exornan-
dum, tum ad cœlestia sacra doctrina mysteria
illustrandum magis ac magis augeat: perficiat-
que ut isto in nominis sui gloriam epigramma-
te Logici epitaphii tabula concludatur.

PETRI RAMI

disputare Disserere

fridomg 2017/06/04

Kan Dialexes dar q platone interprete est

idest rationam suu rati

one liti unde Dialectica sign

fica nix dominus suu

Dialectica et logica non differunt sed notant unum

institum et finem suu

g. idem Dialectice est ens et non ens

abp. 3 ans est

methodica dis

putio precepto

rum. Verum

Homogeneu

la proba dū ser

hūnt g. o. p. r. e. n. c. a. t. h. o. l. i. c. o. n. t.

et utilium.

DIALECTICÆ LIBER PRIMVS DE

Inventione.

CAP. I. QUID DIALECTICA.

DIALECTICA est ars bene
serendi eodemque sensu
gica dicta est.

Ar. Id est, rerum homogene
rum per generalissima, subalterna,
specialissima, comprehensio & co

ordinatio. Sic enim a Ramo lib. 4. Schol. Dial. cap. 1. in
definitur.

Bene] quia invenit omnium artium liberalium
finis est.

Differendi] Res omnes, æternas sive caducas, cor
poreas sive incorporeas, probabiles sive necessarias,
veras sive fictas, qualescunque denique sint (nihil in
terest) explicandi, declarandi, arguendi: item disputan
di, disceptandi, ratiocinandi, ratione utendi: ut tam la
te pateat usus Dialectices, quam late humanæ ratio
nis usus in disserendo patet. Cicero libro 2. de Ora
eandem definitionem affert. Vidēsne (ait) Diogenem
eum fuisse, qui diceret artem se tradere bene disseren
di, & vera ac falsa dijudicandi, quam verbo Græco
διαλεκτική appellaret? Disserere autem proprium vo
cabulum est agricolarum, & varie seminare & digerere
significat apud Columel lib. 11. cap. 3. & 24. Metaphora
igitur hic est. Nam ut olitor (ait Varro de lingua Lat.)
disserit in areas sui cujusque generis res: sic in oratio
ne qui facit, disserere dicitur.

Disserere

2. p. 1. h. o. n. e. d. d. n. e. l. a.
ab agricolis.

Logica] ἀπὸ τοῦ λόγου, à ratione. Nam λογικὸν seu
διαλεκτικόν (ait Plato in Alcibi.) idem est quod τῶν λόγων
 χρῆσθαι, ratione uti: hinc λογική seu διαλεκτική.

Invenire est non solum suam referre ad singularia negotia
 & considerare in quodvis aristo quomodo ad rem proficiat

CAP. 2. DE PARTIBUS

Dialectica, deq. argumenti

generibus. *ἡ δὲ τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἡ διὰ τὴν ἀλήθειαν*
ἢ τὴν ψευδῆ: ἡ δὲ τῆς ἀλήθειας, ἡ τῆς ψευδῆς.

Dialecticæ partes duæ sunt, Inventio & Judicium. Inventio est pars Dialecticæ de in-
 veniendis argumētis. Argumentum est quod
 ad aliquid arguendum affectum est: quales
 sunt singulæ rationes solæ & per se conside-
 ratæ. Argumentum est artificiale aut inartifi-
 ciale: Artificiale, quod ex sese arguit: est autem
 primum vel à primo ortum.

Primum, quod est suæ originis: estque
simplex aut comparatum. Simplex, quod
 simpliciter & absolutè consideratur: Est
 que consentaneum aut dissentaneum. Con-
sentaneum est, quod consentit cum re
 quam arguit: estque consentaneum absolu-
te aut modo quodam: absolutè, ut causa &
 effectum.

Partes duæ] Quemadmodum invenire & judicare
 duo sunt rationis humanæ munera, & tertium præ-
 terea nullum est: ita Dialecticæ, quæ vim & usum hu-
 manæ rationis artificiosè describit, duæ sunt partes,
Inventio & Judicium: quarum altera res differendas co-
 gnat & invenit, altera verò res inventas disponit & ex
 dispositione judicat.

Inventio Græcis dicitur εὑρίσκειν seu τὰ ζῆναι, Latinis *invenire*
 etiam *topiconum* nomine: quæ quia natura prior est,

ἡ δὲ τῆς ἀλήθειας, ἡ τῆς ψευδῆς.

primum locū occupat : nihil siquidem disponere possum, nisi antē invenero, & inventio suppeditat materiam dispositioni. Partes igitur sunt Dialecticæ præceptis quidem separatae & disjunctae, usu verò conjunctae.

Arguendum] Arguo idem est quod explico, ostendo, declaro : Hinc argumentum, quod rei propositæ vim & naturam explicat.

Affectum est] Accommodatum & idoneum est. Sic Cicero loquitur in Tus. Quæst. Oculus conturbatus non probe est affectus ad suum munus fungendum. Idem in Top. Sequitur is locus, qui constat ex rebus, quæ quodam modo affectæ sunt ad id de quo ambigitur.

Singula] Id est simplices rationes. Plerumque enim una vox argumenti symbolum seu nota est, aliquando tota enunciatio, ut in comparatis. Neque verò id tantum argumentum est, quod ad quæstionem dubiam concludendam adhibetur, sed omnes sententiæ partes argumenta sunt : ut cum dico (Ignis urit) hic duo argumenta sunt, causa ignis, urit effectum. Quemadmodum igitur nulla est oratio, quin ex vocum generibus a Grammaticis constitutis orietur : ita nulla est rei declaratio aut probatio in artibus, in philosophia, in medicina, in iurisperitencia, in Theologia, in omnibus denique omnium hominum actionibus, quin ex decem argumentorum generibus à P. Ramo positis proficiatur. Variis autem nominibus appellatur argumentum. Dicitur *τόπος, ὅπος*, locus, terminus, categoria, cætegorema, prædicabile, prædicamentum, principium, medium, elementum, probatio seu fides, causa, ratio, nota & sedes rerum : quorum nominum rationem & notationem vide apud Talmum. Ramus cum Ciceroni commodissimè argumentum appellat.

Ex sese arguitur] Quod sua vi & natura plus artis & ponderis ad arguendum habet : Græcis dicitur *ῥητορικόν*, vulgo insitum. Aristot. i. Rhet. cap. 2. definit artificiale, quod per artem & nos ipsos comparari potest. *Quæ*
defini-

*Argumentum
q. modis etc.*

definitio non consistit, & ex foro nata est, ubi Oratori interdum argumenta inartificialia adferebatur. Nam artificialia argumenta etiam extrinsecus nobis adferri, & inartificialia per nos & artem comparari possunt. Nec tantum oratori, seu civilium controversiarum auctori Dialectica inservit, verum etiam philosopho, medico, jureconsulto, theologo, omnibus denique omnium conditionum hominibus.

Primum] Quomodo Grammatici docent aliam vocem esse primitivam, aliam derivatam.

Sua originis] Cujus consideratio & cognitio non exsequentibus dependet. Sic causæ argumenta prima dicuntur, quia illarum doctrina sine definitionis doctrina potest intelligi: doctrina verò definitionis non sine doctrina causarum.

Simpliciter] In quo neque par, neque impar: neque simile, neque dissimile consideratur.

Consentaneum] Vocabula Ciceronis sunt in hac arte. Vide partit.

Absolute] Aristoteles dicit ἀπλῶς simpliciter, ἢ ὅτι quodammodo.

Causa & effectum] Summa enim consensio est inter causam & effectum, quia causa definitur, cujus vi effectum existit, & suam essentiam habet.

Causa est q̄ producit effectum & assignatur I legi

CAP. 3. DE EFFICIENTE, q̄ est fons omnis

procreante & conservante. Demum scitur eius causa

notae scitur id est loco primo et secundo causa est

Causa est, cujus vires est Itaque primus

hic locus inventionis fons est omnis scientiae: sunt modi

sciri que demum creditur, cujus causa teneat primo effici

tur: ut merito dicatur a Poeta: quæ prima rem efficit

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas

Causa est efficiens & materia, aut forma

& finis. Efficiens est causa, a qua res est: cujus

et si vera genera nulla nobis appareant, uber-

in hoc exemplo
causa efficiens
procreans & generans
Amor est effectum
 tas tamen permagna modis quibusdam &
 stinguitur: primò quòd procreet aut tueatur.
 Ovidius l. de Remed.

Ergo ubi visus eris nostra medicabilis arte,
Fac monitis fugias ^{causa} otia prima meis:

Magnus trahit
ferrum.
 Hac ut ames, faciunt: hac quæ fecere, tuetur.

Hac sunt jucundi causa cibusq; mali.

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus:

Contemtaq; jacent & sine luce faces.

Est in
In exemplo Verg.
 Sic pater & mater procreant: nutritur.
 tur. 4. Æneid.

Divæ parentis
Dardaniæ sunt causa
afficiendi
Stet q; parentes
negant d; ridone
& horrens Caucasus
estitit
& Hircani hys
githi uny nâtrise
causa & servantes
Æneid.
 Non tibi diva parens generis, nec Dardani
 author

Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens

Caucasus, Hyrcanag; admoruit ubera tigres.

Sic Romulus conditor Romanæ urbis,

Reges deinde reliqui, Consules, Imperatores,

tutores & conservatores fuere.

Causa est Ramus doctrinam Logicæ inventio-

nis à doctrina causarum exorditur, quia causa cate-

goria natura notior & prior est. Causa Græcis dicitur

αἰτία καὶ αὐτίον. Interdum etiam nominibus αἰτία,

σορξίς, φύσις, & οἰαίς, principii, elementi, nature, effec-

tiæ apud Aristotelem intelligitur.

Scirique Aristotelis hoc est 2. cap. lib. 1. post & in

Felix quis Vergil. in Georg.

Efficiens & materia Species ponit bis binas pro

duobus generibus, quod & Aristoteli familiare est.

Ceterum quod ad ordinem causarum attinet, natura

priora primo loco à Ramo docentur: Nam si efficiens

fit & materia, non protinus erit forma & finis: sed con-

trà si forma fit & finis, ceteras causas necesse est ante-

cellisse. Sed finis, inquires, cogitatione primus est. Nihil

refert.

Causa

refert. non enim idcirco natura prior est cæteris causis. Præpositiones tibi quodam modo causas distinguunt. A vel ab nota est causa efficiens ex materia per formam propter vel in finis. Non semper verò exprimitur, sed intelligendæ sunt.

*Propositiones
disting. his
causare.*

Ergo ubi] Otium, ait Ovidius, esse causam procreantem & conservantem amoris. Una igitur res potest esse causa procreans & conservans: interdum tamen distinguuntur, ut videre est in sequentibus exemplis.

Non ubi] Caucasus & cautes finguntur procreantes causæ Aeneæ, Hyrcanæ tigres conservantes. Exemplis fictis omnia ferè argumenta à Ramo illustrantur, ut Logicam entis & non entis esse, (ut Aristoteles in metaph. loquitur) manifestum fiat.

CAP. 4. DE EFFICIENTE

sola & cum aliis.

Secundò, causa efficiens sola efficit aut cum aliis: earumque omnium sæpe alia principalis, alia adjuvans & ministra. 9. Eneid. Nisus advocat ab Euryalo in se factæ cædis & culpam & pœnam: quia solus author fuerit:

*Me me: adsum, qui feci: in me cõvertite ferrum
O Rutuli: mea fraus omnis: nihil iste nec ausus
Nec potuit.*---

Solitaria causa cum plerisque & principalibus & sociis pro Marcello variè adhibetur.

Nam bellicas laudes (ait Orator) solent quidam extenuare verbis, easque detrahare du-
cibus & communicare cum multis, ne propria sint imperatorum: & certè in armis, militum virtus, locorum opportunitas, sociorum auxilia, classes, commeatus multum ju-

» vant: maximam veró partem, quasi suo iura
 » fortuna sibi vendicat, & quicquid est prospe-
 » régestum, id pené omne ducit suum. At veró
 » huius gloriæ, Cæsar, quam es pauló anté ad-
 » eptus, socium habes neminem: totum hoc,
 » quantumcunque est (quod certé maximum
 » est) totum (inquam) est tuum. Nihil tibi ex ista
 » laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors,
 » nihil turma decerpit: quinetiam illa ipsa re-
 » rum humanarum domina fortuna in istius se-
 » societatem gloriæ non offert: tibi cedit, tuam
 » esse totam ac propriam fatetur. Instrumenta
 » etiam in causis adjuvantibus connumeran-
 » tur: quo argumento impius Epicureus dispu-
 » tat mundum nunquam esse factum: l. de Nat.
 » Quibus enim (ait) oculis animi intueri potuit
 » vester Plato fabricam illam tanti operis, qua
 » construi á Deo atque ædificari mundum fa-
 » cit? Quæ molitio? quæ ferramenta? qui ve-
 » ctes? quæ machinæ? qui ministri tanti operis
 » fuerunt?

Cum aliis] Græcis dicitur συνάτιον. Sic Aristot. 2. phys. alias artes constituit ἀρχιτεκτονικάς principes & imperantes, alias ποιητικάς effectrices & ministras.

Pro Marcello] Sex causæ adjuvantes victoriæ enu-
 merantur, miles, locus, socius, classis, comœatus, &
 principalis fortuna.

In armis] Exemplum causæ solitariae. Cæsar solus
 autor est suæ gloriæ.

Quibus enim] Instrumenta hîc sunt & causæ adju-
 vantes, ferramenta, vectes, machinæ, ministri.

CAP. 5. DE EFFICIENTE

per se & per accidens.

Tertiò, caussa efficiens per se efficit, aut per accidens: Per se, quæ sua facultate efficit: ut quæ natura vel consilio faciunt. Ventorum naturalis efficientia est i. Aeneid.

Incubere mari, totumq; à sedibus imis
Unâ Eurysque Notusque ruunt crepergue
procellis
Lueretia fuit contra à Jago

Africus, & vastos tollunt ad littora fluctus.

Consilii exemplum est illa Ciceronis de se confessio. Suscepto bello, Caesar, gesto etiam magna ex parte, nulla vi coactus, iudicio meo ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te. Per accidens efficit

caussa, quæ externa facultate efficit: ut in his, quæ fiunt necessitate vel fortuna: necessitate, cum efficiens vi cogitur ad effectum, qualis est Pompejanorum excusatio. At mihi quidem (ait Orator) si proprium & verum nomen nostri mali quærat, fatalis quædam calamitas incidisse videtur & improvidas hominum mentes occupavisse: ut nemo mirari debeat, humana consilia divina necessitate esse superata. *Hostis est causa per accidens*

Fortuna est causa per accidens, quando præter efficientis scopum aliquid accidit. Sic casu fortuito (ait Tullius 3. de Nat. Deorum) Pheræo Jazoni profuit hostis, qui gladio vomericam ejus aperuit, quam sanare medici non poterant. In hoc genere causarum impru-

piscatoris miherni inveniunt aures tripodum

conquiritur: ovidio: fortuna tam cum laqueis amicitiae & 199
libere ovidio: causa fortis
22 P. R A M I

dentia connumerari solet. Ovid. 2. Trist.

Alu. nimirum *Cur aliquid vidi: cur noxia lumina feci:*
Cur imprudenti cognita culpa mihi est:

Inscius Actaeon vidit sine veste Dianam.

copiamur loco *adhibet* *Prada suis canibus nec minus ille fuit.*
Simile *pro. Scilicet in superis etiam fortuna luenda est.*

Nec veniam, laeso numine, casus habet.

Hinc sumitur deprecatio: qualis est pro
Ligario: Ignosce pater: erravit: lapsus est: non
putavit: si unquam posthac. Et paulo post.
Erravi: temere feci: poenitet: ad clemen-
tiam tuam confugio: delicti veniam peto: ut
ignoscas oro. Fortunæ autem nomen ignora-
tio caussarum confinxit: cum enim aliquid
præter consilium spemque contigerit, fortu-
na vulgo dicitur: nec inscite Juvenalis,

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te

Nos facimus, fortuna, dea, cælog, locamus.

Natura vel consilio] Aristot. 5. cap. 2. phys. appellat
φύσιν καὶ ὁρμὴν ἢ προαίρεσιν, naturam & appetitum,
vel consilium. Idem ad Nicom. species efficientis per
se ponit φύσιν καὶ φύσιν.

Incubere] Fingit Vergilius Eurum, Notum & A-
fricum caussas natura efficientes tempestatem. Huc
omnia referuntur, quæ physici de caussis naturalibus
disputant.

Suscepto] Professionis ad arma Ciceroni caussa
fuerunt, libera voluntas ac consilium.

At mihi] Defendit Cicero Pompejanos argumen-
to à causa necessitatis. Græcis dicitur βίαια καὶ
ἀνάγκη βίαια necessitas violenta, Latinis fatum.

Fortuna] Fortuna quidem per se nihil efficit, & no-
men ejus inter Christianos inane est, quia omnia re-
guntur & administrantur divina providentia: eventus
enim,

enim, quem vulgus fortuitum dicit & existimat, causa
quædam certa est, licet ea à nobis ignoretur. Istius igitur
causæ ignoratio (ait P. Ramus) Fortunæ nomen
confinxit. Aristoteles 5. & 6. cap. physicorum, fortunam
in causis efficientibus numerat.

Casus] Aristoteles & alii ipsum secuti inter τύχην fortunam & αὐτομάτην casum discrimen constituunt: ut fortuna dicatur de iis tantum, quæ agunt consilio: casus verò de omnibus. Sed idem Aristoteles discrimen illud multis in locis tollit, quoniam utroque indifferenter utitur.

Cura aliquid] Excusat Ovidius culpam suam, & casum fortuitum iræ Cæsaris causam fuisse ait. Id quod simili casu Actæonis illustrat.

Nullum numen] Si totius mundi cursum & rerum omnium causam attendamus, Deum omnia suo consilio & numine regere fateamur necesse est: Sed quia rerum causas nescimus, nec eas investigamus, fortunæ multa impiè adscribimus, quæ Deo adscribenda erant.

Deam] Veteres fortunam pro Dea coluerunt. Vide
Plinium lib. 2. cap. 7. & Ciceronem l. Acad.

CAP. 6. DE MATERIA.

Appellaz S24

Materia est causa, ex qua res est. Hoc argu-
mento ficto, apud Ovid. 2. Metam. Solis do-
mus auro, pyropo, ebore, argento compo-
nitur:

Regia solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flamasq. imitante pyrro.
Cujus ebur nitidum fastigia summa tegebat:

Argentibifores radiabant limine valva. grossifera.

Caesar i. de bell. civil. imperat militi-
bus Caesar, ut naves faciant, cujus gene-
ris eum superioribus annis usus Britanniae
triplix materia est. huius materia, et vimina 3
coreum

» docuerat: carina¹ primū ac statumina ex
» vi materia fiebant: reliquū corpus navium
» viminibus contextum, coriis integebatur.

Muri Gallici
Catechismus
facti ff de lapid
de ligno.

Sic apocatis p[er]is
vigesimo, 1
nova Hierusale
q[ue] e[st] offit[us] g[ra]tia
ex 12 pretiosiss[imis]
Lapidib[us] Marz
nitis & auro q[ui]
sunt materia
sic p[re]cepta di
Dialethica & he

Ex qua res est] Aristoteles 3. capit. 2. phys. definitur
 ἡ ὅτι γίνεταί τι ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος, ex quo fit aliquid cū in-
 fit: appellatur ab eodem propriē ὕλη, aliquando ἀνάγκη
 necessitas: quia si res fit, materiam esse necesse est: inter-
 dum etiā ὑποκείμενον subjectum, sed minus propriē.
 Non verō hic intelligenda est tantū materia corpo-
 rea & sensilis, verum etiā quæ mente percipitur, quam
 νοητὴν Aristoteles appellat, id est, intelligibilem.

Regia] Ex materia & forma, id est, logicè Solis do-
mus describitur, quæ tamē nusquam in rerū natura est.
in lectica. Gramina hic Rheto. Sūnt materia ipsa
Rheto. Efficitur. CAP. 7. DE FORMA.

no34
no34
forma

срѣ.

Causa primum genus ejusmodi est inef-
ficiente & materia: secundum sequitur in for-
ma & sine. Forma est causa, per quam res est,
id quod est: ideoque hinc a cæteris rebus di-
stinguitur: & forma simul cum re ipsa inge-
neratur. Anima rationalis est forma hominis
quia per eam homo est homo, & distinguitur
a cæteris omnibus naturis. Geometricarum
figurarum in triangulis, quadrangulis sua for-
ma est: Physicarum cœli, terræ, arborum, pi-
scium sua forma est: unde præcipua rerum
natura est, sic erit explicatio, si possit inveniri
ut in artificiosis rebus facilius occurret. Ca-
sar. 7. Muri autem omnes Gallici hac ferè for-
ma sunt: trabes directæ perpetuæ in longitu-
dinem, paribus intervallis distantes inter se
binos pedes, in solo collocantur: hæ revin-
ciuntur introrsus & multo aggere vestiuntur:

ea autem, quæ diximus, intervalla grandibus
 in fronte saxi effarciuntur. His collocatis &
 coagmentatis alius insuper ordo adjicitur, ut
 idem illud intervallum servetur, neque inter
 se contingant trabes, sed paribus intermissæ
 spatiis singulæ singulis saxi interjectis arctè
 contineantur: sic deinceps omne opus con-
 textitur, dum iusta muri altitudo expleatur.
 hoc cum in speciem varietatemque opus de-
forme non est, alternis trabibus ac saxi, quæ
 rectis lineis suos ordines servant: tum ad uti-
 litatem & defensionem urbium summam
 habet opportunitatem: quod & ab incendio
 lapis, & ab ariete materia defendit: quæ per-
 petuis trabibus pedes quadragenos plerumq;
introssus revincta neque perrumpi, neque
 distrahi potest. Sic forma Virgiliani portus
 explicatur Æneid. I.

Est in secessu longo locus: insula portum

Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto

Frangitur, inq; sinus scindit sese unda reductos.

Hinc atque hinc vastæ rupes geminique minan-
tur

In cælum scopuli, quorum sub vertice latè

Æquora tuta silent: tum sylvis scenæ coruscis

Desuper, horrentique atrum nemo imminet
umbra:

Fronte sub adversa scopulis pendētibz antrum.

Intus aqua dulces, vivaq; sedilia saxo,

Nympharū domus: hic fessas non vincula naves

Ulla tenent: unco non alligat ancora morso.

Per quam res est] Per formam res subsistunt, unde Aristoteli definitur *διδόμενον τὸ εἶναι τῷ ὄντι*. Nihil igitur in rerum natura sine forma esse potest. Grecis dicitur *μορφή, καὶ λόγος*, interdum *εἶδος, καὶ παράδειγμα*, species, & exemplar: vulgò differentia specifica, causa formalis & essentialis, item natura, & s, & proprietates rei.

Ingeneratur] Sola forma ex causis *ἐμόχονος* est rebus, simul congenita, ait Arist. II. cap. 2. post. Duas igitur formæ proprietates attende, quod nimirum res distinguat, & simul cum re ipsa generetur.

Unde] Præcipua rei virtus & natura in forma consistit: nullo igitur argumento res clarius & illustrius explicari possunt, quam forma, quæ vel sola scientiam efficit, ut Aristoteles ait I. Top. Sed propter pravitatem naturæ nostræ inventu est perdifficilis: imò licet eam inveneris, sæpius tamen multis & propriis nominibus vix eam efferre poteris.

Muri autem] Forma murorum Gallicorum hîc dispositione & ordine intelligitur, ubi simul materia declaratur in trabibus, aggere, saxis, & finis ad propugnationem urbium.

Est in secessu] Portus pingitur é sinu, insula, rupibus, scopulis, nemore, aqua dulci, sedibus, in quib. partim forma, partim materia portus intelligitur, & finis etiam attingitur, quod hic nautæ & naves recreantur.

CAP. 8. DE FINE.

Gen. *Fin.*
Finis est causa, ^{Gen.} ^{Fin.} cuius gratia res est. Physicis rebus finis homo propositus est: homini Deus. Omnium arrium est aliquod summum bonum & finis extremus: ut Grammaticæ, bene loqui: Rhetoricæ, bene dicere: Logicæ, bene disserere. Juno I. Æneid. connubii finem assumit, cum Æolo Deiope-
jam

*axiomata planis
liber 7. de Rep.
Epta.*

DIALECTICÆ LIB. I.

27 *Alia tropia.*
Edimur hunc nigrum
Non ut dā, videri
sed ut videri, edo.
Rom. 15
Quidam summa summa
ad nostra dominam
scripsi sum.
duplex en hic finis

jam pollicetur, solatii scilicet prolisque gratia:
Sunt mihi bis septē prastanti corpore Nympha,
Quarum (qua forma pulcherrima) Deiopejam
Connubio jungam stabili propriamq; dicabo,
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigam & pulchra faciat te prole parentem.

In defensione Ligarii Cicero Tuberonem
 accusatorem urget, cum armorum contra
 Cæsarem susceptorum finem premit. Et cer-
 te (ait) contra ipsum Cæsarem est congressus
 armatus. Quid enim Tubero tuus ille distri-
ctus in acie Pharsalica gladius agebat? cujus
 latus ille mucro petebat? quis sensus erat ar-
 morum tuorum? quæ tua mens? oculi? ma-
 nus? ardor animi? quid cupiebas? quid opta-
 bas?

“ *Nomen Cæsaris*
 “ *Nomen Victoria*
 “ *Cæsaris.*

Finis est] Finis definitur ab Aristotele II. 2. post. τὸ
 τινὸς ἐνεκα, cujus gratia, & αἰτίον τελικόν appellatur,
 causa finalis.

Physicus] Aristotelis est lib. 2. phys. cap. 2.

Homini Deus] Platonis est lib. 7. de Repub. & alibi.

Sunt mihi bis septem] Fictio poetica non entis.

Quidem Tubero] μετ'ωνυμία pro, quid tu qui gla-
 dium strinxeras in acie Pharsalica agebas? cujus latus
 tu mucrone tuo confodere cupiebas? quid tu armatus
 sentiebas?

CAP. 9. DE EFFECTIS.

Effectum est quod é causis existit. sive igi-
tur gignatur: sive corrumpatur: sive modo
quolibet moveatur quidlibet, hic motus &
 res motu facta effectū dicitur. Hujus loci sunt
 laudes & vituperationes, quarum pleni sunt

Effectum

Effectum est quod é causis existit. sive igitur gignatur: sive corrumpatur: sive modo quolibet moveatur quidlibet

Effectum est] In omnibus argumentis considera-
tur mutua quædam duorum inter se affectio. Sic causla
definitur, cujus vi res vel effectus est: & effectum, quod é
causla existit. Sic subjectum definitur, cui aliquid ad-
jungitur, & adjunctum cui aliquid subicitur, & sic dein-
ceps in cæteris. Neque unquam adhibetur argumen-
tum nisi ad arguendum suum effectum: ut causla tan-
tum arguunt effecta & ab effectis solæ causla arguun-
tur. Mutua autem ista affectio in quibusdam argu-
mentis duobus nominibus exprimitur, ut causla sunt
effectorum causla: in quibusdam veró uno duntaxat,
ut dissentaneum est dissentanei dissentaneum, conju-
gatum conjugati conjugatum, similia sunt similium si-
milia, &c.

Effectû Græcis dicitur *αἰτία*, *πᾶσις*, *ἔργον*, *ἐνέργεια*,
ποίησις, *γένεσις*, *κίνησις*, causlatum (ut ita dicam) actio,
opus, actus, effectio, generatio, motus: Latinis effectû,
effectus, eventum, eventus.

Causla] Nomen effecti innuere videtur, unius tan-
tû causla, efficientis nimirum effectum esse, & pro-
pterea effectum definiendum fuisse, quod é causla exi-
stat. Sed materia & forma constituunt res, finis ad a-
gendum incitat. Constituere igitur & incitare illarum
causlatum effecta sunt. Hinc Logicorum voces, effe-
ctum, materiatur, formatum, finitum, seu destinatum.

Gignatur] Physici aliquot species motus enume-
rant, quas Ramus cum suo genere Logicas esse probat.
Si movere (ait) moveri, motus, idem significant, quod
efficere, effici, & effectus, motus ad Logicam pertinet:
Sed prius est, ut patet ex multis Aristotelis locis: poste-
rius igitur. Vide lib. 3. schol. phys. item defensionem Ra-
mi pro Aristotele contra Scheccium comparat. 7. Præ-
terea commune est rerum omnium, & generale ad Lo-
gicam pertinet: Sed motus omnium rerum communis
est. Res igitur est Logica.

Laudes] Argumenta laudis & vituperationis pluri-
ma ducuntur ex effectis.

Excudunt] Effecta sunt excudere æra, ducere vul-

*Causla,
effectum.
subjectum
adjunctum.*

tus, orare causas, describere meatus cœli, dicere sydera, regere populos, imponere paci morem, patres subjectis, superbos debellare.

Hec de causarum & effectorum argumento, in quo Aristotelicum illud *διότι, καὶ διὰ τὸ, καὶ ὅτι* observandum videtur. Per *διότι καὶ διὰ τὸ* propter quid, intelligit, quando ē causas effecta arguimus: contra per *ἵνα*, quando ex effectis causas. Sed illud argumentum quàm hoc longè præstantius & illustrius est.

CAP. IO. DE SUBJECTO.

Argumentum modo quodam consensum succedit, ut subjectum & adjunctum. Subjectum est cui aliquid adjungitur. Anima est subjectum scientiæ, ignorantia, virtutis, vitii, quia hæc præter essentiam accedunt: corpus, sanitatis, morbi, roboris, infirmitatis, pulchritudinis, deformitatis. Homo subjectum est divitiarum, paupertatis, honoris, infamiae, vestitus, comitatus. Locus, est subjectum rei locatae. Sic Philosophi divinis entibus licet parte & magnitudine carentibus attribuant locum. Sic Geometrae locum locique differentias in rebus Geometricis: Sic Physici multo etiam diligentius in rebus Physicis considerant, in mundo, in elementis simplicibus, in rebus compositis. Sic Virgilius in Georgicis suum quemque propositis rebus locum deligendum admonet, ut segetibus, arboribus, vitibus, pascuis:

*At prius ignotum ferro quàm scindimus aquor,
Ventos & varium cœli prædiscere morem
Cura sit, ac patrios cultusq; habiūsque locorum:*

*materialium &
formarum qd in
infimis rebus essentia
licet compositum
est.*

*Et quid quæq; ferat regio, & quid quæq; recuset.
 Hic segetes, illic veniunt felicius uva:
 Arborei fœtus alibi, atque injussa virescunt
 Gramina.---*

Sensilia sensuum, & res virtutibus ac vitiis
 propositæ, subiecta vitiorum & virtutum hoc
 modo nominantur. Color est subiectum vi-
 sus, sonus subiectum auditus, quia hi sensus in
 his sensilibus occupantur & exercentur. Vir-
tures & vitia declarantur in Ethicis hoc argu-
 mento: temperantia & intemperantia volu-
 ptate, magnanimitas & ignavia periculo, li-
 beralitas & avaritia divitiis. Sic res numera-
 bilis Arithmeticæ, mensurabilis (ut ita dicam)
 Geometriæ subijcitur. Ejusmodi subiecto Ci-
 cero 2. Agrar. disputat, inter Campanos nul-
 lam contentionem esse, quia nullus sit ho-
 nor. Non gloriæ cupiditate (ait) efferebantur,
 propterea quod ubi honos publicè non est,
 ibi cupiditas gloriæ esse non potest: non con-
 tentione nec ambitione discordes: nihil enim
 supererat, de quo certarent: nihil quod con-
 tra peterent: nihil ubi dissiderent. Eodem ar-
 gumento à Propertio dictum est:

Nauta de ventis, de tauris narrat arator.

Enumerat miles vulnera, pastor oves.

Subiectum & adjunctum modo quodam consen-
 tanea dicuntur, quatenus nimirum sibi invicem sub-
 jiciuntur & adiunguntur. Non enim tanta est hæc con-
 sensio, quanta fuit causæ cum effecto. Subiectum Græ-
 cis ὑποκείμενον dicitur: vulgo substantia, objectum, in-
 terdum etiam materia circa quam.

Essentiam] Præter materiam & formam. Hæ enim duæ causæ cujusvis rei essentiam constituunt: teste Aristotele lib. 5. Metaph. cap. 8.

Locus] Nihil est in rerum natura quod non sit alibi: locus igitur rerum omnium communis ad Logicam pertinet. Hinc locus ab Aristotele in prædicamentis numeratus est.

Divinis entibus] Naturæ divinæ locum nullum occupant, licet in loco esse dicantur: sed omnia corpora non solum in loco sunt, verum etiam locum occupant.

Rebus Geometricis] Sic enim puncta sunt in loco, lineæ in loco, superficies in loco.

CAP. II. DE ADJUNCTO.

Adjunctum est, cui aliquid subjicitur: quod argumentum etsi subiecto est levius, attamen est copiosius & frequentius. Itaque quod de ejusmodi signis ait Ovid. 2. de Remedio:

Forſitan hæc aliquis (nam sunt quoque) parva vocabit.

Sed quæ non profunt singula, multa juro.

Animi corporisque & totius hominis bona & mala, quæ dicuntur, adjuncta sunt animi, corporis, hominis: Denique quicquid ulli subiecto extrinsecus accidit, adjunctum ejus est. ut autem locus est in subiectis, sic tempus est in adjunctis, duratio nempe rerum, præterita, præsens, futura: omninoque qualitates subiectis præter causas adjunctæ sive propriæ sint, quæ omninoque subiecto semper conveniunt, ut homini risus, equo hinnitus, canilatratus: sive communes, quæcunque non sunt eo modo propriæ. Hoc genere argumenti

Fan-

* præter causas
divinæ rejectionem
2. hinc q. d. h. n. n. n.
materialium &
formam
proprium

Fannium Chæream Cicero pro Roscio Comædo cavillatur: Nonne ipsum caput & supercilia illa penitus abraſa, olere malitiam & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus uſque ad verticem ſummum (ſi quam conjecturam affert homini tacita corporis figura) ex fraude, fallaciis, mendaciis conſtare totus videtur? qui idcirco capite & ſuperciliis ſemper eſt raiſ, ne pilum ullum viri boni habere dicatur. Sic Martialis 2. lib. Zoilum ludit:

(rine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luſcus,

Rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es.

Sic veſtitus & comitatus res adjunctæ ſunt: quo circumſtantiaæ genere Dido venatum proficiſcens, magnificè 4. Aeneid. depingitur:

Oceanum interea ſurgens aurora reliquit.

It portis jubare exorto delecta juventus:

Retia rara, plaga, lato venabula ferro:

Maſſiliq; ruunt equites, & odora canum vis:

Regina thalamo cunctatæ, ad limina primi

Pœnorum expectant, oſtroq; inſignis & auro.

Stat ſonipes, ac fræna ferox ſpumantia mandit.

Tandem progreditur magna ſtipante caterva

Sidoniam picto chlamydem circûdata limbo,

Cui pharetra ex humero, crines nodantur in aurum:

Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

Eſt verò adjunctorum ad ſubjecta, qui bus occupantur, uſus item magnus. Hoc argu-

mento Plato miseras civitates auguratur, quæ medicorum & judicum multitudine indigeant, quia multâ quoq; & intemperantiam & injustitiam in ea civitate versari necesse sit.

Sed consentaneorum categoria sic est, unde quidvis alteri consentaneum, vel idem vel unum dici possit: omnesque modi unitatis, & ut ita dicam, identitatis, huc sunt tanquam ad primos & simplices fontes referendi.

Adjunctum Aristoteli dicitur *συμβεβηκός, πῶς, πῶθεν, πῶς, πῶς, πῶς*, accidens, affectio, circumstantia: quanquam accidens eidem etiam effecta, adjuncta, comparata complectitur. Cicero adjuncta, antecedentia, consequentia & signa appellat.

Levis] Etsi non tantam arguendi vim habet quam subjectum: major tamen & frequentior illius usus est apud authores.

Singula] Si non sola juvant, multa conjuncta juvabunt.

Extrinsicus] ~~Suprà dixit præter essentialia.~~

Tempus] Tempus à Ramo res Logica efficitur, quia omnium rerum commune est: & Aristoteles idem in prædicamentis fecit: & é sua natura definitur duratio, quam Cicero i. de Nat. Deor. quandam ab infinito tempore æternitatem interpretatur.

Causas] Materiam & formam.

Propria] Intelligit quatuor illos modos proprios apud Aristotelem & alios.

Nonne ipsum] Supercilia abrasa, olere malitiam, clamitare calliditatem, fraude, fallaciis, mēdaciis constare, pilum viri boni habere, adjuncta sunt.

Crine ruber] Rubrum esse, nigrum, brevem, luscum, adjuncta sunt.

Oceanum] Profectio Didonis illustratur ex adjunctis temporis, juventutis, venationis instrumen-

tis, plagarum, venabulorum, equitum, canum, nobilium, principum, sonipedis ornati, comitatus & habitus regalis.

Medicorum] Subjectum medici est morbus qui nascitur ex intemperantia: judicis subjectum est justitia.

Categoria] Id est doctrina consentaneorum argumentorum hæc est. Aristot. lib. 5. metaph. cap. 6. modos sexdecim enumerat unitatis, seu (ut ita loquamur) identitatis, quos omnes Ramus refert ad argumenta consentanea, & probat omnia esse eadem & una seu consentanea dupliciter, vel tanquam causas & effecta, vel tanquam subjecta & adjuncta. Vide lib. 5. schol. metaph. cap. 6. 7. & sequentia.

CAP. 12. DE DIVERSIS.

Argumentum primum consentaneum expositum est. Dissentaneum sequitur, quod are dissennit: sunt autem dissentanea inter se æquæ manifesta, alterumque ab altero æqualiter arguitur: tamen si sua dissensione clarius elucescant. Dissentanea sunt diversa vel opposita. Diversa sunt dissentanea, quæ sola ratione dissentiunt. Quo de genere sunt illa frequentissima: Non hoc, Sed illud: Quanquam, Tamen pro Pompejo, Non victoriam, sed insignia victoriæ reportarunt. Ovid. 2. de Arte:

Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses.

2. Aeneid. *Hic Priamus (quanquam in media jam morte tenetur)*

Non tamen abstinuit.

Pauló secus in Euncho:

Nam si ego digna hac contumelia

Sum maxime, at tu indignus qui faceres tami

- » Item illa aliusmodi. Pro Lig. Scelus tu illud
 » vocas Tubero? cur? isto enim nomine illa ad-
 » huc caussa caruit. Alii enim errorem appel-
 » lant, alii timorem: qui durius, spem, cupidita-
 » tem, odium, pertinaciam: qui gravissime, to-
 » meritatem: scelus, præter te adhuc nemo.

Æque manifesta] Aristot. 2. cap. & 17. cap. 3. Rho-
 tor. ait, παράμυλλα τὰ δυνάμει μάλιστα φαίνονται. Ad-
 versa é regione posita maxime apparere. Axiomata
 igitur omnium dissentaneorum communia, & specia-
 liter tamen ab Aristotele proposita, Ramus generali-
 ter omnibus dissentaneorum generibus attribuit.

Diversa] Hæc Ramus aliquando posuit in dissimi-
 libus, sed re accuratius ponderata discrimen tandem
 animadvertit. Nam hic simplex & absoluta duorum
 dissentio spectatur, illic dissimilis rerum comparatio.

Sola ratione] Id est certo aliquo respectu & nostro
 iudicio dissentiunt, re tamé ipsa simul esse possunt: tan-
 tumque hoc argumento distinctio, non conclusio que-
 ritur. Itaque diversorum alterum affirmatur, alterum
 negatur: vel utrunq; affirmatur negaturve.

Quo de genere] Quia diversorum argumento diffi-
 cultas subesse videtur. Ramus quasdam notas adjicit
 quibus cognoscantur: vox veró (quanquam) inter-
 dum non exprimitur, sed ponitur similis aut subintel-
 ligitur. Ejusmodi notæ & in aliis argumentis deinceps
 erunt.

Non victoriam] Hic ratione aliqua à Cicerone di-
 stinguuntur, victoria & insignia victoriæ, quæ tamen
 simul reportare potuissent.

Non formosus] Formosus & facundus diversa con-
 stituuntur, & alterum affirmatur, alterum negatur.

Hic Priamus, Diversa sunt teneri morte, & tamen
 non abstinere.

Nam si ego] Hic utrumque diversum affirmatur, ego contumelia hac digna sum (ait Thais) tu autem indignus qui faceres. Sic Cic. l. 3. off. Huic nec laus magna nec gratia tribuenda est: ubi utrumque negatur.

CAP. 13. DE DISPARATIS.

Opposita sunt dissidentanea, quæ ratione & re dissentiant: itaque eidem attribui, secundum idem, & ad idem, & eodem tempore non possunt. Sic Socrates albus & ater non potest eadem parte esse: pater & filius ejusdem: sanus & æger eodem tempore: At albus esse potest alia parte, & ater alia: pater hujus, filius illius: sanus hodie, cras æger. Itaque ex altero affirmato alterum negatur. Opposita sunt disparata, aut contraria: disparata sunt opposita, quorum unum multis pariter opponitur: ut viride, cineraceum, rubrum, media sunt inter album & nigrum, quæ singula extremis, & inter se disparata sunt. Sic liberalitas & avaritia inter se disparantur. Sic homo, arbor, lapis, & ejusmodi res infinitæ disparantur, nec eadem res potest esse homo, arbor, lapis. Virgil. 1. Æneid. hoc argumento disputat:

O quam te memorem virgo? namq; haud tibi vultus

Mortalis: nec vox hominem sonat. O dea certè.

Ratione] Opposita non solum ratione, ut diversa, verum etiam re ipsa & sua natura dissentiant.

Itaque ex] Hic quaeritur conclusio, ut lignum est, non est igitur lapis. Albus est, non igitur niger. Axioma

*Andur appetit
venum
Hæc virgo dea est
ergo non homo*

regula maxima

*causa, cur Ramus
regulas q[ua]s
habet non tra-
dit.*

igitur hoc proprium est oppositorum. Ceterum sub-
jecerat Ramus aliquando argumentis istiusmodi an-
omata (quas vulgo vocant maximas, seu consequen-
tiarum regulas) postquam verò rem diligentius verba-
vit & perpendit, iudicavit illa omnia esse ex Logico-
gro eradicanda, quoniam sylogismus sit regula cuius-
vis consequentia vel inconsequentia. Vide comparat.
4. contra Scheccium. unum tamen atque alterum in
argumentis quibusdam reliquit, non ut consequen-
tiam doceret, sed argumentorum vim & naturam
apertius demonstraret.

Media sunt] Possunt opponi albo & nigro.

Disparantur] Verbum est Latinum. Plautus in
Rud.

Is nos per gentes, alios in alia disparat.
Cicero lib. I. de invent. & Quintil. libri 5. cap. 10. Dis-
parata per contradicentia interpretantur, sed minus
proprie.

O quam te] Virgo non est mortali vultu, nec hu-
mana voce: Dea igitur est: é disparatis concludit.

CAP. 14. DE RELATIS.

Contraria sunt opposita, quorum unum
uni tantum opponitur: suntque affirmantia,
aut negantia. Affirmantia, quorum utrumque
affirmat, ut relata & adversa. Relata sunt con-
traria affirmantia, quorum alterum constare
mutua alterius affectione] atque inde nomi-
nata sunt relata: ut pater qui filium habet, &
filius qui patrem habet: & ob hanc mutua
relationis causam, relata dicuntur simul esse
natura, ut qui alterum perfecte norit, norit &
reliquum. Pro Marc. Ex quo profectò intel-
ligis, quanta in dato beneficio sit laus, cum in

Relata.

*+ i. e. h[ab]et se
respon[de]nt[em].
Et utrumque ad
affirmat[ionem] respo[n]-
det. Ex m[u]ltis
hab[et] h[ab]ere
pro h[ab]ere*

*Inter se h[ab]ent
affirmat[ionem] h[ab]ere
affirmat[ionem] h[ab]ere
affirmat[ionem] h[ab]ere
affirmat[ionem] h[ab]ere*

acce-

accepto tanta sit gloria. Martialis in Sossibianum lib. 1.

*Tum servum scis te genium, blandeq; fateris,
Cum dicis dominum, Sossibiane patrem.*

Sic apud Quintilianum lib. 5. capit. 10. Si portorium Rhodiis locare honestum est, & Hermacreonti conducere. Quomodo & in Oratore perfecto Tullius, Num igitur est periculum (ait) ne quis putet in magna arte & gloriosa turpe esse docere alios id, quod ipsi fuerit honestum discere? Studium verò quoddam suum Cicero é relatis illis in Oratore prodidit. Jam illa (inquit) matura, uxor generi, noverca filii, filia pellex. Quod idem in ferrea ætatis descriptione Ovidius apertius affectavit 1. Metam.

--- *Non hospes ab hospite tutus,*

Non socer á genero: fratrum quoq; gratia rara est.

Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:

Lurida terribiles miscent aconita noverca:

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Atqui argumentum talis relationis contrarium nihil habet, imò arguit mutuas causas: ut sum tuus pater: tu es igitur meus filius: at cum dico, sum tuus pater, non igitur sum tuus filius, tum contraria veré sunt.

Contraria Rodolphus Agricola opposita appellat: sed á plerisq; Logicis hæc argumentorum genera confusa sunt, & nemo accuratius illa distinxit quàm P. Ramus. Contraria itaque hinc intellige, quæ Aristoteles ἀντιμαχόμενα, ἀντιμαχόμενα appellat.

ἀντιμαχόμενα

Unum uni] Id quod Aristoteles per species significavit: nam relatio est ἐνός πρὸς ἓν, unius ad unum, ait in philos. lib. 4. cap. 6. item παντίον ἐν ἑνί, adversum unum uni, 2. cap. 1. de cœlo. & 6. cap. 4. Meteor. & in philos. 4. cap. 10. lib.

Affirmat] Vocabulis affirmantibus.

Quorum alterum] Quia se tanquam causæ mutue constituunt & tollunt: ut si filius est, necesse est esse patrem: si filius non est, nec pater esse potest.

Simul esse natura] Suprà diximus simul esse naturam, idem Aristoteli significare, quod Ramo æquè manifestum esse: cur igitur hîc illud repetitur, & *tautologia committitur*? Suprà simul esse natura significabat æqualem dissentaneorum notitiam: hîc verò non solum notitiam, verùm etiam mutuam causam & essentiam.

Dato beneficio] Relata sunt dare & accipere, dominus, servus, pater, genitus seu filius, locare, conducere, docere, discere.

Hospes] Uno interdum nomine utrumque relatorum appellatur, ut hospes, frater.

Atqui argumentum] Quòd si relata ad se invicem referuntur, contraria non sunt, sed tanquam mutue causæ: ut ego sum tuus pater, tu es igitur meus filius domum tibi locavi, tu igitur conduxisti; hîc nulla est contrarietas aut oppositio, quia posito uno non tollitur alterum. Cùm verò dico: sum tuus pater, non igitur sum tuus filius: hanc domum tibi locavi, non igitur conduxisti, tum fiunt contraria.

CAP. 15. DE ADVERSIS.

Adversa sunt contraria affirmantia, quæ inter se velut è regione perpetuò adversantur. *Eneid. II.*

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Sic albor & nigror, calidum & frigidum,

N. Adversæ alia sunt contraria. Calidum & frigidum, in multis sunt contraria. Albus & niger, multas colores inter contraria sunt.

#

*# Alia sunt contraria, quibus in multis
tristitia & mitemus
familias & egrotatio
pax & bellum
chirurgia &
victualia*
DIALECTICÆ LIB. I

virtus & vitium opponuntur. Patad. 1. contra Epicureos. Illud tamen arctè tenent, accurateq; defendunt, voluptatem esse summum bonum: quæ quidem mihi vox pecudum videtur, non hominum. Tu cum tibi sive Deus, sive mater, ut ita dicam, rerum omnium natura dederit animum, quo nihil est præstantius, neque divinius, sic te ipse abjicies ac prosternes, ut nihil inter te atque inter quadrupedem interesse putes? Pecudem & hominem adversa Cicero opposuit: voluptas, pecudis bonum est, non igitur hominis. Sic libertas & servitus apud Tibullum 2. lib.

Sic mihi servitium video dominamq; paratã,

Tu mihi libertas illa paterna vale.

Pro Marc. Nunquam enim temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur.

Adversa] Græcis *ἐναντία* dicuntur, vulgò contraria. Cicero in Top. Contrariorum genera (ait) sunt pluræ: unum eorum, quæ in eodẽ genere plurimum differunt, ut sapientia & stultitia. In eodem autem genere dicuntur, quibus positis, occurrunt tanquam e regione quædam contraria.

Adversantur] In hoc igitur adversa à relatis differunt, quòd illa e regione pugnent, hæc verò inter se conferantur & quandam cognationem habeant.

[*Pro Marcello*] Temeritas & sapientia, consilium & casus adversa ponuntur.

CAP. 16. DE CONTRADI-
centibus.

Contraria negantia sunt, quorum alte-

*Prin. f. 2. v. 2. q. 1.
lib. 1. c. 1. a.*

rum ait, alterum negat idem: eaq; sunt contradicentia, aut privantia. Cōtradicentia sunt contraria negantia; quorum alterum negat ubique, ut justus non justus, animal non animal, est non est, sunt contradicentia. Sic in defensione Muræne contradicitur sententiæ Catonis & Ciceronis, illius Stoici, hujus Academicī. Dialogus est his verbis, Nihil ignore-
 » ris. imò aliquid, non omnia. Nihil gratiæ cau-
 » sa feceris: imò ne resistito gratiæ, cū officiū
 » & fides postulabit. Misericordia commotus
 » ne sis: etiam in dissolvenda severitate, sed ta-
 » men est aliqua laus humanitatis. In sententiā
 » permaneto: enim vero nisi sententiā aliā vice-
 » rit melior. Martialis lib. 1.

Bella es, novimus: & puella, verum est:

Et dives, quis enim potest negare?

Sed dum te nimium, Fabulla, laudas,

Nec dives, neque bella, nec puella es.

Cicero 1. Tusc. cogit hoc argumento Atticum Epicureum fateri mortuos miseros non esse, si omnino nulli sint, ut Epicurei credebant. Jam mallet (ait) Cerberum metueres,
 » quā ista tam inconsideratē diceret. Atticus.
 » Qui tandem? Marcus. Quem esse negas, eundem esse dicis: ubi est acumen tuum? cū enim miserum esse dicis, tum eum qui non sit, esse dicis. Tum post longam disputationem
 » Atticus ait, Age, jam concedo non esse miseros, qui mortui sunt: quoniam extorsisti, ut
 » faterer, qui omnino non essent, eos ne miseros

ros

ros quidem esse. Sic Terentianus Phædria
Dori Eunuchi dictum elevat, quod affirmas-
set prius, quæ post inficiaretur:

Modó ait, modó negat.

Contradicens] ἀποφατὶκὰ, item ἀποφάσεις, καὶ
ἀντιφάσεις, in Organo appellantur.

Ait] Affirmat idem de eodem.

Negat ubique] In contradicentibus vel in unius
rei affirmatione & negatione, semper alterum ve-
rum est, alterum falsum, teste Aristotele in Categor.
cap. II.

Author Rhetoricorum ad Herennium contradi-
centia vocat disparata. Disparatum autem (ait) est id,
quod ab aliqua re per oppositionem negationis sepa-
ratur, hoc modo: Sapere & non sapere. Cicero appellat
contraria generali nomine. Contraria (ait de fato) hoc
loco ea dico, quorum alterum ait quid, alterum negat:
ex his igitur necesse est invito Epicuro alterum verum
esse, alterum falsum: ut, sauciabitur Philoctetes, omni-
bus antè seculis verum fuit: non sauciabitur, falsum.

Nihil ignoveris] Contradicentia sunt, Nihil igno-
veris, aliquid ignoveris: aliquid feceris, nihil fece-
ris: commoveri, non commoveri: permanere, non per-
manere.

Imó ne resistito] Rectius hîc videtur Lambinus le-
gere, imó resistito gratiæ.

Bella es] Contradicentia sunt, bella es, bella non es,
puella es, puella non es: dives es, dives non es.

Quem esse negas] Contradicentia sunt, mortui sunt
miseri, mortui non sunt. Nam si non sunt, non pos-
sunt esse miseri.

CAP. 17. DE PRIVANTIBUS.

Privantia sunt contraria negantia, quo-
rum alterum negat in eo tantum subjecto.

*Habitus.
privatio.*

44

P. R A M I

in quo affirmatum suapte natura inest: atque
hic affirmatum dicitur habitus, negatum autem
privatio. Sic motus & quies. Sic ebrius
& sobrius. Martialis lib. 3.

*Ebrius es: nec enim faceres hac sobrius
quam.*

Sic cæcum esse & videre. Pro Cælio, Eni-
stat igitur ex hac familia aliquis, ac potissimum
cæcus ille. minimum enim dolorem capiet,
qui istam non videbit. Sic pauper & dives op-
ponuntur apud Martialis lib. 5.

Semper eris pauper, si pauper es, A Emilianæ.

Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

Talia sunt mors & vita in Miloniana, Hu-
jus mortis sedetis ultores, cujus vitam, si po-
tetis per vos restitui posse, nolitis. Item tacere
& loqui. i. Catil. Quid expectas auctoritatem
loquentium, quorum voluntatem tacitorum
perspicis? Pro Marc. Doleo cum resp. immor-
talis esse debeat, eam in unius mortalis anima
consistere. Sed dissentaneorum categoriam
est, unde quidvis ab altero differre quolibet
modo possit.

Privantia Appellatur ab Aristotele *σπορνία* par-
te altera oppositionis, cui opponitur *ἔσς* habitus.

In eo tantum Privatio accidit ubi natus est esse ha-
bitus, & privari est eo carere, quod habere natus sit.
Hac igitur ratione privantia a contradicentibus di-
stingui videntur, quod alterum contradicentium ne-
get ubique, sed alterum privantium neget in eo tantum
subiecto in quo affirmatum suapte natura inest. Sic cæ-
cum appellamus non quod visum non habet, sed quod
suapte natura habere debeat.

Quid

Quidvis ab altero] Quęcunque inter se consentiunt, aut sunt causę & effecta, aut subjecta & adjuncta: sic omnia quę dissentiunt, aut sunt diversa, aut disparata, aut relata, aut adversa, aut cōtradicentia, aut privantia.

CAP. 18. DE PARIBUS.

Argumenta simplicia ita fuerunt in consentaneis & dissentaneis: comparata sunt, quę inter se comparantur, quę tametsi ipsa comparationis natura æquę nota sint, atamen alterum altero alicui notius & illustrius esse potest: Sæpeque notis brevius indicantur, aliquando partibus plenius distinguuntur, quę propositio, redditioque nominantur: atque omnino comparata etiam ficta arguunt fidemq; faciunt. Comparatio est in quantitate vel qualitate: Quantitas qua res comparatę quantę dicuntur. Estque parium vel imparium. Paria sunt, quorum est una quantitas. Argumentum igitur paris est, cū par explicatur a pari, ejusque notę sunt par, equale, equare, idem quod, tam, quā, tanto, quanto, tot, quot, & non magis, non minus. Virgil. *Æneid. secundo,*

--- Par levibus ventis.

Æneid. 3. Et nunc aequali tecum pubesceret ævo.

Æneid. 6. En hujus nate auspiciis, illa inclita Roma,

Imperium terris, animos equabit olympo.

Propositio deinde redditioque distinguuntur. 4. Catil. Cujus res gestę atque virtutes idem, quibus Solis cursus regionibus ac

Προτάση και ἀπόδοσις
ἴσα καὶ ἀνάλογα
ἴσα καὶ ἀνάλογα
ἴσα καὶ ἀνάλογα

Signa. 8.

terminis continentur. Æneid. quarto:
Tam ficti praviq, tenax quàm nuntia veri.
 Catul. *Tantó pessimus omnium poëta,*
Quantó tu optimus omnium patronus.
 Ovid. 4. Trist.

1 *Littora quot conchas, quot amœna rosaria*
flores,

3 *Quotq, soporiferum grana papaver habet,*

4 *Sylva feras quot alit, quot piscibus unda*
tatur,

6 *Quot tenerum pennis aëra pulsat avis*

Tot premor adversis: quæ si comprehendere coner,
Icaria numerum dicere coner aqua.

9. Philip. Neque enim ille magis jurisconsultus, quam justitiæ fuit: Itaque quæ proficiscebantur à legibus & à jure civili, semper ad facilitatem æquitatemque referebat, neque constituere litium actiones malebat, quam controversias tollere. Ovid. 2. de Arte:

Non minor est virtus, quàm querere, pariatueri.

Pro Mur. Paria cognosco esse ista in L. Muræna, atque ita paria, ut neque ipse dignitate vinci potuerit, neque te dignitate superarit. 2. Philip. Quorum facinus commune, cur non eorum præda communis? Ter. in Adel.

Quando ego non curo tuum, ne cura meum.
Huius verò loci sunt consecraria illa è contrariis quidem orta, sed parium collatione tractata: ut Martialis illud:

*Tum servum scis te genitum, blandeq³ fateris,
Cum dicis dominum, Sôfibiâne patrem.*

Ovid. i. Fast.

*In pretio pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias: pauper ubiq³ jacet.*

Ex adversis sunt frequentiora. Cicero pro Sylla: Neque verò quid mihi irascare, intelligere possum. si quòd eum defendo, quem tu accusas, cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accuses eum, quem ego defendo? Inimicum, inquis, accuso meum, & amicum (inquam) ego defendo meum. Sic 5. Tusc. Quòd cum fateantur satis magnam vim esse in vitiis ad miseram vitam, nonne fatendum est eandem vim in virtute esse ad beatam vitam? Contraria enim contrariorum sunt consequentia. Sic interdum laceffiti par pari reponimus, qualis est Ecl. 3. apud Virgilium contentio pastorum Damœtæ, primò hoc ænigma proponentis,

*Dic quib. in terris, & eris mihi magn⁹ Apollo,
Tres pateat cœli spatium non amplius ulnas.*

Et Menalcæ alterum ænigma reponentis,
*Dic quibus in terris inscripti nomina regum
Nascantur flores, & Phyllida solus habeto.*

Paria verò ficta sunt illa apud Æschinem Socraticum, quibus demonstrat Socrates cum Xenophontis uxore, & cum Xenophonte ipso Aspasiâ locutam. Dic mihi quæso Xenophontis uxor, si vicina tua melius habeat aurum, quàm tu habes, utrum illius an tuum

„ malis? Illius, inquit. Et si vestem, & ceterum
 „ ornamentum muliebri pretii majoris ha-
 „ beat, quàm tu habes, tuamne an illius malis
 „ Illius verò respondit. Age verò, si virum illa
 „ meliorem habeat, quàm tu habes, an illius
 „ malis? Hic mulier erubuit. Aspasia autem cum
 „ ipso Xenophonte sermonem instituit: Qua-
 „ so, inquit, si vicinus tuus meliorem equum
 „ habeat, quàm tuus est, tuumne equum malis
 „ an illius? Illius, inquit. Quòd si meliorem fun-
 „ dum habeat, quàm tu habes, utrum tandem
 „ illius malis? Illius, inquit, meliorem scilicet.
 „ Quòd si uxorem meliorem habeat, quàm tu
 „ habes, utrum illius malis? Atque hic Xeno-
 „ phon quoque ipse tacuit.

Comparata] 13. cap. 1. lib. Top. dicuntur σύμμετρα,
 & comparatio ipsa dicitur σύγκρισις 3. cap. 1. lib.

Æque nota] Comparata æque nota sunt, non é na-
 tura rerum quæ comparantur, sed é natura & vi com-
 parationis: comparatio siquidem res illustrat & æque
 notas efficit. Dissentanea verò æque nota fuerunt é na-
 tura rerum.

propositis.

Redditis.

Partibus] Propositio continet rem quæ extrinse-
 cus ad rem propositam declarandam assumitur, quæ
 les interdum multæ conjunguntur: Redditio verò
 continet rem ipsam, quæ declaranda & arguenda pro-
 ponitur, & sæpius dissimulatur & reticetur. Illa Græci
 dicitur πρὸτασις, hæc ἀπόδοσις.

Ficta] Comparata ficta æque rem arguunt, ac veræ
 verorum tamen major est utilitas, ait Aristoteles lib. 1.
 Rhet. cap. 20.

Quantitas] Quantitatis vox hic Logicé accipitur,
 pro quavis ratione, qua res æquales, vel inæquales di-
 cuntur.

Par levis] Verba sunt Æneæ, cui conjugem Crēusam sollicitē perquirenti simulacrum apparuit, quod ventis comparat.

Et nunc] Verba sunt Andromaches, quibus filium Astyanactem amissum, cum Ascanio comparat.

En huius] Verba sunt Anchisæ de gloria Romuli.

Cujus res gesta] ἀπόδοις. *altitudo celi*

Quibus solus] πρῶτασις. Intelligit Cicero Pompejum.

Tam ficti] Vergilius sic famam describit: tam ficta, quàm vera, fama affert.

Tanto pessimus] Confert se Catullus cum Cicero-
ne. Quanto Catullus est omnium poeta pessimus, tan-
to Cicero est omnium patronus optimus.

Littora] Ovidius apud Getas exul, multitudinem suarum miseriarum rebus ferè innumeris confert.

Neque enim ille] Sulpicius tam justitiæ consultus fuit, quàm juris: tantùmque cupiebat controversias tollere, quantum actiones litium constituere: hîc par quantitas est.

Non minor] ~~Tanta est virtus res per nos conservare,
quanta acquirere.~~

Paria cognosco] Confert Cicero Sulpicium cum Muræna.

Quorum facinus] Sic fingit Cicero Antonium contra Cæsarem differentem. Ego cum Cæsare adversus Pompejum bellum gessi, & unâ vici: facinus igitur nostrum si commune est, & præda etiam communis erit, nempe Pompejanorum bonorum sectio, quam Cæsar repetebat.

Quando ego] Verba sunt Demæ Act. 5. Scena 3.

Tuum] Æschinum.

Meum] Ctesiphonem.

Tum seruum] Pater est dominus, ergo filius est servus, & relatis est in quibus consecutio illa firma est: sed in aliis contrariorum speciebus fallere potest: ut videns est vivus, ergo cæcus est mortuus, non consequitur. Quanquam Aristoteles 3. cap. 2. Top. in privanti-
bus valere arbitretur, sed falso. Talis est ille Mathema-

ticorum Elenchus: Quæ eidem æqualia sunt, inter se sunt æqualia: ergo quæ eidem sunt inæqualia, inter se sunt inæqualia, non sequitur: 2. enim & 2. sunt inæquales numeri ad 5. & tamen sunt inter se æquales.

In pretio] Eprivantibus hæc est ad eadem paria consecutio, Dives honoratur, ergo pauper despicitur.

Neque Verò quid] Tu Torquate inimicum Syllam accusas: ego itaque jure ipsum tanquam amicum defendo.

Quòd cum] Vitia nos traducunt ad vitam miseram: ergo virtus ad beatam.

Contraria enim] Axioma hoc Ciceronis non est perpetuum, ut supra demonstratum: Sed verius illud Aristoteleum est: amica & consentanea contrariorum possunt esse consequentia: ut, Candor est color, & nigror igitur est color:

Par pari reponimus] Tale exemplum est in sacris literis Matth. 21. Principes sacerdotum ad Christum agebant: Qua autoritate facis ista, & quis tibi dedit istam potestatem? Respondet Jesus, interrogabo & vos rem quandam, quam si dixeritis mihi, dicam & vobis qua autoritate ista faciam. Et respondentes Jesu dixerunt, nescimus. Ait eis & ipse, nec vobis dicam quo jure ista faciam.

Dic quibus] Intelligitur de ore clibani seu furni tres ulnas patentis.

Dic quibus] Intelligitur de Hyacintho. Fabula enim est apud Ovid. 10. Metam. quomodo interemptus Hyacinthus in florem sui nominis cōversus sit, nomen primis literis exprimentem. Hic ē paribus silentiis patris utriusq; pastoris ignorantia concluditur.

Dic mihi quæso] Propositio hīc duplex est ad uxorem Xenophontis: tu malle melius aurum, & malle pretiosorem ornatum vicinæ, quàm tuum: hinc sequitur redditio: malle igitur & virum ipsius meliorem. Item duplex est propositio ad Xenophontem ipsum: Malle equum & fundum vicini tui meliorem: malle igitur & uxorem meliorem. Cic. in lib. de Invent. & Quin-

DIALECTICÆ LIB. I.

51

Quintilianus hæc ad similia retulerunt: sed paria sunt, quia par quantitas arguitur.

CAP. 19. DE MAJORIBUS.

Imparia sunt, quorum quantitas non est una.

Impar est maius aut minus: Maius est, cuius quantitas excedit. Propria nota sunt huius rationis: Non solum, sed etiam, Malo hoc, quam illud, Plusquam, item per comparationem Grammaticam, Cicero pro Muræna:

note san si;
gna.
Sic et Imo. Enim
S. alia.

Tollitur e medio---

non solum ista verbosa simulatio prudentiæ, “
sed etiam illa domina rerum “

--- sapientia: vi geritur res:

Spernitur orator---

non solum odiosus in dicendo, aut loquax, “
verum etiam “

--- bonus: horridus miles amatur.

Hinc sumitur Logica quædam gradatio climaci rhetorico interdum conjuncta. Pro Milone: Neque verò se populo solum, sed etiam Senatui tradidit: neque Senatui modò, sed etiam publicis præfidiis & armis: neque his tantum, verum etiam ejus potestati, cui Senatus totam Rempub. omnem Italiæ pube[m], cuncta populi Romani arma commiserat. Juvenalis Satyra 8. adversus gloriosum nobilem:

Malo pater tibi sit Therfites, dummodo tu sis

*Æacide similis, Vulcaniaq; arma capeſſet.
Quàm te Therſita ſimilem producat Achilles.*

„ Pro Mar. Plus admirationis habitura quàm
„ gloriæ. Æneid. i.

*O ſocii (neque enim ignari ſumus ante me-
lorum)*

Opæ ſi graviora: dabit Deus his quoq; ſine.

„ Cic. pro Mur. Noli tam eſſe injuſtus, ut
„ cùm tui fontes vel inimicis tuis pateant, no-
„ ſtros rivulos etiam amicis putes clauſos eſſe
„ oportere. Hinc illa gradatio eſt ſine climace
Rhetorico apud Terent.

Terent. in *Enimh* Thr. Magnas verò agere gratias Thais mi-
hi? Gn. Ingentes. Thr. Aintu? Lata eſt? Gn.
Non tam ipſo quidem dono, quàm abſte-
tum eſſe: Id verò ſeriò triumphat.

*Ficta verò majora etiam plurimum va-
lent.* Terent. Heaut.

act. 3. Sc. 7.

Satrapes ſi ſiet

*Amator, numquã ſufferre ejus ſumptus queat,
Nedum tu poſſis. 5. Æneid.*

*Magnanime Æenea, non ſi mihi Jupiter au-
thor*

*Spondeat, hoc ſperem Italiã contingere ca-
Mutati tranſverſa fremunt, & veſpere ab
atro*

*Conſurgunt venti, atq; in nubem cogitur aër.
Nec nos obniti contrã: nec tenderet tantum
Sufficimus.*

Exempla majoris & minoris argumenti vix diſtin-
gui poſſe videntur, & variè Ramum aliquando con-
tineat.

runt, ut videre est in superioribus exemplaribus. Definitionem igitur utriusque argumenti attendamus, & res ipsas quæ inter se conferuntur, intueamur necesse est. Nam argumentum majoris est, cujus quantitas excedit vel superat quantitatem rei quam arguit: seu quando majus adhibetur ad declarandum minus. Propositio itaque hic continebit majus, redditio minus. Huc axioma illud Aristotelis referri potest, si quod magis videtur inesse, non inest, neque quod minus: quanquam hoc satis Logicum non est: solum enim negat, & in consecutione quanto minus intelligitur: quale est illud Terentianum in Heaut. Satrapes istos sumptus sufferre non posset, quanto minus tu?

Propria nota] Usus te plures docebit, quales sunt imo, quin, & aliæ.

Tollitur] Comparatio hæc est: Quid mirum si verbosa prudentiæ simulatio tollitur? quod tanquam minus ponitur: à majori, cum domina rerum sapientia tollatur. Versus sunt Enniani proæ interpositi.

Neque Veró] Quid mirum si se populo tradidit: quod tanquam minus declaratur à majori, cum Senatui se tradiderit & publicis presidiiis.

Malo] Malo te nobilem patris ignobilis esse filium (quod majus est) quam nobilem ignobilem (quod minus est.) Nā Therfites fuit deformosissimus & ignavissimus Græcorum: Achilles præstantissimus.

Plus admirationis] Admiratio gloriam excedit.

Oscis] Leviora tolerate, quia graviora estis passi.

Nolitam] Rivulos amicis patere oportet, à majori, quia tui fontes inimicis patent. Fontis enim quantitas rivulos excedit. Sæpe igitur absque notis illis comparatio tractatur. Cicero antè quam iret: Socii (inquit) quò fugiant: à majori, cum aditus custodi patriæ præclusus sit. Idem pro Ligario: An sperandi causa Ligario non sit: à majori, cum mihi apud te sit locus etiam pro altero deprecandi.

Magnas Veró] Oratio majoribus amplificatur. Majus est ingentes agere gratias, quam magnas: & majus

est triumphare, quàm letam esse: & majus auctore muneris delectari, quàm ipso munere.

Satrapes] Sumptus sufferre non potes: à majori, quia Satrapes non posset.

Magnanime] Hoc cœlo Italiam contingere non possumus: à majori, quia Jupiter ipse non posset.

CAP. 20. DE MINORIBUS.

Minus est, cujus quantitas exceditur. Minus autem sæpe indicatur propriis notis, *non solum, sed ne potius hoc, quàm illud*

non solum, sed ne potius hoc, quàm illud
cum, tum. Item per Grammaticam comparisonem: denique per negationem parium.

- est*
magis in
+ minor
- » Cicer. 2. Catil. Nemo non modò Romæ, sed
  - » ne ullo in angulo totius Italiæ oppressus ære
  - » alieno fuit, quem nō ad hoc incredibile sceleris
  - » fœdus asciverit. 1. Catil. ut exul potius tentare
  - » quàm consul vexare Rempubl. possis. 1.
  - » Agr. Quæ cūm omnibus est difficilis & mala
  - » ratio, tum verò mihi præter cæteros. Ovid. de Trist.

8. v. cum fig. 1. lux. Saviore tristis Busiride, savior illo,
Qui falsum lento torruit igne bovem.
Ovid. 1. Remed.

Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes,
Arida nec sitiens ora levabis aqua:

Ut valeas animo, quicquam tolerare negabis:

At pretium pars hac corpore majus habet.

» Atque hujus eiusdem speciei sunt hæ formulæ, quæ fiunt negatione parium. Phil. 9.

- » Omnes ex omni ætate qui in hac civitate intelligenti-
» am juris habuerunt, si unum in loco

cum

cum conferantur, cum Servio Sulpicio non
sunt conferendi. Cat. 2. Quanquam illi qui
Catilinam Massiliam ire dictitant, non tam
hæc queruntur quàm verentur. Pro Muræna,
Quod enim fretum, quem Euripum tot mo-
tus, tantas, tam varias habere putatis agita-
tiones fluctuum: quantas perturbationes &
quantos æstus habet ratio comitiorum? Ali-
quando nota nulla est. Pro Marcel. Tantum
abes à perfectione maximorum operum, ut
fundamenta, quæ cogitas, nondum jeceris.
Pro Archia: Saxa & solitudines vocirespon-
dent: bestix sæpe immanes cantu flectuntur
atque consistunt, nos instituti rebus optimis
non poëtarum voce moveamur? 7. Ver. Gra-
datio illa est à minoribus. Facinus est vincere
civem Romanum: scelus verberare: propé pa-
trididium necare: quid dicam in crucem tolle-
re? Finguntur etiam minora. Virg. Ecl. 1.

*Ante leves ergo pascentur in athere cervi,
Et freta destituent nudos in littore pisces,
Ante pererratis amborum finibus exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania*

Tigrim:

Quam nostro illius labatur pectore vultus.

2. Philip. Orem non modò visu cœdam, sed
etiam auditu! Si inter cœnam, in tuis imma-
nibus illis poculis hoc tibi accidisset, quis non
turpe duceret? In cœtu verò populi Rom. ne-
gotium publicum gerens, magister equitum,
cui ructare turpe esset, is vomens frustis

» esculentis vinum redolentibus, gremium
» suum & totum tribunal implevit.

Minus] Argumentum minoris est cujus quantitas exceditur & superatur á re quam avertit: seu quando minus adhibetur ad declarandum majus. *Propositio* itaque hic continebit minus, redditio majus. Huc alterum illud Aristoteletum axioma adferri potest: Si quod minus videtur inesse, inest, & quod magis: quamquam ne hoc quidem satis Logicum est: solum enim affirmat, & in consecutione quanto magis intelligitur. Horat.

Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones:

Ut te ipsum serves, non expergisceris.

Si nocte surgunt latrones ut homines jugulent, quanto magis tu surges ut te ipsum serves?

Non modo Rome] Catilina intelligitur & Roma tanquam minus confertur cum majori quod est (sed ne ullo in angulo totius Italiae.) In hoc genere collationis in propositione altera negatio saepius recitatur: ut 1. Catil. Nunquam tu non modo ocium, sed ne bellum quidem nisi nefarium concupisti. Et 2. ut jam ista non modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passuræ esse videantur: pro non modo non ocium, non modo non pecudes.

Exul] Tentare Rempubl. minus est, quam verare.

Quæ cum] Minor omnium difficultas & ratio consilatus administrandi, arguit Ciceronis difficultatem majorem.

Sævior] Sævitiam majorem Augusti Cæsaris ex minori sævitia Busridis & Phalaridis declarat. Busris enim & Phalaris fuerunt Tyranni crudelissimi: quorum tamen crudelitas tanquam minor hic fingitur, ut Augusti appareat major.

Ut corpus] Animi causa aliquid patere: á minori, quoniam corporis causa aliquid pateris. Animus si quidem corpore est præstantior.

Omnes ex] In sequentibus exemplis, non conferendi, non tam, non tot, non tantas, minoris sunt notæ.

Tantum abes] Abes à perfectione maximorum operum : à minori , quoniam fundamenta nondum jecisti.

Saxa] Nos optimis rebus instituti poetarum voce moveamur : à minori , quoniam saxa & bestię voce moventur.

Facinus est] Verberare civem Romanum majus est quàm vincire, necare majus est quàm verberare, in crucem tollere majus est quàm necare. Sic igitur majora ex minoribus gradatim declarantur.

Ante leões] Cervos pasci in æthere, mare arefactum destituere pisces, Tigrim Mesopotamię flumen in Germaniam, & Ararim Gallię flumen in Parthiam influere, tanquam minora comparat cum oblivione beneficiorum majori : quasi diceret, nature leges ante subvertentur, quàm ego obliviscar beneficia Cęsarıs.

Non modò & iſuſſadam] Hoc à majori est : non modò, sed etiam, majoris nota est.

Si inter cœnam] Majus esse magistrum equitum in cœtu publico vomere, arguit ex minoribus, quia turpe illi esset inter cœnam privatam vomere, quia turpe illi esset ructare.

CAP. 21. DE SIMILIBUS.

Adhuc comparatio in quantitate fuit, sequitur comparatio in qualitate, qua res comparatę quales dicuntur : nempe similes aut dissimiles. Similia sunt, quorum est eadem qualitas : similitudo proportio dicitur, ut similia proportionalia. Notę similitudinis quę uno verbo concluditur, sunt, Similis, Effigies, More, Instar, Tanquam, Sicuti : tum negatio dissimilitudinis. Haud secus, non aliter. 1. *Æneid.*

Os humerosq; Deo similis.---

analogia

signa

» 9. Philip. Quamquam nullum monimen-
 » tum clarius Servius Sulpicius relinquere po-
 » tuit, quam effigiem morum suorum, virtutis,
 » constantiæ, pietatis, ingenii, filium. i. Trist.

*Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera
 fecit,*

Solus Achilleo tollere more potest.

» In Pis. Unus ille dies mihi quidem instar
 » immortalitatis fuit, quo in patriâ redii. Verr. i.
 » Sed repente è vestigio ex homine, tanquam
 » aliquo poculo Circeò, factus est verres. Pro
 » Pompejo, Itaque omnes quidem nunc in his
 » locis Cn. Pompejum sicut aliquem nõ ex hac
 » urbe missum, sed de cœlo delapsum intuen-
 » tur. 3. Æneid.

Haud secus ac jussi faciunt. ---

Terentius in Phor.

Ego isti nihilo sum aliter, ac fui.

Similitudinis partes deinceps explicantur,

Sim: dissim: & quidem disjuncte vel continue. Similitudo
 disjuncta est, quando termini quatuor re ipsa
 distinguuntur. Eclog. 5.

*Tale tuum carmen nobis divine poëta,
 Quale sopor fessis in gramine.*

Carmen ad auditorem, ut sopor ad fessum, termini quatuor distincti sunt. Ad Frat. i.

» Quemadmodum gubernatores optimi vim
 » tempestatis, sic sapientissimi viri fortunæ im-
 » petum persæpe superare non possunt. Hic
 » quatuor sunt item termini, ut gubernator ad
 » tempestatem, sic sapiens ad fortunam. i. Trist.

Scili-

*Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.*

Cic. 2. Phil. Sed nimirū ut quidam morbo
& sensus stupore, suavitatem cibi non sen-
tiunt: sic libidinosi, avari, facinorosi, veræ lau-
dis gustum non habent. Virgilius fecerat hos
versus:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula manē:

Divisum imperium cum Jove Caesar habet.

Batyllus arrogaverat sibi, præmiumque
magnum erat adeptus. His igitur similibus
Batyllum Virgilius ludit:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.

Sic vos non vobis nidificatis aves:

Sic vos non vobis mellificatis apes:

Sic vos non vobis vellera fertis oves:

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Aliquando nulla proorsus est nota. Virgi-
lius Ecloga 2.

O formose puer, nimium ne crede colori.

*Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra le-
guntur.*

Continua similitudo est, quando est ut
primus terminus ad secundum, sic secundus
ad tertium. 3. Leg. Viderisne magistratus hanc
esse vim, ut præsit, præscribat recta & utilia &
conjuncta cum legibus: ut enim magistrati-
bus leges, ita populus præsumt magistratus.
Hic termini sunt tres: lex, magistratus, po-
pulus.

Ficta similitudo parem vim habet superio-

ribus illis, sed præcipuè in hac explicata similitudine *Æsopici apologi* excellunt. Horat. Epist.

*Quòd si me populus Rom. fortè roget, cur
Non ut porticibus, sic iudiciis fruar iisdem,
Nec sequar, aut fugiam quæ diligii ipse, vel
odit:*

*Olim quod vulpes agro cantant leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent
Omnia te adversum spectantia, nulla retror-
sum.*

Similia sunt] Definitio Aristotelis est 5. Metaph. ca-
pit. 15. *ὅτι αἱ ὁμοιότητες ἓν ἐστὶν:* Similia sunt, quorum quali-
tas est una. Frequentissimus autem similitudinis est u-
sus, quia facile intelligi, & ex omni rerum genere de-
promi potest.

Qualitas] Quam Logicè & generaliter hîc in-
tellige.

Proportio] *ὡς ἔστιν ὡς*

Os humerosq;] Æneas intelligitur, cùm é nûbe Ve-
neris erumperet.

Quamquam nullum] Similitudo est in hac voce (ef-
figiem.)

Namq; ea] Similitudo hæc est: ut Telephus sanari nõ
potuit, nisi ab Achille, à quo erat vulneratus: sic Ori-
dius ab exilio revocari non potest, nisi ab eo, à quo in
exilium pulsus est. Similitudo est in verbis Achilleo
more.

Unus ille dies] Loquitur Cicero de reditu ab exilio.

Sed repente] Similitudo in his verbis est: Tanquam
Circeò poculo. Circe enim veneficiis dedita, homines
ad convenientes in varias bestias mutabat. Vide Virg. 7.
Æneid.

Itaque omnes] De continentia Pompeji loquitur
Similitudo includitur in voce (sicut.)

Hand secus] Socii *Æneæ*, cū imperarentur ipsis arma adversus *Harpyjas*. Negatio hīc est dissimilitudinis, & propterea similitudo.

Ego istis] Loquitur *Dorio* de *Phēdria*: Et hīc negatio est dissimilitudinis.

Partes] Partes similitudinis vocātur vocabulo mathematico *ὅροι* termini. Sic & partes enunciationis ab *Aristotele* *ὅροι* vocantur: *ὅρον δὲ λέγω* (ait *L. cap. I. prior.*) *αἷς ὃν διαλύεται ἡ πρότασις*: Terminum autem dico in quem resolvitur propositio.

Tale tuum carmen] Verba sunt *Menalcæ* collaudantis carmen *Mopsi*.

In ignibus aurum] Ignis enim auri experimentum est, ait *Plinius*.

Sed nimirum] De *Antonio* loquitur, qui rectē facti gloriam spreverat.

Nocte pluit tota] Vide vitam *Vergilii* à *P. Ramo* descriptam. Similitudo hęc est: Quemadmodum ego versus illos feci & alter tulit honores: sic vos aves non vobis nidos fingitis & construitis, & ita deinceps.

O formosæ puer] Similitudo hęc est: ut candidi ligustri flores decidunt, & *vaccinia* nigra leguntur: sic candor formę deperit, nigror remanet. Ceterum (ut hoc obiter addam) per *vaccinia* hīc non intelliguntur *baccæ* ligustri, sed *hyacinthus* purpureus, quem *Romani* *vaccinium* appellarunt. Nam *Vergilius* semper *vaccinia* floribus comparat & admiscet, non autem fructibus: ut *Ecl. 2.*

Mollia luteola pingit *vaccinia caltha*. Item, in ultima, Et nigre violę sunt, & *vaccinia nigra*. Vide *Marthiolum* in *Diosc. lib. I.*

Ut enim] Ut lex affecta est erga magistratum, sic magistratus erga populum.

Quod si] Ut cauta vulpes leonis antrum, sic vir sapiens populi iudicium refugit. Vide *Apologum* *Æsopi* de *Vulpe* & *Leone* egrotante.

CAP. 22. DE DISSIMILIBUS.

notæ Diffimilia sunt comparata, quorum qualitas est diversa. Dissimilitudinis propriæ notæ sunt, dissimile, dispar, differens, aliud, secus, pro Planc. Quamquam dissimilis est debitor pecuniæ & gratiæ. Ennius:

O domus antiqua, heu quàm dispari dominare domino!

» Cæsar. 1. bell. Gall. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. 2. Agrar. Alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. Cic. 2. Nat. Quoniam cœpi secus agere atque initio dixeram. Dissimilitudinis notæ etiam sunt per negationem similium. 3. de Orat. Non est philosophia similis artium reliquarum. 2. Æneid.

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles, Talis in hoste fuit Priamo.---

Horat. 1. Epist.

Non eadem est ætas, non mens.---

» 1. ad Frat. Sit annulus tuus, non tanquam vas aliquod, sed tanquam ipse tu. 3. Philip. Certus dies non ut sacrificii, sic consilii expectari solet. Hoc argumento pastor ille errorem suum confitetur: *Ecc. 1.*

Urbem (quam dicunt Romam) Melibæe peritavi

Stultus ego, huic nostræ similem.--- Et mox, *Sic canibus catulos similes, sic matrib. hædos Noram, sic parvis componere magna solebã.* Ut nec canibus catuli, nec matribus hædi, sic

nec

nec Mantua Romæ similis est. Nota plerunq;
 nulla est, & dissimilitudo plenius explicatur.
 Quint. lib. 5. cap. 11. Brutus occidit liberos pro-
 ditionem molientes, Manlius virtutem filii
 morte mulctavit. Catullus:

Soles occidere & redire possunt:

Nobis cum semel occidit brevis lux,

Nox est perpetua una dormienda.

Dissimilia] Dissimilia sunt, quando ex alterius di-
 versa qualitate alterius qualitas ostenditur.

Quaquam dissimilis] Nam qui pecuniam (ait O-
 rator ibidem) dissolvit, statim non habet id, quod red-
 dit: qui autem debet, is retinet alienum: gratiam au-
tem & qui refert habet, & qui habet, refert. Sic sapius
 dissimilitudinis ratio ab autoribus declaratur.

O domus] Versus est Ennii apud Ciceronem 1. Off.
 Odiosum est enim, cum dicitur a pretereuntibus: O
 domus antiqua, &c. Non enim domo dominus, sed do-
 mino domus honestari debet.

Homines] Galli, Aquitani, Celtae, Belgae.

Alio vulu] Rulli insolentiam & spiritum his dissi-
 milibus exprimit

Non est philosophia] Dissimilitudinis rationem vi-
 de apud eundem.

At non ille] Vox est Priami Pyrrho exprobrantis
 eadem Polyti filii, quod Achilles non talis in ipsum
 Priamum fuisset, sed miseratus supplicem corpus He-
 ctoris reddidisset.

Non eadem] Oratio est Horatii postulantis yaca-
 tionem.

Sic annulus] Negatio hic est similitudinis: & addi-
 tur simile, tanquam ipse tu.

Certus dies] Queritur orator, deliberari tardius de
 bello adversus Antonium, frustra; Calend Januarias
 expectari. Et dissimilia hic constituuntur: Certus dies
 sacrificii & consilii.

Brutus] De Bruto est apud Livium lib. 2. de Manlio lib. 8.

Soles occidere] Sol & vita dissimiliter comparatur, quod ille sepius abeat & redeat ad nos, hæc nobis semel erepta nunquam redeat: quod carmen impium & Epicuro dignum. Protasis est in primo versu: Apodosis in reliquis duobus. Et termini hic quatuor intelliguntur: Sol, occasus, vita, mors.

CAP. 23. DE CONJUGATIS.

Coniuga: Hactenus prima argumenta sunt exposita, sequuntur orta de primis, quæ perinde sunt ad id quod arguunt, sicut prima, unde oriuntur: ut conjugata & notatio: distributio & definitio. Conjugata sunt nomina ab eodem principio variè deducta, ut *justitia, justus, iustus*. In conjugatis symbolum est cōsentaneorum argumentorum. Propertius lib. 2.

Libertas quoniam nulli jam restat amanti,

Nullus liber erit, si quis amare velit.

Hic libertas causa est, cur sis liber. Cic. 3. de Nat. Deorum, cum de Dionysio Tyrannoloquitur: jam mensas argenteas de omnibus delubris iussit auferri, in quibus quod more veteris Græciæ inscriptum esset, Bonorum Deorum, uti eorum bonitate velle se dicebat. Dii boni sunt: eorum igitur bonitate utendum. Hic ex effectis ad causas est disputatum. Terentius:

Homo sum, humani à me nihil alienum put.

Ex subjecto est ad adiunctum. Contra Phil. 2. Non tractabo ut Consulem, ne ille quidem

quidem me ut Consularem. In Pison. Cùm
esset omnis illa causa consularis & senatoria,
auxilio mihi opus fuerat & Consul & Se-
natus.

Perinde sunt] Equè rem arguunt, atque prima, à
quibus oriuntur.

Conjugata] Conjugata à Dialecticis dicuntur per
metaphoram sumptam à bobus sub eodem iugo simul
devinctis: eaque sunt sub eodē themate posita, ut sub
verbo sapere, sapiens, sapienter, sapientia. Quanquam
ipsum etiam thema conjugatum esse dicitur iis quæ
ab eo deducuntur: ut compascere & cōpascuus, sed im-
propriè, quemadmodum à Grammaticis inflexione
nominis nominativus impropriè dicitur casus. Conju-
gata autem Aristoteli 3. cap. 2. Top. dicuntur ὁμοιογενεῖς,
& Adverbia è nominibus nata vocat πρώσεις, id est, ca-
sus: sed postea in aliis locis discrimen illud sustulit.

Symbolum] Id est, conjugata ostendunt suam origi-
nem ex argumentis consentaneis. Nam quotiescun-
que res conjugatis explicantur, arguuntur è causis ef-
fecta, & contraria: aut è subjectis adjuncta, & contraria. A-
lia tamen hinc est inventionis via, quàm illic. Causæ e-
nim & effecta, subjecta & adjuncta, illic subtiliter &
per se explicantur: hinc comprehenduntur: id quod &
in sequentibus argumentorum ortorum generibus
intellige.

Ex effectis] Bonitas causa est, cur boni sint dii.

Homo sum] Homo subjectum est humanitatis. Ver-
ba sunt Chremetis in Heaut. Homo sum, id est, errare
possum.

Ut consulem] Consul adjunctum est, Consularis, id
est Consulatu perfunctus, subjectum.

Causa consularis] Conjugata hinc sunt: consul &
consularis, Senatus & Senatoria.

CAP. 24. DE NOTATIONE. *Aristot. οὐ μὲν βολον*
Notatio est nominis interpretatio: nomi *x nota.*

na siquidem sunt notæ rerum: nominumque
vel derivatorum, vel compositorum, si vero
 notatione fiant, ratio reddi potest ex aliquo
 argumento primo: ut homo ab humo. Ovid.
 6. Fast.

Stat viterra sua, vi stando Vesta vocatur.
 Ex causâ est notatio.

At focus à flâmis & quôd fovet omnia dicta.
 Ex effectis est notatio.

» Item 4. Ver. O Verrea præclara! Quô enim
 » accessisti, quô non attuleris tecum istû diem?
 » Etenim quam tu domum, quam urbem adi-
 » isti, quod fanum denique, quod non ever-
 » sum atque extersum reliqueris? Quare appel-
 » lentur sanè ista Verrea, quæ non ex nomine,
 » sed ex moribus naturaque tua constituta es-
 » se videantur. Ex effectis item est notatio. O-
 vid. 1. Fast.

Prima dies tibi Carina datur, dea cardinis
hæc est,

Nomine clausa aperit, claudit aperta sua.

Hic est notatio è subjecto cardine, circa
 quem numen deæ exercetur. At ex adjunctis
 notatio est Bambalionis 2. Philip. quia balbus
 & stupidus: hinc igitur cavillatio in Antoniū
 » generum: Tuæ conjugis, bonæ fœminæ, locu-
 » pleris quidem certè, Bambalio quidam pater,
 » homo nullo numero, nihil illo contemptius
 » qui propter hæsitantiam linguæ stuporem-
 » que cordis cognomen ex contumelia traxe-
 rit. Ex adjunctis est notatio. E diss. ntaneis au-
 tem

tem sunt illa apud Quintilianum lib. i. cap. 6. Lucus, quia umbra opacus, parum luceat: & ludus, quia sit lōgissimé à lusu: & Dis, quia minimé dives. Potest etiam é comparatis esse notatio: ut Pyropus, quódignis flammam imitetur. Est veró ut notationi ad suum nomen, sic nomini ad notationem sua affectio: ut Animi plenus, ergo animosus: & contra, Animosus, ergo animi plenus.

Notatio] Græci (ait Cicero in Top.) Etymologiam vocarunt, id est, verbum ex verbo veriloquium: Nos autem novitatem verbī non satis apti fugientes, genus hoc Notationem appellamus: quia sunt verba rerum notæ. Itaque hoc idem Aristoteles σύμβολον appellat, quod Latine est nota. *Notatio veró aliter consideratur á Grammaticis, quám á Logicis*: ab illis, ut accidentia nominum doceantur: ab his veró, ut ex nominum origine atque deductione res arguantur, & explicentur. Notatio ab Aristot. appellatur λόγος ὀνοματῶδης, λόγος ὀνόματος, τόπος ἀπὸ τῆς ὀνόματος, definitio nominalis, definitio nominis, locus á nomine.

Stat &c] E forma Notatio est. Vesta duplex fuit, altera terræ, altera ignis dea. Ovidius hīc de terra intelligit. Vi sua stare videtur formam aliquam terræ notare.

O Verrea] Verrem á verrendo denominari ait Cicero, quia nullum fanum non eversum atque tersum reliquerit.

Non ex nomine] Verres enim porcus est non castratus.

Carna] Ovidius Carnam á cardine derivat, & ex effectis, quia clausa aperiat, & aperta claudat.

Bambalio] Qui socer erat Antonii, & Bambalio nominatus fuerat, ex adjunctis, quia stupidus & balbus esset.

Lucus] Per Antiphrasin, ut Grammatici appellant, cum res ex contrario nominatur.

Pyropus] Sic Ovidius supra in causis interpretatur est: Clara micante auro flammisque imitante Pyropo. Pyropus autem est genus carbunculi, ut quibusdam placet.

CAP. 25. DE DISTRIBUTIONE.

Reliquum est ex ortis aliunde argumentis argumentum distributionis & definitionis: in qua utraque affectio reciprocationis est, illic partium omnium cum toto, hic definitionis cum definito. Distributio est cum totum in partes distribuitur. Totum est, quod continet partes. Pars est, quæ continetur a toto. Atque ut distinctio totius in partes, distributio; sic collectio partium ad constituendum totum, inductio dicitur.

Inductio.

Distributio sumitur ex argumentis totidem consentaneis, inter se autem dissensuaneis. Itaque tanto accuratior erit, quanto partium & cum toto consensio, & inter se dissensio major fuerit.

Reciprocationis] Reciprocatio est arguendi vicissitudo, vulgo dicitur conversio: ut si dicam, Dialectica partes sunt duæ, Inventio & Judicium: & Inventio & Judicium sunt partes Dialecticæ. Hæc reciprocatio & in aliis interdum argumentis est, sed in Distributione & Definitione perpetua est.

Inductio] Alii efficiunt Inductionem syllogismi seu argumentationis speciem: Sed cum in argumentatione spectetur dispositio argumenti cum questionis partibus, Inductio, quæ argumentum nudum est, argumentationis species esse nequit. Sic enim tota argumen-

gumentationis species esse possent, quot sunt argumentorum genera.

Tanto accuratior] Omnis igitur Distributio duorum tantum membra habebit, ubicunque id fieri poterit (quæ Platoni dichotomia dicitur) quia inter duo summa est contrarietas.

CAP. 26. DE DISTRIBUTIO-
ne ex causis.

Distributio prima est ex absolute consentaneis, causis nempe & effectis. Distributio ex causis est, quando partes sunt causæ totius. Hic distributio integri in sua membra præcipue laudatur. Integrum est totum, cui partes sunt essentielles: membrum est pars integri. Sic Grammatica in etymologiam & syntaxim, Rhetorica in elocutionem & actionem, Dialectica in inventionem & iudicium dividitur. Ab his enim partibus artes illæ constituuntur. Hæc distributio principalis est, cum rei longioris explicatio suscipitur. 1. Georg.

*Quid faciat latas segetes, quo fidere terram
Vertere Macenas, ulmisq; adungere vites
Conveniat: quæ cura boum, quis cultus habendo*

Sit pecori, atq; apibus quanta experientia parcis,

Hinc canere incipiam.---

Cic. pro Mur. Intellico (iudices) tres totius accusationis partes fuisse: & earum unam in reprehensione vitæ, alteram in contentio-

» ne dignitatis, tertiam in criminibus ambitus
 » esse versatam. Quinetiam aliter tractatur hoc
argumentigenus, vel a partibus ad totum, vel
 a toto ad partes. Catull.

*Quintia formosa est multis : mihi candida,
 longa,*

Recta est: hac ego sic singula confiteor.

*Totum illud, formosa, nego: nam nulla v-
 nustas,*

Nulla in tam magno est corpore mica salis.

*Lesbia formosa est: quae cum pulcherrima ro-
 ta est,*

*Tum omnibus una omnes surripuit Ve-
 neres.*

Causa totius] E singulis igitur caussarum generi-
 bus Distributio esse potest.

Integri in sua membra] Nam membra singula ma-
 teriam continent (& sic c. 5. phys. 3. dicitur pars materia
 totius) membra veró conjuncta continent materiam
 & formam integri.

Integrum] Videntur idem esse totum & integrum,
 item pars & membrum: sed totum generalius est inte-
 gro, quemadmodum & pars membro generalior est,
 ut ex definitionibus apparet.

Essentiales] Cui partes essentiam constituunt.

Quid faciat] Distributione quadripartita Vergi-
 lius operis Georgici summam & argumentum com-
 plectitur.

Quo sidere terram] Argumentum libri primi.

Ulmis adjungere] Argumentum secundi libri,

Qua cura] Argumentum libri tertii.

Atque apibus] Argumentum libri quarti.

Pro Murena] Cicero in hanc partitionem con-
 clusit omnia, quae Murenæ objiciebantur á Sulpicio &
 Catone.

Ambitus] Est aucupatio gratiæ & vitiosa emerendæ
fame cupiditas, ait Talæus.

Apartibus ad] Id est, quando ex partibus arguimus
totum, vel ex totopartibus.

Quintia] Quintiam esse formosam quidam ex
partibus formæ seu pulchritudinis concludébant, quia
esset candida, longa, recta. At inductionem illam Ca-
rullus negat, quia pars una formæ desit, nempe ve-
nustas.

CAP. 27. DE DISTRIBUTIO-
ne ex effectis, ubi de genere
& specie.

Distributio ex effectis est, quando partes
sunt effecta: ut in navi nauta alii malos scan- *Cicero in Libro*
dunt, alii per foros cursitant, alii sentinam ex- *de Senectute*
hauriunt, gubernator autem clavum tenet in
puppi. Distributio generis in species hîc ex-
cellit. Genus est totum partibus essentielle: }
Species est pars generis. Sic animal genus ho-
minis & bestię dicimus. Animal enim est
totum, cujus essentia, nempe corporea, ani-
mata, sentiens, ad bestiam & hominem com-
muniter attinet. Sic dicimus hominem &
bestiã species animalis, quia partes sunt ani-
mali subjectæ, quæ animalis essentiam com-
munem habent. Sic dicimus hominem, ge-
nus hominum singulorum, & leonem, singu-
lorũ leonum: contra verò singulos homines,
species hominis, singulos leones, leonis. Gen⁹ *gen. genera*
est generalissimũ aut subalternũ. Species sub- *Spe. Specia.*
alterna aut specialissima: Genus generalissi-

mum, cujus nullum est genus, ut in Logica inventionem, Argumentum est genus generalissimum artificialium & inartificialium.

+ resp. 1^a / 7ª Subalternum genus, ut subalterna item
+ resp. 2^a / 7ª species, quod species huius, illius autem ge-
neris est: ut causa, species est argumenti abso-
lute consentanei, genus materiae & formae.

Species specialissima, quae est individua in species alias, ut materia & forma singulares. Genus verò & species notae sunt causarum & effectorum: ut in animali est essentia corporea, quae materia est ad species communiter attinens: tum facultas vitae & sensus, quae forma item communiter ad species spectat. Quare genus continet causas, quae communiter ad ipsius species attinent: contra itaque etiam species effecta generis sui continent. Hinc universale est insigne ac praestabile, quia causam declarat. Distributio generis in species valde quidem excellit, sed difficilis est & rara inventu. Attamen illustrationis & exempli gratia afferemus, quod poterimus. Ovidius Metam. dividit animal in quinque species, stellas, aves, bestias, pisces, homines: stellis animam tribuit, ut etiam philosophi tribuere. *Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent caeleste solum formae, deorum
Cesserunt nitidis habitanda piscibus undae:
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal mentisq; capaciùs alta
Deerat adhuc, & quod dominari in cetera
posset,*

Natur

Natus homo est.---

Sic Cicero l. Offic. Virtutem dividit in species quatuor, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Sed omne quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim in perspicientia veri solertiaque versatur, aut in societate hominum tuenda, tribuendoque suum unicuique, & rerum contractarum fide, aut in animi excelsi atque invicti magnitudine ac robore, aut in omnibus quæ fiunt, quæque dicuntur, ordine & modo, in quo inest modestia & temperantia. Distributio generis in formas specierum eadem est, quia formæ cum genere constituunt suas species: ut animalium aliud loquens, aliud mutum. Genus & species non solum tractantur hac simplici divisionis formula, sed etiam separatim alterum ex altero. Pro Archia, Ac ne quis a nobis hoc ita dici fortè miretur, quòd alia quædam in hoc facultas sit ingenii, atque hæc dicendi ratio aut disciplina: nec nos quidem huic cuncti studio penitus unquam dediti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinet, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Ars est genus: poetica & eloquentia sunt species. Contra genus tractatur per species, ut 4. de Trist.

*Pro Archia
Spiritus. d.
contra.*

Materiamq; tuis tristem virtutibus imple:

Ardua per præceps gloria vadit iter.

*Hec tora quis nosset, felix si Troja fuisset
 Publica virtutis per mala facta via est.
 Arstua Tiphys jacet, si non sit in aequore flu-*

Etus:

*Si valeant homines, arstua, Phæbe, jacet.
 Quæ latet, inque bonis cessat non cognita
 rebus,*

Apparet virtus, arguiturq; malis.

Exempla igitur specialia suo generi accommodata sunt hujus loci. 7. ad Atticum.
 " Urbem tu relinquis? ergo idem si Galli veni-
 " rent? Non est (inquit) in parietibus Respubl.
 " at in aris & focis: fecit idem Themistocles: flu-
 " ctum enim totius barbariæ ferre urbs una
 " non poterat. At idem Pericles non fecit, an-
 " num ferè post quinquagesimum, cum præ-
 " ter mœnia nil teneret: nostri olim urbe reli-
 " quâ capta, arcem tamen retinuerunt.

Ut innavinante] Exemplum Ciceronis est in libro de Senectute,

Generis in species] Quia species sunt effecta sui generis, & quotiescunque genus explicatur à speciebus, causa arguitur ex effectis: quoties contra species arguitur è genere, effectus arguitur è causis.

Totum partibus essentielle] Id est suis speciebus & partibus essentiam tribuit. Quanquam in specie plus insit quàm in genere: singulæ enim species suas habent formas, quibus distinguantur. Genus verò non solum sæpius à nobis ignoratur, sed etiam verum ejus nomen desideratur. Itaque species bis binæ interdum pro duobus generibus in divisionibus ponuntur, ut sæpius hæcenus à Petro Ramo, & ab ipso Aristotele factum est.

Differentia verò inter integrum & genus, item in-

DIALECTICÆ LIB. I. 78

ter membrum & speciem. Nam integrum sumit essentiam é membris: Genus essentiam suâ specieb. tribuit. Membra constituunt Integrum: species constituuntur à genere. Itaq; definitio generis convenit speciei: Definitio autem integri non convenit membro: Relatioque integri & membrorum contraria est relationi generis & specierum.

Hominum singulorum] Vulgò appellantur Individa.

Species hujus] Species respectu superioris, genus respectu inferioris. Hæc relatio & in aliis argumentorum generibus esse potest: ut homo respectu Dei est effectus, & causa efficiens multorum operum: urbs est subjectum incolarum, & adjunctum terræ. Sed desunt vocabula, quibus istam relationem efferamus, ut αἰτιον αἰτιῶ πατον, αἰτιατὸν αἰτιατώπατον, causa (ut ita dicam) causallissima, causatum causatissimum.

Universale] Aristoteli 24. cap. 1. post. τὸ δὲ καθ' ὅλην τιμον, ὅτι ὅλοι τὸ αἰτιον: universale seu generale est honorabile, quia declarat causam. Et lib. 1. de partibus animalium cap. 4. universalia definit τὰ πλείοσιν ὑπάρχοντα, quæ pluribus insunt.

Difficilis] Quia formæ, quæ species distinguunt, & dichotomiam constituunt, cognitu & inventu difficiles sunt, ut suprà dictum.

In perspicientia] Prudentiam intelligit.

In societate] Justitiam intelligit.

In animis] Fortitudinem intelligit.

Quæ fiunt] Temperantiam intelligit.

Alterum ex altero] Id est, interdum ex genere species aut contrâ speciebus genus arguimus & declaramus.

Ac ne quis] Omnes artes (ait Cicero) habent quoddam commune vinculum: ergo & eloquentia & poetica vinculum commune habent: E genere igitur species arguit.

Materiam] Generalis quæstio est Ovidii: gloriam & virtutem rebus adversis illustrari, quam appro-

bat tribus exemplis specialibus: Hectoris in re militari, Tiphysos in arte nautica, & Apollinis in medicina. E speciebus igitur genus arguit & concludit.

Exempla specialia] Quando illustrandi causarum generibus res speciales seu personarum singulares subjunguntur. Magna verò exemplorum utilitas est & usus frequentissimus. *Exempla enim omnium artium principia fuerunt:* exempla homines facillimè in sententiam nostram deducunt, quia (ut Plato in Theæteto ait) ὁμοιοι τῷ λόγῳ, quasi sponsores & prædes disputationum sunt. Sic Cic. lib. 2. Academ. quaest. differit, non esse in singulis rebus proprias quasdam notas quibus cognoscantur: Ab exemplo rerum specialium, Quia pilus a pilo non internoscatur, neque granum a grano. Ceterum de exemplis benè monet Aristoteles 8. lib. Top. cap. 2. ne sint Chæcileia, id est inepta, sed Homericæ, id est ad illustrandum accommodata.

Urbem] Argumenta Ciceronis sunt ab exemplis adversus Pompejum, qui Cæsaris adventu Romanam reliquit & in Græciam confugit.

Si Galli] Primum exemplum Ciceronis, Romanam urbem non deseruerunt Gallorum adventu.

Non est inquit] Fingitur Pompejus causam suam tueri exemplo Themistoclis, qui adventu Xerxis Athenas deseruisset.

At idem Pericles] Tullius rursus exempla duopponit: primum Periclis, qui Athenas non reliquit: alterum Romanorum, qui capta à Gallis urbe & incensa arcem Capitolinam retinuerunt.

CAP. 28. DE DISTRIBUTIONE é subjectis.

Reliqua distributio est quodammodo consentaneorum, ut subjectorum & adjunctorum. Distributio é subjectis est, cum partes sunt subjecta, ut apud Catullum:

Uir

Virginitas non tota tua est: ex parte parentum est:

Tertia pars matri data, pars data tertia patri:

Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,

Qui genero sua jura simul cum dote dederūt.

Sic Cic. 5. Tusc. Sint enim tria genera bonorum, ut jam à laqueis Stoicorum, quibus usum me pluribus quàm soleo, intelligo, recedamus. Sint sanè illa genera bonorum, dum corporis & externa jaceant humi, & tantummodo quia sumenda sunt, appellentur bona. Alia autem divina illa longè latèque se pandant, cœlumque contingant, ut ea qui adeptus sit, cur eum beatum modò & non beatissimum dixerim?

Quodammodo dissensaneorum] Impropiè subjecta & adjuncta partes appellantur, quia subjectum ab adjunctis potest separari saltem cogitatione: Totum verò à partibus neque cogitatione, neque re ipsa. Nihil enim esset reliquum futurum.

Virginitas] Hic subjecta tanquam partes virginitatis constituuntur: primùm pater & mater ad quos attinet, deinde virgo ipsa, in qua inest.

Sint tria] Tria fiunt bonorum genera, è tribus subjectorum generibus, animo, corpore & fortuna.

CAP. 29. DE DISTRIBUTIONE ex adjunctis.

Distributio ex adjunctis est, quando partes sunt adjunctæ ut hominum alii sani, alii ægri, alii divites, alii pauperes. Sic Virg. 1. Georg. mundum dividit in quinque partes, mediam

torridam, duas extremas frigidas, & reliquas
duas temperatas:

*Quinq³ tenent calum Zona, quarum una
corusco*

*Semper Sole rubens, & torrida semper ab
igni:*

*Quam circum extrema dextra lavaq³ tra-
huntur*

Carulea glaciē concreta, atq³ imbribus atris.

Has inter mediamq³ dua mortalibus agris

Munere concessa divūm.---

Cæsar 1. belli Gal. Gallia est omnis divisa
in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ,
aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua
Celtæ, nostra Galli appellantur.

Quinque] Ex cœli distributione hîc terræ distribu-
tio, quæ cœlo respondet, intelligenda est. Nam terra
propriè dicitur torrida, frigida, & temperata.

Dextra lavaq³] Frigida arctica & antarctica in-
temperatae.

Dua] Intelligit temperatas, quæ sitæ sunt inter
arcticam & antarcticam, & separantur media plaga
torrida.

CAP. 30. DE DEFINITIONE.

Definitio est, cū explicatur quid res sit,
eaque vicissim definito argui potest. Defini-
tio est perfecta aut imperfecta: Illa, propriè
definitio: hæc, descriptio dicitur. Definitio
perfecta est definitio constans é solis causis
essentiam constituentibus: quales causæ ge-
nere & forma comprehenduntur. Atq³ hoc
modo definitur homo, animal rationale:

Nempe

Nempe genere (animal) intelligimus (ut dictum est) essentiam corpoream plenam vitæ & sensus, quæ materies hominis est, & pars formæ: cum qua si addas (rationale) totam formam hominis comprehendes, vitæ, sensus, rationis facultate. Itaq; perfecta definitio nihil aliud est quam universale symbolum causarum essentiam rei & naturam constituentium. Tales definitiones sunt artium: Grammatica est ars benè loquendi: Rhetorica benè dicendi: Dialectica benè disserendi: Arithmetica benè numerandi: Geometria benè metiendi.

Definitio] Definitum à Dialecticis dicitur res quæ definitur. Intelligit autem reciprocationem illam de qua suprà: ut homo est animal ratione præditum, & animal ratione præditum est homo. Magnus est argumenti huius usus, magnaue utilitas, unde Aristoteles omnes scientias per definitionem comparari affirmat. Sed quemadmodum omnia difficilia quæ pulchra, ita & definire est difficile, & periti artificis facultas. Causa, si requiras, in promptu est. Nam cum forma quæ definitionis princeps pars est, inventu (ut jam aliquoties dictum est) difficilis sit, res definitu difficiles esse necesse est.

Pars forma] Observabis materiam partem aliquam esse formæ. Non solum igitur anima rationalis forma est hominis, verum etiam illa animæ cum corpore, quod materia est, conjunctio.

Grammatica] Ars genus seu materia est in his definitionibus, reliqua verba formam & formæ finem conjunctum continent. Inventæ enim illæ artes sunt, ut benè loquamur, benè dicamus, disseramus, numeremus, metiamur.

CAP. 31. DE DESCRIPTIONE.

Descriptio est definitio ex aliis etiam ar-

gumentis rem definiens: ut, Homo est animal mortale, capax disciplinae. ~~Hic cum aliqua causa miscetur~~ communis itemque propria circumstantia. Atque hæc succincta brevitatis non est in hac specie perpetua, sed sæpe illustriorem & magnificentiorem explicationem desiderat. Sic gloria describitur in Miltoniana: Sed tamen ex omnibus præmiis virtutis si esset habenda ratio præmiorum, amplissimum esse præmium, gloriam: hanc unam, quæ brevitatem vitæ posteritatis memoria consolaretur, quæ efficeret ut absentes adesse mus, mortui viveremus: hanc denique esse, cujus gradibus etiam homines in cælum videantur ascendere. Sic 4. Æneid. fama describitur,

*Exempló Libya magnas it fama per urbes,
Fama malum, quo non aliud velocius ullum.
Mobilitate viget, viresq; acquirit eundo:
Parva metu primò, mox sese attollit in auras,
Ingrediturg; solo, & caput inter nubila condit.*

*Illam terra parens ira irritata Deorum
Extremam, ut perhibent, Cæo Enceladog; sororem*

Progenit, pedibus celerem, & pernicipibus alis:

Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt corpore pluma,

Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)

Tot lingua, totidè ora sonant, tot subigit aures.

Noctis

Nocte volat cali medio, terraq; per umbram
 Stridens, nec dulci declinat lumina somno:
 Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
 Turribus aut altis, & magnas territat urbes:
 Tam ficti praviq; tenax, quàm nuntia veri.

Tales sunt descriptiones plantarum, animalium in Physicis: item fluminum, montium, urbium in Geographis & historicis.

Ex aliis] Non tantum ex argumentis essentiam rei declarantibus.

Homo est] Aristoteles l. cap. 5. Top. ~~ἄνθρωπος οὐκ ἐστὶν ζῷον ἀλλὰ φύσις~~
~~ζῷον ἀνθρώπου~~ Animal genus est, & adduntur adjuncta
 duo, alterum commune (mortale) alterum proprium
 (capax disciplinæ.)

Sed tamen] Descriptio gloriæ ex minoribus, nullum virtutis præmium tantum est, quantum est gloria, item ex effectis & causâ adjuvante.

Fama malum] Describitur fama ex genere malum, ex minoribus, quod nullum tantæ sit velocitatis, item ex adjunctis, effectis, ex efficiente causâ, ex partibus & ex paribus.

CAP. 32. DE TESTIMONIO divino.

Exposito artificiali argumento, sequitur inartificiale. Argumentum inartificiale est, quod non sua natura, sed assumpta artificialis alicujus argumenti vi arguit. Itaque cum exquisita rerum veritas subtilius exquiritur, per exiguam vim probationis habet: In civilibus autem & humanis rebus plerumque hoc argumentum præcipuam fidem est moribus arguentis efficit, si prudentia, virtus & bene-

*Testimoniorum
finis.*

epit.

volentia adfuerint. Id uno nomine testimonium dicitur: estque divinum vel humanum. In divinis testimoniis numerantur non solum Deorum oracula, sed etiam responsa vatium & fatidicorum: quæ omnia 3. Catilin. adhibentur. Nam ut illa omittam (ait Orator) » visas nocturno tempore ab occidente faces, » ardoremque cæli, ut fulminum jactus, ut terra » motus, cæteraque, quæ ita multa nobis » Consulibus facta sunt, ut hæc quæ nunc fiunt, » canere dii immortales viderentur. Deinde » paulo post, Quo quidem tempore, cum aruspices ex tota Hetruria convenissent, cades » atque incendia, & legum interitum, & bellum civile ac domesticum, & totius urbis ac » imperii occasum appropinquare dixerunt, » nisi Dii immortales omni ratione placati, suo » numine propè fata illa flexissent. Tandem cum dixisset ut ex aruspicum responsis ludi facti & Jovis signum majus factum conversumque ad orientem, tum ait, Illud verò, » nonne ita præsens est, ut nutu Jovis optimi » maximi factum esse videatur? ut cum hodierno mane per forum meo jussu & conjurati & eorum indices in ædem Concordiæ » ducerentur, eo ipso tempore signum statueretur, quo collocato atque ad vos senatumque converso, omnia & Senatus & vos (quæ erant contra salutem omnium cogitata) illustata & patefacta vidistis. Brevius est illud Tibulli,

Quid

*Quòd si vera canunt sacris oracula templis,
Hac illi nostro nomine dicta refer:*

Hoc tibi conjugium promittit Delius ipse

Felix, ac alium desine velle virum.

Expositio] Haftenus de argumentis artificialibus novem, sequitur adhuc unum inartificiale, quod ex aliqujus personæ divinæ vel humanæ affirmatione aut negatione rem propositam arguit.

Perexiguam] Itaque Græci hoc argumentum *ἄτινον* appellant, id est artis experts, vel inartificiales, &

gravissimè inquit Cicero libro 1. de Natura Deorum: Non tam autoritas in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quinetiam plerunque obest iis, qui discere volunt, autoritas eorum, qui se docere profitentur. desinunt enim suum adhibere iudicium. id habent ratum, quod ab eo, quem probant, iudicatum vident. Nec verò probare soleo id quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, cum ex iis quæreretur, quare ita esset, respondere solitos. Ipse dixit. Ipse autem erat Pythagoras. Tantum opinio prejudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret autoritas. Hæc Cicero.

In divinis] Christianæ professionis hominibus testimonia divina sola sunt sacræ literæ, quibus propter autoritatem Dei simpliciter fides adhibetur.

Nam ut illa omittam] Tria hîc divinorum testimoniorum genera exponuntur.

Visus nocturno] Primum est de meteoris ostentis.

Cum Aruspices] Secundum est de Aruspicum responsis.

Illud Verò] Tertium est de Jovis simulachro eodî collocato, quo conjurati sunt comprehensi.

Quòd si vera] Tibullus suum insomnium, quod de Neæra somniaverat, declarat é testimonio Apollinis: quòd Apollo optatum ei conjugium promiserit, mandarique, ut amica hoc oraculum annuntiaretur.

CAP. 33. DE TESTIMONIO HU-
mano legis & sententia.

Comune. Testimonium humanum est commune
aut proprium: commune, ut lex & illustris
sententia: legis autem & non scriptæ & scri-
ptæ testimonium est pro Milone. Est enim
» (Judices) non scripta, sed nata lex: quam non
» didicimus, accepimus, legimus: verum ex na-
» tura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus
» ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed
» imbuti sumus: ut si vita nostra in aliquas infi-
» dias, si in vim, in tela, aut latronum aut inimi-
» corum incidisset, omnis honesta ratio esset
» expediendæ salutis. Et ibidem, Quod si duo-
» decim tabulæ nocturnum furem quoquo
» modo, diurnum autem si se telo defenderit,
» interfici impunè voluerunt, quis est, qui quo-
» quo modo quis interfectus sit, puniendum
» putet, cum videat aliquando gladium nobis
» ad occidendum hominem, ab ipsis porrigile-
gibus? Sententiæ illustris sunt Proverbia: ut,
Pares cum paribus facillimè congregantur.
Spartam nactus es, hanc exorna. Sunt item
dicta sapientum, Nosce te ipsum. Ne quid ni-
mis. Sponde, praesto est detrimentum. Pro-
prop. Testi. rium testimonium est, ut Platonis illud, i. ad
» Quintum Fratrem: Atque ille quidem prin-
» ceps ingenii & doctrinæ Plato, tum denique
» fore beatas Respublicas putavit, si aut docti
» & sapientes homines eas regere cepissent,
» aut qui regerent, omne suum studium in do-
ctrina

Arina ac sapientia collocassent. Talia sunt in
Poëtis: 6. Æneid.

Discite justitiā, moniti: Et ne temnite divos.

Sic Homericō illo versu:

Αἶας δ' ὅκ Σαλαμῖνος ἄρ' ἔδουκε δέκα νῆας.

*Ajax autem ex Salamine duxit duodecim
naves.*

Megarenſes victi ſunt ab Athenienſibus.
Vivorum teſtimonia ſunt, non tantū cū
quæritur de fundo aut cæde & ejuſmodi ne-
gotio aliquo, ſed etiam obligationis, confeſ-
ſionis, juſſurandi teſtimonia ſunt. Obliga-
tionis exemplum eſt 5. Philip. Audebo etiam
obligare fidem meam (P. C.) vobis populo-
que Romano, quod proſectō, cū me nulla
vis cogeret, facere non auderem, pertimeſce-
remque in re maximē periculofa opinionem
temeritatis: Promitto, recipio, ſpondeo (P. C.)
Cæſarem talem ſemper fore civem, qualis
hodie ſit, qualemque eum maximē velle
& optare debemus. Pignus autem obligatio
quædam eſt, ut apud Virg. Ecl. 3.

*Vis ergo inter nos quid poſſit uterque, victiſ-
ſim*

*Experiamur? ego hanc vitulam (ne fortō
recuſes,*

*Bis venit ad mulctram, binos alit ubere for-
tus)*

Depono: tu dic mecum quo pignore certes.

Confefſio eſt libera vel expreſſa tormen-
tis, quæ propriē quaſtio dicitur. Tale fuit ar-

gumentum contra Milonem, quod á Cicerone deridetur. Age veró, quæ erat aut qualis quaestio? Heus, ubi Ruscio? ubi Casca? Clodius insidias fecit Miloni? Fecit. Certa crux. Nullas fecit. Sperata libertas. Huc etiam referri potest argumentum, quo utimur, cum affirmationis nostræ approbationem & experientiam proponimus. 4. Verr. Ecquis Volcatio, si sua sponte venisset, unam libellam dedisset? Veniat nunc, experiatur: recto recipiet nemo. Terent. Eunuch.

--- *Fac periculum in literis,*

*Fac in palastra, fac in musicis, qua liberum
Scire equum est adolescentem, solerti dabo.*

3. Trist.

*Quod magis ut liqueat, neve hoc ego fingere
credar,*

Ipse velim pœnas experiare meas.

Jusiurandum etiam testimonium est. quale est 6. Æneid.

*Per superos, & si qua fides tellure sub ima est,
Invitus, regina, tuo de littore cessi.*

Reciprocatio hîc obscurior est, ut quia testatum verum sit, testis sit etiam verax.

Commune] Quod personæ certæ, aut homini singulari non tribuitur, sed omnium commune est.

Est enim non scripta] Argumentatur á lege naturali: Permissum est lege naturæ defendendi sui causa latronem interimere: Nô igitur omnis cædes est nefaria.

Quod si] Argumentum est á lege scripta ad eandem quaestionem adhibitum, quod comparatione majoris illustratur.

Proprium testimonium] Quod tribuitur personæ singulari.

Platonis illud] §. de Repub.

Αἴας] Aristoteles 15. c. i. Rhet. Ἀθηναῖοι οὐ μὲν ἡμᾶς τυγχέοντες περὶ Σαλαμῖνος.

Obligatio] *Obligatio est iuris vinculum*, quo necessitate astringimur rei alicujus præstandæ aut solvendæ. Et sic testimonii species est Jureconsultis.

Audeo etiam] Octavius adolescens optimus civis futurus est: Argumentum est ab obligatione seu testimonio Ciceronis, quia Cicero promittit, eum talem fore.

Pignus] *Pignus est res de qua inter creditorem, & debitorem cōvenit, ut sit pro debito obligata*, teste Justiniano T. de actionibus, §. item Serviana: Res igitur illa testimonii loco est.

Vis ergo] Damoetæ verba sunt ad Menalcam, qui pari argumento respondet:

--*pocula ponam*

Fagina, calatum divini opus Alcimedontis.

Libera] Quando nulla vi coacti aliquid cōfitemur.

Quæstio] Quæ confessio est conscii quidem, sed coacti: ait Aristoteles 17. cap. ad Alexandrum.

Fuit argumentum] A quæstione, quod tamen Cicero propter contradictionem elevat.

Experientiam] Experientia siquidem tanquam testimonium est, & approbatio rei, de qua agitur.

Fac periculum] Laudatur Chærea a Parmenone, & argumentum laudis ab experientia ducitur.

Ipsæ velim] Ovidius suorum malorum testem experientiam appellat.

Jusjurandum] *Quod affirmatio religiosa est*, ait Cicero 3. Offic.

Reciprocatio] Mutua illa inter testem & testatum affectio. *Testatum verum est, & testis igitur verax*, & contra: *verax testis est, verum igitur testatum est.*

Decem argumentorum genera audivimus: caus-

sam, effectum, subjectum, adjunctum, dissentanea, comparata, nomen, distributionem, definitionem, & testimonium, quæ primam Logicæ partem constituunt & absolvunt. Nullum enim unquam apud auctorem argumentum inveneris, quin ad unum decem istorum generum referre queas: nullum á te unquam excogitabitur, quin inde proficiatur. Sed ut omnia ac singula argumenta cognoscas, & á se invicem distinguas, rationes ac definitiones singulorum attendas necesse est: his enim, non rebus subjectis distinguuntur. Sic homo efficitur ex suis causis, & alia etiam efficit: subjectum est multorum adjunctorum, & adjunctum est etiam cujusdam subjecti, ut terræ: pluribus opponi, & comparari omni modo potest. Hujus item hoc ipsum est nomen, & humanitatis atque humani conjugatum: totum est suarum partium, & pars alicujus totius, ut mundi: genus Platonis & Ciceronis species etiam animalis: definitum & testatum, ut ipsius & definitio & testimonium. Imò idem argumentum in eadem questione ad varia genera referri potest, sed diverso respectu.

LIBRI PRIMI FINIS.

PETRI

PETRI RAMI

DIALECTICÆ LI-

BER SECVNDVS,

de iudicio.

CAP. I. QUID JUDICIUM.

DHUC prima Dialecticæ artis pars fuit in Inventione: pars altera sequitur in iudicio. iudicium est secunda pars Logicæ de disponendis argumentis ad bene iudicandum. Certa enim dispositionis regula unumquodque iudicatur: unde hæc pars Logicæ, & iudicium & dispositio pro eodem dicitur.

Quemadmodum Inventio definita est pars Dialecticæ de inveniendis argumentis: sic Iudicium definitur pars Dialecticæ de disponendis argumentis. Sed additur finis dispositionis Logicæ ad bene iudicandū.

Et iudicium & dispositio | Dispositio hæc pars Logicæ dicitur ex efficientia, quia ex dispositione nascitur iudicium: in organo appellatur κρίσις, τάξις, ἀνάλυσις, θέσις, γένεσις. Quemadmodum verò duæ Grammaticæ partes sunt, Etymologia & Syntaxis, quarum altera de vocibus singulis, altera de conjunctis agit: ita duæ

Quid est iudicium.

Sunt partes Dialecticæ, Inventio & Judicium, illa determinationibus singulis, hæc de conjunctis tractat.

CAP. 2. DE AXIOMATIS AF-

firmatione ac negatione.

Quod ita dignum clare & illustre ut necesse non habet

hæc est explicatio de Judicium est axiomaticum vel dianoeticum. Axioma est dispositio argumenti cum argumento, qua esse aliquid aut non esse judicatur. *lat. non terminatur*

propositio

Axioma est affirmatum aut negatum: affirmatum, quando vinculum ejus affirmatur: negatum, quando negatur: Hinc nascitur axiomatum contradictio, quando idem axioma affirmatur & negatur.

Judicium est] Distributio Judicii fit é speciebus Judicii.

Axioma] Sic appellatur á Cicerone multis in locis, vulgó dicitur propositio.

Contradictio] Contradictio suprà in Inventionem fuit rationis simplicis, hic veró est axiomatis: Græcis dicitur *ἀντίφασις*, & omnium axiomatum generalis affectio est.

Contradictio veró est, ut P. Ramus ait, quando idem axioma affirmatur & negatur, seu quando quod conjuncté fuerat affirmatum, conjuncté negatur, negatioque toti enuntiationi præponitur, & altera pars contradictionis vera est, altera falsa: Si enim utraque vera est, contradictio nequaquam esse potest. In contradictione itaque illud observandum est, de quo P. Ramus suprà in inventionem monuit, ut oppositio sit ejusdem & unius, non modó nominis sed rei: & nominis non synonymi, sed ejusdem, & secundum idem, & ad idem, & eodem modo, & in eodem tempore, id est

(ut

j. cap. 16.

(ut Aristoteles ait) ut res eadem numero affirmetur & negetur. Hoc quia vulgus dialecticorum non observavit, subcontrarias & subalternas oppositiones (ut appellant) ineptè constituit.

Subcontraria appellantur ab illis,

Aliquis homo ambulat,

Aliquis homo non ambulat.

Hic contradictio nulla est, quia simul vera esse possunt, nec propterea re eadem numero affirmatur & negatur. Nam quamvis idem vocabulum (homo) negetur & affirmetur (ut quidam huic errori patrocinantur) tamen vocabula sola contradictionem non efficiunt, verum etiam res vocabulis significatae.

Subalterna appellantur,

Omnis homo ambulat

Aliquis homo ambulat.

Item:

Nullus homo ambulat.

Aliquis homo non ambulat.

Hic nulla est contradictio, quia in altero exemplo utrumque affirmatur, in altero utrumque negatur, & speciale generali opponitur, cum tamen summa sit generis cum specie consensus. Similia sophismata sunt de contingentium, purorum & mistorum oppositione in Dialecticorum scholis: Item de æquipollentia propositionum & conversionibus, quæ ad bene differendum nihil valent, imò usu repudiantur. Tanta verò contradictionis vis est: ut ne Deus quidem dicatur utraque partem simul veram efficere. Efficere enim aut velle ut quicquam simul sit & non sit, aut simul tale sit & non tale sit, ideo non potest Deus, quia mentiri non potest. Mentiri verò non posse, non omnipotentiam Dei evertit aut tollit, sed contra potius immutabilem ejus naturam & omnipotentiam confirmat. Nam Deus omnipotens est & dicitur, quia potest quæ vult, quæque ejus veritati ac justitiæ non repugnant.

CAP. 3. DE VERO ET
falso.

Axioma deinde est verum aut falsum: verum, quando pronuntiat ut res est: falsum, contra. Axioma verum est contingens aut necessarium. Contingens quando sic verum est, ut aliquando falsum esse possit: ut,

Audentes fortuna iuvat.---

opinio. Fac enim id esse hodie verum, cras falsum esse poterit: itaque veritatis huius contingentis iudicium, opinio dicitur: quæ præteritorum & præsentium homini certa esse potest, futurorum per naturam non admodum potest, quamvis Deo tempora omnia præsentia sint. Itaque Martialis Priscū meritō cavillatur:

*Sape rogare soles, qualis sim, Prisce, futurum,
Si fiam locuples, siq³ repente potens.*

Quemquam posse putas mores narrare futuros?

Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

καὶ παντός. Necessarium, quando semper verum est, nec falsum potest esse: & illud affirmatum appellatur καὶ παντός, de omni. Impossibile contra, quod de nullo unquam verum esse potest. Axiomata artium sic καὶ παντός esse debent, sed præterea homogenea & catholica. Axioma homogeneum est, quando partes sunt essentialiter inter se: ut forma formato, subjectum proprio adjuncto, genus speciei. ad appellatur καὶ αὐτὸν per se. Axioma catholicum est, quando consequens semper verum est

*+ x qm dicitur
vq ad substantiam
aliter finit.*

est de antecedente, non solum omni & per se,
federiam reciprocè: ut homo est animal ra-
 tionale: numerus est par vel impar: lupo est
 natus ad ululandum. Id appellatur *καθολικὴ ἀρχή*
universaliter primum. Tres hæ sunt leges
 documentorum artis propriorum: prima *καὶ
 τῆς* lex veritatis: secunda *καὶ αὐτὴ* lex justi-
 tia: tertia *καθολικὴ ἀρχή* lex sapientiæ dicatur.
 Atque ejusmodi axiomatū ita catholicorum
 judicium verissima & prima scientia est.

Est contingens] Differentia axiomatis contingen-
 tis & necessarij præmittitur, quia simplicium enuncia-
 torum & compositorum communis est.

Quamvis Deo] Quicquid igitur Deus futurum esse
 prævidet aut prædicat, necessariò evenit, quoniam falli
 non potest ejus prævisio, utpote quæ omnia præsentia
 intueatur. Sic & sacræ literæ loquuntur: necesse est ut
 veniant offendicula: item, Oportet impleri, quæ scripta
 sunt: quæ quia Deus prævidit & prædixit, tam necessa-
 rium est illa perfici, quam necessarium est, Deum esse
 summè bonum, justum, veracem, atq; potentem. Nec
 tamen propterea injustitiæ aut tanquam peccati au-
 thor Deus accusari potest, quia justissima ejus judicia
 & facta sunt: multo verò minus homo culpa vacat, qui
 suapte voluntate aliquid facit malè, quod Deus ex sua
 parte ad bonum finem convertit.

Sæpe rogare] Quæstio ridicula per quæstionem ridi-
 culam solvitur: qualis illa fuit pastorum apud Vergi-
 lium: Dic quibus in terris. —

Axiomata artium] Tres sunt leges, quas P. Ramus
 autoritate Aristotelis ad omnium artium & discipli-
 narum reformationem adhibuit, & in Logica, quæ
 omnium artium & rerum instrumentum est, descripsit.
 Quisquis igitur Philosophicæ civitatis civis es, & artes
 liberales salvas & incolumes esse cupis, has leges colito
 & observato.

Prima lex est κατὰ παντός, id est, de omni. Hæc imperat, ut quodlibet artis præceptum seu axioma necessario & generaliter de omnibus verum sit. Secus qui docuerit, eum lex prima falsitatis accusabit, quo crimine majus in artium magistrum atque professorem fingi aut dici nequit. Hæc P. Ramo dicitur lex veritatis.

Secunda lex præcipit, ut quodlibet artis axioma sit καὶ αὐτὸ per se & homogeneous, id est artis, in qua docetur, proprium, & tanquam ejusdem corporis membrum. Hanc legem quisque neglexerit, artes miscere atque confunder, quo damno quidem majus literis, earumque studiosis afferri nequit. Appellatur P. Ramo lex justitiæ, quia suum cuique arti tribuit. Omnes enim artes suis terminis distinctæ, usu verò conjunctæ esse debent.

Tertia lex est καὶ ὅλας περὶ τὸν. hæc sancit, ut omnia axiomata artium non solum necessario vera & propria sint, verum etiam universaliter prima, id est, si generalia sint, generaliter doceantur, si specialia, specialiter. Si itaque speciale in genere docebis, aut generale in specie, tertia lex de inscientia, qua nihil doctore turpius, ac de tautologia, qua nihil odiosius, te accusabit. Causa in promptu est. Quod enim speciale est, non omni generi convenit: & si, quod generale est, specialiter doceatur, idem tibi sæpius iterandum ac docendum fuerit. Hæc tertia lex à P. Ramo dicitur lex sapientiæ. Sed quoniam lex hæc, ejusque nomen difficultatis & obscuritatis aliquid habere videntur, duobus vulgaribus Grammaticorum exemplis eam declarabimus, nominis quæ rationem investigabimus. Grammatici contra legem tertiam committunt, dum in generalibus nominum accidentibus, ponunt comparisonem, quæ tamen specialis quorundam nominum adjectivorum affectio est. contrā docent aliud nomen esse primum, aliud derivatum, item esse aliud figuræ simplicis, aliud compositæ: & sic, quod generale est, specialiter docent: idemque illis in Pronomine, Verbo, Adverbio, & in cæteris repetendum, & tautologia committenda. Quod si generaliter dixissent,

sent, vox alia est primitiva, aut derivativa, item alia simplex, alia composita, legem $\alpha\theta' \acute{\omicron}\lambda\alpha \pi\rho\acute{\omega}\tau\omicron\varsigma$ servassent. Sed cur lex sapientiæ dicitur? Ex effectu. Tum enim verè aliquid scire ac sapere dicimur, cùm res scimus & cognoscimus ex primis, hoc est (ut Aristoteles interpretatur) ex iis, quibus nihil est superius, neque inferius, sed omnia sunt æqualia & reciproca. Sed enuntiatum catholicum cùm res generales generaliter enuntiat, speciales specialiter ex primis enuntiat: veram igitur rerum scientiam docet, ac sapientes nos efficit. Exemplum esto: homo est animal rationale: in hoc axioma nihil est inferius, neque superius, sed omnia sunt prima seu paria & reciproca. Quicquid enim est homo, est animal rationale: & quicquid est animal rationale, est homo. Catholicum igitur est. Sic Dialectica est ars benè differendi: & quicquid est ars benè differendi, est Dialectica. Solæ igitur definitiones, inquit, erunt catholicæ? Non solæ definitiones, verùm etiam enunciata, in quibus partes de partito, forma de formato, & proprium adjunctum de proprio subiecto dicitur, sunt catholica. Hæ igitur de materia artium leges sunt: de forma artium & dispositione Methodus præcipiet.

CAP. 4. DE AXIOMATE

simplici.

Atque hæc de communibus axiomatis affectionibus, species sequuntur. Axioma est simplex aut compositum. Simplex est, quod
~~verbi vinculo continetur~~: Itaque affirmato *ignis est calidus*
 vel negato verbo affirmatur vel negatur: ut, *ex contr.*
 Ignis urit: Ignis est calidus: Ignis non est aqua: *urit en subiectu*
 hîc (ignis) est antecedens: urit, consequens.
Atque hîc prima est inventarum rerum
dispositio, causæ cum effectu, ut in primo
 exemplo: subiecti cum adjuncto, ut in secundo.

do: dissentanei cum dissentaneo, ut in tertio quomodo argumentum quodlibet enuntiari potest (exceptis plenis comparationibus & distributionibus) consentanea quidem affirmando, dissentanea negando.

Axioma simplex est generale aut speciale.

5. c. V. m. 1. 2. Generale quando commune consequens attribuitur generaliter communi antecedenti atque hinc contradictio non semper dividit verum & falsum, sed contingentium utraque pars falsa potest esse, ut:

Omnis in urbe locus Bajis pralucet amœnis:

Nullus in urbe locus Bajis pralucet amœnis.

Item non contingentium, ut: Omne animal est rationale: Nullum animal est rationale.

Axioma speciale est, quando consequens non omni antecedenti attribuitur: & hinc contradictio semper dividit verum a falso. Speciale est particulare aut proprium. Particulare, quando consequens commune antecedenti particulariter attribuitur. Huic autem axioma-
ti generaliter contradicatur:

Aliquid ignoscendum est:

Nihil ignoscendum est.

Aliqua clementia non est laudanda:

Omnis clementia est laudanda.

Axioma proprium est, quando consequens antecedenti proprio attribuitur: ut, Fabulla est bella, cujus negatio & contradictio est, Fabulla non est bella.

De communibus axiomatis] Quales sunt affirmatio & negatio, veritas & falsitas.

Vinculo] Quod Aristoteli dicitur *συνδεσμος*, vulgo copula.

Hic (ignis) est antecedens] Partes illæ enunciati ab Aristotele vocantur *ὅροι*, id est termini: Et antecedens vulgo subjectum, consequens attributum vel prædicatum dicitur.

Plenis comparationibus] Plenæ enim comparationes habent suas partes, propositionem & redditionem, quæ simpliciter enunciari non possunt, quemadmodum nec distributiones: Cetera verò argumenta omnia simpliciter enunciari possunt, ut iustus iustitiam colit, ex Conjugatis axioma est: homo dicitur ab humo, é Notatione est: homo est animal rationale, ex Definitione: Christus affirmavit Judam fore proditorem, ex testimonio est.

Generale] Vulgus dialecticorum ea tantum axiomata generalia esse docet, quæ habeant appposita signa universalialia, ut sunt: omnes, cuncti, nullus. Sed usus te docebit, non semper exprimi istas voces univversales, sed omnia artium axiomata esse sine istis vocibus universalialia, imò multa extra artem, ut virtus est vitium fugere, electi credunt, homo est animal.

Dividit verum] Contradictio axiomatis generalis non semper dividit verum & falsum, propter differentiam generalis affirmationis & negationis: ut, omnes homines sunt electi, nulli homines sunt electi, utrumque falsum est. Interdum tamen verum & falsum dividit: ut, omnes homines sunt mortales, verum est: nulli homines sunt mortales, falsum est. Vulgo contradictoriæ appellantur. Si verò requiras quamobrem genus generaliter sibi oppositum, contradictionem faciat, respondet P. Ramus lib. 5. Sch. Dial. cap. 5. Quia res eadem numero sub eo comprehensæ affirmantur & negantur.

Omnis in] Horatii est hoc l. epist. Bajæ oppidum Campaniæ aquis calidis celebre.

Particulare] Antea P. Ramus hoc infinitum appellavit.

Axioma proprium] Vulgo propositio singularis dicitur.

Aliquid ignoscendum] Vulgo dicuntur contrarie propositiones: ut omnes homines sunt pii: quidam homines non sunt pii. Aristoteles aduersas appellat. Particulari verò axiomati generale oppositum ideo contradictionem facit (ait Ramus lib. 5. Schol. Dial. ca. 5.) quia ex his, quæ genere continentur, aliquid idem numero negatur, quod illic erat affirmatum: ut,

Quoddam animal est ratione præditum:

Nullum animal est ratione præditum.

Aut contrà, aliquid idem numero affirmatur, quod illic erat negatum: ut,

Aliqua clementia non est laudanda:

Omnis clementia est laudanda.

Ergo contradicentium enunciatorum genera duo sola sunt: generale & speciale. Et speciale rursus aut particulare aut proprium intelligatur.

CAP. 5. DE AXIOMATE copulato.

Axioma compositum est, quod vinculo conjunctionis continetur: Itaque è conjunctione affirmata vel negata affirmatur vel negatur. Contradictionisque pars vera est, pars falsa. Enuntiatum compositum est pro sua conjunctione congregativum aut segregativum. Congregativum enuntiat omnia consentanea affirmando, omnia etiam dissentanea negando. Est verò copulatum aut conexum. Copulatum, cujus conjunctio est copulativa, ut i. Æneid.

congregativa, est
quia partes conjunguntur
simul vere con-
gregantur.

copulativa coniunctio est, quia partes absolute copulantur. Ut:
ut, et, etiam, item, nec, quiaque, quæ: et composita, atque
itemque, neque.

*Unâ Eurûsq; Notûsq; ruunt, creberq;
procellis
Africus.---*

Hic igitur negatio erit & contradictio:

*Non unâ Eurûsq; Notûsq; ruunt, creberq;
procellis
Africus.---*

Verum enuntiati copulati iudicium pendet ex omnium partium veritate, falsum saltem ex una parte falsa. Huic generi affine est enuntiatum relatæ qualitatis, cujus conjunctio est ipsa relatio. 3. Eclog.

*Tale tuum carmen nobis divine poëta,
Quale sopor fessis in gramine.---*

Hic copulatum iudicium est, tanquam diceretur: Sopor est fessis gratus, & sic tuum carmen nobis gratum est: cujus negatio,

*Non tale tuum carmen nobis divine poëta,
Quale sopor fessis in gramine.*

Pars Vera] Quia hic tantum spectatur *συνθεσις* conjunctio, nihil generale, nihil speciale. Cæterum ut compositum axioma ejusque differentias melius intelligas, vide P. Rami Grammaticam in conjunctionibus, quibus distinguuntur.

Tale tuum carmen] Relatio hic copulatum quandam sensum habet: Sopor recreat & reficit fessos in gramine, & tuum carmen recreat & reficit auditores.

Ejusmodi relationis notæ sunt: Tot, quot, tantus, quantus, ibi, ubi, &c. *Note*

Non tale] Negatio relationis ponenda est ante totam enunciationem, quia notæ ipsæ relationis faciunt conjunctionem.

connexiva, est quia pars consequens
ex antecedentis conditione
connectitur, ut, Si fin, ni, nisi,

CAP. 6. DE AXIOMATE
connexo.

Axioma connexum est congregativum,
cujus cōiunctio est connexiva, Si: ut 2. Æneid.

--- Si miserum fortuna Sinonem

Finxit, vanum etiam mendacemq₃ improba
finget.   cuius negatio est,

Non si miserum fortuna Sinonem

Finxit, vanum etiam mendacemq₃ improba
finget.

Coniunctio etiam hæc interdum negatur
apertius, negando consequentiam, ut pro
" Amer. Non continuó si me in sicariorum gre-
" gem contuli, sicarius sum. De Fato, Nec si o-
" mne enuntiatum verum est aut falsum, se-
" quitur illico causas esse immutabiles. Affir-
matio enim significat, si sit antecedens, etiam
consequens esse. Negatio itaque & contradi-
ctio statuit, si sit antecedens, non ideo conse-
quens esse. Quare cūm judicabis connexum
absoluté verum esse, necessarium quoque ju-
dicabis, & intelliges hanc necessitatem é ne-
cessaria partium connexione oriri, quæ ipsa
potest esse vel in falsis partibus, ut, Si homo
est leo, est etiā quadrupes, necessarium con-
nexum est. At si connexio sit contingens &
pro sua tantūm probabilitate ponatur, judi-
cium ejus tantūm opinio fuerit, ut Terent,
And.

*Pamphile si id facis, hodie postremū me
vides.*

Con-

Connexo axiomati affinis est ista consequentia relatio, ut, Cùm Tullius sit orator, est etiam peritus bene dicendi.

Connexum] Connexum appellatur à Cicerone, vulgo conditionale seu hypotheticum dicitur, quod nomen tanquam generalius & ambiguum à P. Ramo rejectum est. Aristoteli enim hypothesis est quælibet enuntiatio, quæ pro vera ponitur, seu simplex seu composita, seu connexa seu disjuncta. Cæterum axiomate connexo enunciantur omnia argumenta absolute consentanea affirmando: Dissentanea verò nunquam nisi alterum negando, ut si dies est, non est nox.

Non si miserum] Sinonis est hæc oratio ad Trojanos.

Apertius negando] Ergo connexum duobus modis negatur: Simpliciter, quando negatio conjunctioni preponitur: Apertius, quando inconsequentia etiam exponitur.

Si sit antecedens] Cicero Acad. 4. Ipsa enim ratio connexi, cùm concesseris superius, cogit inferius concedere. Idem de fato: Si quod primum in connexo est, necessarium est: sit etiam quod sequitur necessarium.

Si homo est leo] Necessarium connexum est. Posito enim & concessio antecedente, consequens necessario ponitur.

Consequentia relatio] Relatio ista si ad tempus referatur, & Boëtio connexa visa est lib. I. de hypothetico syllogismo: quæ alioqui copulata videri possit.

CAP. 7. DE AXIOMATE *discreto.*

Axioma segregativum est. cuius conjunctio est segregativa: ideoque argumenta dissentanea enuntiat. Enuntiatum segregativum est discretum aut disjunctum. Discretū,

segregativa, est quia enuntiationis partes velut non similes velut segregantur. G 3

Discretiva, quia partes ratione tantum segregantur. ~~cujus conjunctio est discretiva.~~ Itaque edictis sententia praeipue diversa enuntiat. s. Tull. *Autem, aut,* „ Quamquam sensu corporis judicentur, ad animam referri tamen: cuius negatio & contradictio est, Non quamquam corporis sensu judicentur, tamen ad animum referri: vel, *At, interea, interim, ut, vero, verum, nunc, tamen, etsi, tametsi, quoniam, quamvis, extraneam, praeterquam.* Quamquam sensu corporis judicentur, non tamen ad animum referri. Nam, tamen, est hic conjunctio praecipua. Discretum enuntiatum judicatur esse verum & legitimum, si partes non solum verae, sed etiam discretae sint: falsum vel ridiculum contra.

Diversa] Ut copulatum attributum est Relatis: sic Discretum Diversis enunciandis attribuitur.

Non solum vera] Judicium discreti hoc commune habet cum iudicio copulati, quod veritas in utroque omnes partes veras requirat.

Discreta] Necessaria praeter veritatem hic est partium discretio. Nam ridiculum foret, consentanea segregare: ut quamquam Socrates est homo, tamen est animal rationale. Quamquam Petrus est philosophus, tamen est bipes.

Disiunctiva est, quia partes ipsae ita segregantur, tanquam inaequantur. **CAP. 8. DE AXIOMATE** *disiuncto.* *tantum vera est, ut aut an, vel, ve, sive, scilicet.*

Axioma disiunctum est axioma segregativum, cuius conjunctio est disiunctiva, ut i. Georg.

*Illic, ut perhibent, aut intempesta filet nox
Semper, & obtenta densantur nocte tenebra,
Aut redit a nobis aurora, diemq, reducit.*
De Fat. Omnis enuntiatio est vera aut falsa.

Hic significatur é disjunctis unicum verum esse. Negatio igitur erit & contradictio: Non omnis enuntiatio est vera aut falsa. Et contradictione significatur non necessarió alterutrum verum esse. Nam si disjunctio absolute vera est, est etiam necessaria: partesque disjunctæ sunt oppositæ sine ullo medio. Veruntamen quamvis absolute vera disjunctio, necessaria quoque sit: tamen nihil necesse est partes separatim necessarias esse: ut,

Homo est bonus vel non est bonus, disjunctio necessaria est: & tamen, Homo est bonus, non est enuntiatio necessaria. Item: Homo non est bonus, non est enuntiatio necessaria: sed disjunctionis necessitas penderé necessaria partium oppositione & disjunctione, non ex earum necessaria veritate. Disjunctio autem plerunque est ex conditione, ut si quærat, utrum Cleon venerit, an Socrates, quia ita pactum sit alterutrum tantum venturum esse. Itaque si disjunctio sit contingens, non est absolute vera, & tantum opinabilis est: qualis est frequenter in hominum usu, Ovid. in Epistola Leandri,

Aut mihi continget felix audacia salvo,

Aut mors solliciti finis amoris erit.

Axioma disjunctum] Disjuncto axiomate dissentanea medio carentiæ enuntiantur: aliquando etiam absolute consentanea, si alterum negetur: ut, Aut non est ignis, aut urit: Aut non est glacies, aut frigida est.

Illic, ut perhibens] Vergilius quinque Zonas mun-

di describit. Sub arcto ait aut noctem esse perpetuam, aut diem.

Unicum Verum esse] Cicero in Top. ait: in disjunctione plus uno verum esse non posse. A Jureconsultis interdum (aut) pro (&) ponitur: apud illos itaque utrunque disjunctum simul esse potest, ut testatur Justinianus lib. 6. Cod. in interdicto: quod vi aut clam. Tale & illud est: Si filius meus sine liberis vel sine testamento decesserit, Sempronius meus heres esto: hic conjunctio (vel) apud jurisconsultos pro copulata accipitur.

Disjunctionis necessitas] Tota enunciatio disjuncta est necessaria ex oppositione & disjunctione partium: partes tamen si separatim spectes, non sunt necessariae, quemadmodum supra in axiomate connexo dispositio erat necessaria, licet partes essent falsae. Necessario itaque verum est axioma disjunctum, quando partes sunt sine medio oppositae: Opinabile verò, quando partes sunt contingentes.

Est ex conditione] Aristoteles lib. 10. Metaph. cap. 5. ait: *πότερον* utrum interrogare de oppositis.

Utrum Cleon] Si pactum est alterutrum esse venturum, aut Cleon venturus est, aut Socrates: Sic per conditionem facti judicamus disjuncta. Cicero pro Cluentio: Sed cum esset haec illi proposita conditio, ut aut iuste pieque accusaret, aut acerbè indigneque moreretur: accusare quoquo modo posset, quam illo modo mori maluit. Hic in disjunctis conditionem aliquando esse, Cicero declarat: Ait enim cum esset illi proposita conditio. Haec tamen igitur de axiomatis iudicio, in quo tantum veritas aut falsitas axiomatum spectatur & judicatur: Nunc de Syllogismo sequitur.

CAP. 9. DE SYLLOGISMO

Et ejus partibus.

Atque ejusmodi iudicium est axiomaticum axiomatis per se manifesti, sequitur dia-

philosophus syllogismus est oratio, in qua positis quibusdam, alius necessarii
sequitur propter ea, quae posita sunt.

ἢ δὲ διάνοια (ait Philoponus in commentar. analyticis) τῆς δόξης ὅτι πλεον, διότι ἢ μόνον ὅτι τῶν δόξεων, ἢ τοι διαλεκτικῶν συλλογισμῶν λέγεται, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀπιδεικτικῶν. Οὔ π δὲ πάντες κέχρηται τῇ διανοίᾳ, τῶν δὲ εἰπεῖν τῇ συλλογιστικῇ ἀρχῇ, καὶ οἱ πεχῆται καὶ αἱ ὑπερῶς, εἴρηται πολλάκις.

Διάνοια (inquit) latius patet quam opinio: quia non solum in opinabilibus seu dialecticis syllogismis dicitur, sed etiam in apodicticis. Quod verò omnes utantur διανοίᾳ, id est syllogistica deductione, & artifices & actiones, dictum est frequenter. Cum igitur Aristoteli & Philopono διάνοια dicatur mentis iudicium, quo aliud axioma ex alio deducitur & explicatur, seu definitione & distributione, seu syllogismo, seu quavis alia explicationis specie, P. Ramus διάνοιαν genus syllogismi & methodi constituit.

Quaestio cum] Omnis syllogismi materia est quaestio dubia seu infirma, & argumentum (quod vulgò dicitur medium) & ad quaestionem concludendam adhibetur. Dispositio verò quaestionis cum argumento formā syllogismi constituit. Quaestio appellatur in organo ἐρώτημα, ἐρώτησις, πρόβλημα, ζήτησις, πρᾶγμα, τὸ ἐξ ἀρχῆς, interrogatio, propositum, quaestio, res, quod erat ex principio. Antecedens Quaestionis vulgò dicitur minus extremum, vel minor terminus: consequens majus extremum vel major terminus.

Posito antecedente] Propositione nimirum & assumptione, vel maiore & minore, ut vulgò loquuntur.

Necessario] Necessitas enim dispositionis efficit necessitatem complexionis.

Saltem] Saltem consequens quaestionis, si non tota, ut fit in syllogismo composito.

Assumptio] Definitur ex ordinis gradu, non ex dispositione argumenti cum quaestione, quia id non est κατὰ παντός: in simplici quidem syllogismo perpetuum est, in composito non semper.

Qua complectitur] Definitio é conjugatis.

Enthymema] Syllogismi in hominum sermone raro perfecti inveniuntur: partim quia non semper necesse est pleno syllogismo uti, cum propositio vel assumptio, vel conclusio ita manifesta sit, ut non necesse sit eam exprimere: partim, quia difficile est & acutis ingeniis concessum, ad artis regulam semper argumentari. Enthymema igitur est quando in syllogismo, vel propositio, vel assumptio, vel complexio deest. Quæ autem pars desit, & quomodo restituenda sit, facile noveris, si definitionem propositionis, assumptionis, & conclusionis attenderis, & quid disputetur, consideraveris.

Prosyllogismus] Sæpius syllogismorum propositionibus & assumptionibus subjiciuntur confirmationes & rationes, quæ *προσυλλογισμοί* dicuntur.

Ordo] Aliquando primo loco ponitur conclusio, interdum propositio, interdum assumptio, aut alia ratione artis ordo invertitur.

CAP. IO. DE SYLLOGISMO *simplici contracto.*

Syllogismus est simplex aut ~~compositus~~.
Simplex, ubi pars consequens questionis dis-
ponitur in propositione, pars antecedens in
assumptione: estque affirmatus é partibus o-
mnibus affirmatis, negatus é negata antece-
dentium partium altera cum complexione:
generalis é propositione & assumptione generalibus: specialis ex altera tantum genera-
li: proprius ex utraque propria. Simplex syllogismus est contractus partibus vel explica-
tus. Contractus, quando argumentum pro exemplo ita subjicitur particulari questio-

*à phil: voss
cashagrig.*

ni, ut utramq; partem antecedens, & assumptione affirmatum intelligatur:

Quadam confidentia est virtus, ut constantia:

Quadam confidentia non est virtus, ut audacia.

Hic enim argumentum questionis utramque partem antecedere intelligitur, tanquam esset expressum, Constantiam esse virtutem & confidentiam: ideoque quandam confidentiam esse virtutem: item, Audaciam non esse virtutem, & tamen esse confidentiam, ideoque quandam confidentiam non esse virtutem. Sic usus differendi, magister syllogistici iudicii contrahitur, nec aliter explicatur. Atque ista expositio principium syllogismi partibus explicati ab Aristotele efficitur, tanquam per se pleno syllogismi iudicio sit clarior & illustrior.

Simplex] Syllogismus prima divisione dividitur in simplicem & compositum. Simplex rursus in affirmatum & negatum: uterque rursus in generalem, specialem & proprium. Sex igitur sunt syllogismorum species: Generalis affirmatus, & generalis negatus, specialis affirmatus, specialis negatus, affirmatus proprius, negatus proprius. Has species alii intelligunt per obscura illa vocabula, Festino, Baroco, Camestres, &c. in quibus A significat universalem affirmativam, E universalem negativam, I particularem affirmativam, O particularem negativam.

Contractus] Hic modus primus P. Rami Aristoteli figura dicitur tertia. Sed nullum exemplum integrum & partibus suis perfectum P. Ramus invenire potuit. Ex

Barbara, Celarent, Darii, Ferio. sunt 2 species syllogismi explicati iuxta Rami
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, 1. species.

usu igitur omnium artium magistro & artifice, hunc modum descripsit. Tres itaque hujus figuræ leges sunt: Prima, ut argumentum in utraque parte antecedit: altera, ut assumptio sit affirmata: tertia, ut quæstio sit particularis: Secus si fuerit, a syllogiston aliquando, id est ex veris præmissis falsa conclusio, efficietur. De qua re vide Scholas P. Rami in Elenchis.

Quadam confidentia] Quæstio hæc est, Quædam confidentia est virtus: argumentum à specie, quia constantia virtus est.

Constantiam esse virtutem] Hæc propositio est syllogismi, quia disponit quæstionis consequens cum argumento. Sic quæstio sit, Quosdam discipulos à Christo defecisse: Argumentum à specie, quia Judas & Petrus defecerunt. Syllogismus plenus sic esset: Judas & Petrus defecerunt à Christo: Judas & Petrus fuerunt discipuli Christi. Quidam igitur discipuli defecerunt à Christo.

CAP. II. DE PRIMA SPECIE

Syllogismi simplicis explicati.

*intra philippum appellatur
2. figura*

In syllogismo explicato propositio est generalis aut propria, & conclusio similis antecedenti aut parti debiliori: Species duæ sunt: prima ubi argumentum semper sequitur, negatum in altera parte.

in prima specie

G E N. I.

Turbatus non bene utitur ratione.

Sapiens bene utitur ratione.

Sapiens igitur non est turbatus.

Hoc iudicium ita fit à Cicer. 3. Tuscul. Et quemadmodum (ait) oculus conturbatus non est probè affectus ad suum munus fun-

» gendum: & reliquæ partes totumque corpus
 » a statu cum est motum, deest officio suo ac
 » muneri: sic conturbatus animus non est pro-
 » be affectus ad exequendum munus suum.
 p. » *Munus* autem animi est ratione uti: & *sapientis*
 » animus ita semper affectus est, ut ratione
 » optimè utatur: Nunquam igitur est perturbatus.

G E N. 2.

Res mortalis est composita:

Animus non est compositus:

Animus igitur non est mortalis.

Cicer. 1. Tusc. hoc syllogismo iudicat ani-

» mum immortalem esse. In animi autem co-
 » gnitione (inquit) dubitare non possumus, nisi
 » forte in physicis plumbei sumus, *quasi nihil*
 » sit animis admixtum, nihil concretum, nihil
 » copulatum, nihil coagmentatum, nihil du-
 » plex: *Quod* cum ita sit, certè nec secerni, nec
 » dividi, nec discerpi, nec distrahi potest: nec in-
 » terire igitur: Est enim interitus, quasi dis-
 » cessus & secretio ac diremptus earum par-
 » tium, quæ ante interitum junctione aliqua
 » tenebantur.

S P E C. I.

Lividus non est magnanimus:

Maximus est magnanimus:

Maximus igitur non est lividus.

Hoc iudicio Ovid. 3. de Pont. Eleg. 3. con-
 cludit:

Livor,

Livor, iners vitium, mores non exit in alios:

Utq₃ latens imā vipera serpit humo.

Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,

Grandius ingenio nec tibi nomen inest.

Ergo alii noceant miseris, optentq₃ timeri,

Tinctaq₃ mordaci spicula felle gerant.

At tua supplicibus domus est assueta iuvādis,

In quorum numero me precor esse velis.

S P E C. 2.

Saltator est luxuriosus:

Murana non est luxuriosus:

Murana igitur non est saltator.

Cic. pro Mur. Nemo enim feré saltat sobrius, nisi forté insanit: neque in solitudine, neque in convivio moderato atque honesto: Intempestivi convivii, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio. Tu mihi arripis id, quod necesse est omnium vitiorum esse postremum: relinquis illa, quibus remotis hoc vitium omnino esse non potest: nullum turpe convivium, non amor, non comessatio, non libido, non sumptus ostenditur: & cū ea non reperiantur, quæ volutatis nomen habent, quæque vitiosa sunt, in quo ipsam luxuriam reperire non potes, in eo te umbram luxuriæ reperturum putas? Hoc iudicii modo Ovidius i. Trist. Elegia i. tripliciter concludit, dum carminum suorum ex-
 culationem exponit:

*Carmina proveniunt animo deducta sereno:
 Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
 Carmina secessum scribentis & otia quarunt:
 Me mare, me venti, me fera jactat hyems.
 Carminibus metus omnis abest: ego perditum
 ensem*

*Hæsurum jugulo jam puto jamq; meo.
 Hac quoq; quæ facio, judex mirabitur aquæ:
 Scriptaq; cum venia qualiacunque legei.*

P R O. I.

*Agésilæus non est pictus ab Apelle.
 Alexander est pictus ab Apelle:
 Alexander igitur non est Agésilæus,*

P R O. 2.

*Cæsar oppressit patriam:
 Tullius non oppressit patriam:
 Tullius igitur non est Cæsar.*

Propositio est generalis aut propria] Dux sunt leges
 secundæ & tertiæ figuræ communes:

Prima, ut propositio sit generalis aut propria: altera,
 ut conclusio sit similis antecedenti, aut parti debiliori: id
 est, si altera pars antecedentis erit negativa vel specia-
 lis, conclusio quoque talis erit: Specialis enim proposi-
 tio debilior est generali, negativa affirmata: Secus si
 fuerit, aliquando ἀσυμμόχσον efficietur.

Prima ubi] Hæc & Aristoteli secunda figura est:
 Dux verò hujus secundæ figuræ leges propriæ sunt:
 Prima, ut argumentum in utraque parte sequatur: al-
 tera, ut vel propositio, vel assumptio sit negata: & pro-
 pterea nullus in hac figura syllogismus affirmatus est.
 Secus si fuerit, ἀσυμμόχσον aliquando efficietur.

Si conturbatum] Propositio.

Sapientis animus] Assumptio.

Nunquam igitur] Complexio.

Turbatus] Quæstio hîc est, sapientem non esse turbatum (quæstio enim in quovis syllogismo semper est conclusio) argumentum ab effecto, quod bene ratione utatur.

Res mortales] Hic syllogismus habet assumptionem negatam, superior propositionem.

In animi autem] Assumptio hîc præcedit.

Nec interire] Complexio.

Est enim] Propositio. Sic igitur sapius ordo artis invertitur.

Libet] Propositio.

Mens] Assumptio.

Ergo] Conclusio.

Nemo enim] Propositio.

Nullum turpe] Assumptio.

Et cum] Complexio.

Carmina] Triplex hic est syllogismus, unius tamen complexionis.

Carmina] Bonus poëta est lætus.

Nubila] Ovidius non est lætus. Ovidius igitur non est bonus poëta.

Secessum] Bonus poëta est otiosus.

Memare] Ovidius non est otiosus. Ovidius igitur non est bonus poëta.

Carminibus] Bonus poëta est securus.

Hasurum] Ovidius non est securus. Ovidius igitur non est bonus poëta.

Agessilaus] Vide Epistolam 12. lib. 5. ad familiares.

CAP. 12. DE SECUNDA SPE-

cie syllogismi simplicis explicati.

intra philippin prima figura.

Secunda species explicati syllogismi est, quando argumentum antecedit in proposi-

H

tione, sequitur affirmatum in assumptione.

A F F. G E N.

Bar *Omne justum est utile:*

Bar *Omne honestum est justum:*

ra *Omne igitur honestum est utile.*

Quod Cic. 2. Offic. ita concludit: Sūma qui-

dem autoritate philosophi, severé sané atq;

honesté hæc tria genera confusa, cogitatione

distinguunt: Quidquid enim justum sit, id eti-

am utile esse censent: Itemque, quod hone-

stum, idem justum: Ex quo efficitur, ut quid-

quid honestum sit, idem sit utile.

N E G. G E N.

Timidus non est liber:

Avarus est timidus:

Avarus itaq; non est liber.

Hoc ita concluditur & judicatur ab Hora-
tio 1. Epist.

con: Quo melior seruo, qualibetior sit avarus,
Intrivis fixum cum se demittit ob assem,

A. Non video: nam qui cupiet, metuet quoque.
parró

P. Qui metuens vivit, liber mihi non erit un-
quam.

Sic Teren. in Eunuch. concludit & judicat:

Ex 3. *Consilii expers, consilio regi non potest.*

Amor est consilii expers:

Consilio itaq; regi non potest.

Syllogismus his verbis sequitur,

Here,

Hæc, quæ res in se neque consilium neque modum

Habet nullum, eam consilio regere non potes:

In amore omnia hæc insunt vitia: injuria,

Suspiciones, inimicitia, inducia,

Bellum, pax rursum: incerta hæc sita postules

Ratione certa facere, nihil plus agas,

Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.

Conclusio.

A F F. S P E C.

Consules virtute facti studiosè Rempub. tueri debent:

Cicero est virtute factus Consul:

Cicero igitur Rempub. studiosè tueri debet.

Sic Orator diligentiam suam Agrar. 2. concludit & judicat? Nam cùm omnium Consulum, ait, gravis in Republica custodienda, cura ac diligentia debet esse, tum eorum maxime, qui non in incunabulis, sed in campo sunt Consules facti. Nulli populo Romano pro me majores nostri sponponderunt, mihi creditum est: à me petere, quod debeo, me ipsum appellare debetis. Quemadmodum cùm petebam, nulli me authores generis mei vobis commendarunt: sic si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à vobis deprecentur. Quare modò ut vita suppetat (quanquam ego sum is, qui eam possim ab istorum scelere insidiisque defendere) polliceor hoc vobis, Quirites, bona fide, Rempub. vigilanti homini, non timido, diligèti, non ignavo cōmisistis.

Quod optatum redierit, gratum est.

Lesbia Catullo optata rediit.

Grata igitur est.

Catullus sic concludit:

Siquicquam cupidoq₃ optantiq₃ obtigit un-
quam, &

P. Insperanti, hoc est gratum animo proprie.

Quare hoc est gratum, nobis quoq₃ charum
auro,

con. Quod te restituis Lesbia, mi cupido:

Restituis cupido, atque insperanti, ipsa re-
fer te

Nobis. ô lucem candidiore nota!

Quis me uno vivit felicior? aut magis hac
quid

Optandum vita, dicere quis poterit?

N E G. S P E C.

Deceptor amantis puella non est laudandus.

Demophoon est deceptor amantis puella, ut
Phyllidis.

Demophoon igitur non est laudandus.

Phyllis apud Ovidium ita judicat Demo-
phoontem laudandum non esse:

P. Fallere credentem non est operosa puellam
Gloria: simplicitas digna favore fuit.

A. Sum decepta tuis & amans & fœmina ver-
bis:

imprecatio loco

precatio copulativa.

Dii faciant laudis summa sit ista tua.

A F F. P R O.

Octavius est haeres Caesaris:

Ego

Ego sum Octavius:

Sym igitur haeres Caesaris.

N E G. P R O.

Antonius non est filius Caesaris:

Tues Antonius:

Nones igitur filius Caesaris.

Secunda species] Hanc figuram Aristoteles fecerat primam: sed quia natura posterior est, postremum locum obtinet. Id enim lex methodi præcipit Aristotelis auctoritate (quod in methodo percipies) ut natura prius primum, natura posterius postremum occupet locum. Duæ verò itidem leges hujus figuræ propriæ sunt. Prima, ut argumentum antecedit in propositione, & sequatur in assumptione: Altera, ut assumptio sit affirmata: Secus si fuerit, ἀσυνλόγιστον aliquando concludetur.

Quicquid enim] Propositio.

Itemq;] Assumptio.

Ex quo] Conclusio.

Quo melior] Complexio præcedit.

Cupier] Assumptio.

Qui metuens] Complexio.

Here] Propositio.

In amore] Assumptio ex adjunctis.

Incerta] Sententia conclusionis.

Nam cum] Propositio.

Nulli] Assumptio.

Quare] Complexio.

Si quicquam] Propositio.

Quare] Conclusio.

Quod te] Assumptio.

Fallere] Propositio.

Sum decepta] Assumptio.

Dis faciant] Complexionis loco imprecatio est.

CAP. 13. DE SYLLOGISMO
connexo primo.

Adhuc syllogismus simplex fuit : syllogismus cōpositus est syllogismus, ubi rota questio est pars altera propositionis affirmatæ & compositæ : argumentum est pars reliqua. Tollere autem in composito syllogismo, est specialem contradictionem ponere. Syllogismus compositus est cōnexus aut disjunctus. Syllogismus cōnexus est syllogismus compositus propositionis cōnexæ : estque duorum modorum : primus modus syllogismi cōnexi est, qui assumit antecedens & consequens concludit. Quomodo Cicero judicat & concludit lib. 2. de Divinatione:

Si dii sunt, divinatio est:

Sunt autem dii:

Divinatio est igitur.

- ” 3. Offic. Atq; si etiam hoc natura præscribit,
 ” ut homo homini, quicumq; sit, ob eam ipsam
 ” causam, quod is homo sit, consultum velit,
 ” necesse est secundum eandem naturā, omni-
 ” um utilitatem esse communem. Quod si ita
 ” est, una continemur omnes & eadē lege na-
 ” turæ. Idque ipsum si ita est, certē violare alte-
 ” rum lege naturæ prohibemur. verum autem
 ” primum, verum igitur & extremum.

Sic Æneid. 4. Dido judicat Æneæ remanendum esse:

*Mene fugis? per ego has lachrymas dextram-
 quætuam, te,*

Quan-

Quando aliud mihi jam misera nil ipsa reliqui,

*Per connubia nostra, per inceptos hymenaeos,
Sibene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam*

Dulce meum: miserere domus labentis, & istam,

Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem:

Te propter Libyca gentes Nomadumque tyranni

*Odere, infensi Tyrii: te propter eundem
Exinctus pudor, & qua sola sydera adibam,
Fama prior: cui me moribundam deseris
hospes?*

Frequenter hîc non assumitur idem, sed majus: ut i. Catil. Si te parentes timerent atque odissent tui, neque illos ulla ratione placare posses, ut opinor, ab eorum oculis aliquò concederes: nunc te patria (quæ communis est omnium nostrum parens) odit ac metuit, & jamdiu nihil de te judicat, nisi de parricidio suo cogitare: hujus tu neque auctoritatem verebere? neque judicium sequere? neque vim pertimesces? Concludendi modus hic idem est, quando propositio est relata temporis: quo genere nympha OEnone, apud Ovidium, concludit errorem stultitiæ suæ:

*Cum Paris OEnone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua:*

*Xanthe retró propera, versaque recurrit
lymphæ:*

Sustinet OEnonen deservisse Paris.

Syllogismus compositus] Tres igitur leges sunt compositorum syllogismorum communes: Prima est, ut propositio sit affirmata, si non omnibus partibus, saltem una: Altera, ut propositio sit composita: Tertia, ut tota quæstio altera pars sit propositionis: Argumētum veró in reliqua parte.

Specialem] Id est, ut generali opponatur speciale, vel contrá speciali generale, aut proprium proprio.

Assumit antecedens] Lex unica est syllogismi connexi primi: ut propositionis connexæ assumatur antecedens, & consequens concludatur. Assumere veró hic non est affirmare, sed repetere omninò quale propositum erat: Si affirmatum, affirmatè: Si negatum, negatè. Assumptionis autem hic & conclusionis apud autores quædam compendia sunt: ut, Sed illud, hoc igitur: Sed primum verum, postremum igitur, vel secundum igitur: item, antecedens verum, verū igitur & consequens.

Atque si] Duo prosyllogismi adhibentur ad propositionem.

Mene fugis] ~~Si bene de te merui, non me fugies: at qui bene de te merui: non igitur me fugies.~~

Mene fugis] Complexio.

Si bene] Propositio.

Te propter] Assumptio.

Si te parentes] Tullius hortatur Catilinam, ut exeat ex urbe. Si te parentes odissent, aliquò concederes: sed patria te odit (quod majus est) concedito igitur aliquò. Sæpius occurrit hæc dispositio.

Cum Paris] ~~Cum Paris OEnonen deseret, tum Xanthus fluvius recurrit. Sed Paris OEnonen deseret Xanthe igitur retró propera.~~

CAP. 14. DE SYLLOGISMO

CON. 2.

Secundus modus connexi tollit consequens, ut tollat antecedens:

Si ulli rei sapiens assentietur usquā, aliquando etiam opinabitur.

Nunquam autem opinabitur:

Nulli igitur rei assentietur.

Eodem syllogismo Ovidius 2. Trist. stulticiam suam judicat:

Si saperem, doctas odissem jure sorores,

Numina cultori pernicioſa suo:

At nunc (tanta meo comes est insania morbo)

Saxa memor refero rursus adicta pedem.

Hæ duæ syllogismi species sunt omnium usitatissimæ.

Secundus modus] Unica hîc lex est, ut sublato consequente propositionis connexæ, tollatur & antecedens, id est, utriusque specialis contradictio ponatur, ut supra monuit.

Si ulli res] Vide Tullium in Lucullo.

Si saperem] Si saperem, odissem Musas: At non odi: Non igitur sapio.

Hæ duæ] Usitatissimæ sunt, quia quodlibet argumentum his connexis syllogismis concludi potest. Compendia hîc assumptionis sunt: Nō autem hoc, nec illud igitur. Secundum falsum, primum igitur: Item, consequens falsum, antecedens igitur. Addunt alii præter duos illos modos adhuc tertium & quartum ex propositionis antecedenti negato, & consequenti affirmato. Tertium esse ajunt, qui tollat antecedens, ut consequens tollatur: ut,

Si dies non est, nox est:

Atqui dies est:

Nox igitur non est.

Quartum definiunt, qui assumat cōsequens, ut concludat antecedens: ut,

Si dies non est, nox est:

Atqui nox est:

Dies igitur non est.

Sed cū duo isti modi in usu quidem sint, sua natura verò nihil concludant, & possit ita interdum ἀσυνλόγητον, id est ex veris antecedentibus falsa sequi conclusio, à P. Ramo ex lege κατὰ παντὸς sunt rejecti. Fallere enim istos duos modos, exemplum hoc manifestum facit.

Si nullum animal est irrationale, omnis homo est rationalis;

Sed aliquod animal est irrationale:

Ergo aliquis homo non est rationalis.

Vel:

Si nullum animal est irrationale, omnis homo est rationalis:

Sed omnis homo est rationalis:

Ergo nullum animal est irrationale.

Hic dato antecedente vero, falsa sequitur conclusio. Nec si generaliter contradicas, vera sequitur conclusio, ut:

Si nullum animal sentit, omnis homo cæcus est.

Sed omne animal sentit.

Nullus igitur homo cæcus est.

Vide P. Ramum lib. 20. Schol. Dial. cap. 6.

CAP. 15. DE SYLLOGISMO disiuncto primo.

Syllogismus disiunctus est syllogismus compositus. Propositionis disiunctæ modi duo sunt: Primus tollit unum. & reliquum concludit, ut:

Aut

Aut dies est, aut nox est:

At dies non est:

Nox igitur est.

Ciceronis pro Cluentio iudicium tale est:

Sed cum esset hæc illi proposita conditio, ut
aut iustè pieq; accusaret, aut acerbè indigne-
que moreretur, accusare quoquo modo pos-
set, quàm illo modo mori maluit. Disjunctio
clarius sic erit:

Aut accusandum, aut moriendum:

Non moriendum:

Accusandum igitur.

Sic idem 2. Philip. ratiocinatur: Nunquam
ne intelliges tibi statuendum esse, utrum illi
qui istam rem gesserunt, homicidæ sint, an
vindices libertatis? Attende enim paulisper,
cogitationemque sobrii hominis ad pun-
ctum temporis suscipe: & ego qui sum illorū,
ut ipse fateor, familiaris; ut a te arguor, socius,
nego quicquam esse medium: confiteor illos,
nisi liberatores populi Rom. conservatores-
que Reipublicæ sint, plus quàm sicarios, plus
quàm homicidas, plus quàm parricidas esse:
siquidem est atrocius patriæ parentem, quàm
suum occidere. Tu homo sapiens & conside-
rate, quid dicis? Si parricidæ, cur honoris causa
a te sunt & in hoc ordine, & apud populum
Rom. semper appellati? cur M. Brutus, te re-
ferente, legibus est solutus, si ab urbe plus
quàm decem dies abfuisset? cur ludi Apolli-
nares incredibili M. Bruti honore celebrati?

Propos.

Adhuc impio.

conclūsi,

» cur provinciæ Cassio & Bruto datæ? cur Quæ-
 » stores additi? cur Legatorum numerus au-
 » ctus? Atque hæc acta per te: Non igitur homi-
 » cidæ: Sequitur ut liberatores tuo iudicio sint,
 » quandoquidem tertium nihil potest esse. Si
 » partes disjunctæ propositionis sint duabus
 » plures, iudicandi concludendiq; ars erit eadē.
 » Sic Cicero iudicat Rabirium cum Consulibus
 » esse oportere: Atqui videmus (ait) hæc in rerū
 » natura tria fuisse, ut aut cum Saturnino esset,
 » aut cum bonis, aut lateret. Latere autē, mor-
 » tis erat instar turpissimæ: cum Saturnino ef-
 » se, furoris & sceleris, virtus & honestas & pu-
 » dor cum Coll. esse cogebat.

P.

A.

C.

Primus tollit] Unica hic lex est, ut in assumptione
 tollatur unum, & reliquum concludatur.

Tollit unum] Hic, etiamsi rerum natura ferat, con-
 tradictio generalis in assumptione esse potest: ut,

*Omnis homo est rationalis, aut nulla bestia est
 irrationalis:*

Sed omnis bestia est irrationalis:

Ergo omnis homo est rationalis.

At si disjunctio vera esse non possit, nisi é specialiter
 disjunctis, contradictio specialis assumenda erit: ut, aut
 omnis homo est rationalis, aut nullum animal est ra-
 tionale. Hic non potest veré assumi, sed omne animal
 est rationale: sed tantum assumi potest, aliquod animal
 est rationale. Unde concludetur, Ergo omnis homo est
 rationalis.

Aut iuste] Propositio.

Accusare] Complexio.

Quam illo] Assumptio.

Homicidæ sint] Propositio syllogismi hic est disjun-
 cta: Qui Cæsarem interfecerunt, aut homicidæ sunt,
 aut vindices libertatis.

Tu homo sapiens] Assumptio: Cæsaris interfectores non sunt homicidæ: Quod ex effectis Antonii probatur.

Sequitur] Complexio syllogismi: Vindices igitur libertatis sunt.

Duabus plures] Dichotomia perfectæ divisionis, ideoque disjunctionis vix perpetuò servari potest: Syllogismi tamen ratio in tollendo ac retinendo par est. Itaque si duabus partes plures sint, licebit vel v. am tollere, ut reliquas retineas, vel omnes tollere præter unā. Quæ verò in assumptione nō tolluntur, in complexione ponantur.

Atqui videmus] Argumentum tale est. Rabirius aut cum Saturnino fuit, aut cum bonis, aut latuit. Sed non fuit cum Saturnino, nec latuit: cum bonis igitur. Per bonos intelligit consules & optimates.

CAP. 16. DE SYLLOGISMO

DIS. 2.

Disiunctus secundus ē propositione partibus omnibus affirmata assumit unum, & reliquum tollit, ut:

Dies est, aut nox est:

At dies est:

Nox igitur non est.

Sic Iuno cum Iove de Turno concludit,
10. Æneid.

--- Quid si quod voce gravaris,

Mente daret, atq. hac Turno rata vitam
neret?

Nunc manet in fontem gravis exitus, aut
ego veri

Vana feror: quod ut o potius formidine falsa

argū ab abiūna cuncta suspicō

Enclitico

Proposito

*Assumptio
in syllogismo
operativis.*

*Ludar, & in melius tua, qui potes, orsa re-
fleetas.*

Ejusmodi syllogismus efficitur é propo-
sitione copulata negata, quę negata complexio
dicitur: quęque disjunctionis affirmata vim
obtinet:

Non & dies est, & nox est:

At dies est:

Non igitur nox est.

Disjunctus] Leges hęc duę sunt: Prima, ut propositio
omnibus partibus sit affirmata: Altera, ut assumat unũ,
& reliquum tollat. Si enim una pars fuerit negata, ali-
quando ἀσυνόρισον concludetur, ut:

Aut decem poterunt, aut unus non poterit:

Sed unus non poterit:

Ergo decem non poterunt.

Nunc manet] Propositio disjuncti, aut Turnus peri-
bit, aut Juno fallitur.

Quod ut] Assumptio per optationem: At utinam Ju-
no potius fallatur.

In melius] Complexionis sententia.

Negata complexio] Gręci appellant συμπλοκὴν ἀπο-
φατικὴν. Nam ex affirmatione conjunctionum, nihil
sequeretur necessario.

Disjunctionis affirmata] Ut, Non & dies, & nox est,
idem valet, quod, aut dies, aut nox est. Neq; partes hęc
affirmatas esse necesse est: ut, Non & homo & animal
non est: utrumlibet hęc licet assumere, ut reliquum tol-
las: Sed homo est: Ergo animal est: Vel, Sed animal non
est: Ergo homo non est.

Haecenus itaque omnium syllogismorum genera
& species & modos percepimus, quibus omnium axio-
matum dubiorum genera disponuntur, & ex disposi-
tione consequentia illorum vel inconsequentia judica-
tur, qui effectus & finis syllogismorum est: quemad-
modum

modum veritas & falsitas é dispositione axiomatum
judicatur. Illis vulgó ab aliis annumerantur, Enthymema,
Inductio, Exemplum, Dilemma, Sorites. Quæ ta-
men novæ aut aliæ dispositionis vel argumentationum
species non sunt. Nam si illæ species syllogismorum
aut argumentationis diversæ essent ab illis, quæ hactenus
descriptæ & declaratæ sunt, diversas certé dispo-
nendi axiomatis leges & formas haberent: Sed novæ
in illis aut diversæ disponendi leges & formæ non sunt:
nec igitur species sunt diversæ, sed nomina potius ar-
gumentorum, quàm argumentationum. De Enthymemate
suprà expeditimus. Est enim syllogismus truncatus & imperfectus.
Inductio veró & exemplum sunt argumenta é loco distributionis ducta: illud enim
á partibus ad totum est, hoc veró á specie ad genus, ut li-
bro primo est demonstratum. Dilemma similiter ar-
gumentum est ex dissentaneis.

Sed exemplis rem ob oculos ponamus. Ut quæstio
sit, Quintia est formosa: argumentum á partibus, quia
candida est, quia longa, quia recta.

Qua candida, longa, & recta est, formosa est.

Quintia candida, longa, & recta est.

Quintia igitur formosa est.

Dispositus est hic syllogismus in figura tertia, ad le-
ges præscriptas: Quanquam usus semper feré Enthymemate
hic contentus sit, sed vulgó dicitur Inductio, tanquam alia
esset species syllogismi.

Sic quæstio sit, bellum contra finitimos pernicio-
sum esse: argumentum, quia bellum Atheniense ad-
versus Thebanos fuerit perniciosum:

*Illud Atheniense contra Thebanos fuit per-
niciosum.*

*Bellum Atheniense contra Thebanos fuit bel-
lum contra finitimos.*

Bellum igitur contra finitimos, perniciosum est.

Syllogismus est integer primæ figuræ. Quanquam
plerumque Enthymematicè disponatur. Vulgo exem-

plum dicitur, vel syllogismus expositivus, tanquam species esset diversa.

Aristoteles quidem Inductionem á Syllogismo hac ratione distinguit, quod per inductionem majus concludatur de medio per minus, id est generalius de subalterno per speciale, ut:

Omnis homo & bestia est essentia.

Omne animal est homo bestia ve.

Omne igitur animal est essentia.

Hic essentia generalius concluditur de subalterno, quod est animal, per minus, quod est homo & bestia.

Syllogismus veró majus de minore per medium, ut,

Omne animal est essentia.

Omnis & homo & bestia, est animal.

Omnis igitur homo bestia ve est essentia.

Hic generalius de speciali concluditur per medium, animal. Sed nullus syllogismus in tertia figura Aristotelis ita concluditur: falsum igitur Aristotelis est discernimen, ut:

Constantia est virtus.

Constantia est confidentia.

Quadam igitur confidentia est virtus.

Hic generale de æquali per æquale concluditur. Deinde cum ex propriis argumentamur, ut definitione, subjecto proprio, nihil majus, medium, aut minus est: omnia sunt æqualia & reciproca: Postremo differentia illa est argumenti, non dispositionis.

Dilemma vulgo syllogismus cornutus appellatur, quia duobus utrinque veluti cornibus feriat. Nam quia argumentum ejus á contrariis immediatis ducitur, utraque parte adversarium capit & quasi ferit. Exemplum hoc esto:

Si homines legi divina satisfaciunt, aut electi illi satisfaciunt, aut reprobi.

Sed nec reprobi implent legem, quia damnantur: nec electi, quia sola fide, gratia Christi conferantur.

Nulli igitur homines implent legem.

Syllogismus hic est in secundo modo connexi dispositus, novam argumentationis aut dispositionis formam non habet. Si itaque ex argumentorum generibus, quæ cum quæstione dubia in syllogismo disponuntur, syllogismorum species constituendæ & nominandæ sunt, tot certè futuræ essent syllogismorum species, quot sunt argumentorum genera. Alia igitur syllogismi species esset à causis, alia ab effectis, alia à subiectis, & sic deinceps.

Ad Soriten quod attinet, est syllogismus constans multis axiomatis tanquam catena connexis, quia semper axiomati consequenti aliud consequens additur (quod gradus appellatur) donec ad quæstionem seu complexionem perveniamus. Unde vulgo argumentatio à primo ad ultimum dicitur. In Sorite itaque cumulus est axiomatum (*σωρὸς* enim cumulus, & *συνέτης* acervalis dicitur) & Enthymematum multorum conjunctio.

Sed in Sorite captio valde periculosa est, nisi res connectantur necessario cohærentes. Quapropter si unum axioma in Sorite infirmum sit, aut fallum, totus infirmatur & evertitur. Sed si fraus & insidiæ non statim deprehendantur, Enthymemata Soritis ad simplicis aut compositi syllogismi leges membratim retexta & relata, insidias illas manifestabunt & declarabunt: bina enim semper ferè membra enthymema syllogismi constituunt: sic verò retexi potest:

Socrates est homo,
Homo est animal,
Animal est substantia,
Ergo Socrates est substantia.

In hoc Sorite duo Enthymemata comprehenduntur:

Animal est substantia,
Homo est animal:
 Adde complexionem:
Homo igitur est substantia.

Item:

Animal est substantia:

Adde assumptionem:

Socrates est animal,

Socrates igitur est substantia.

Vides hîc novam argumenti disponendi formam nullam esse, sed Enthymemata simplicis syllogismi includi.

Postremó sophismata de reductionibus & conversionibus syllogismorum á P. Ramo nō sine gravi causa é Logicis finibus exterminata sunt.

Primū enim ostensiva reductione nihil opus est, quia vel ipso Aristotele teste, consequentia semper constans & perspicua est, si ex antecedente constanti & vero, & legitima artis dispositione consequatur.

Deinde in reductione ad impossibile novæ aut necessariæ argumentandi leges non præscribuntur: sed tantū quæstionis alicujus contradictio adhibetur, & forma usitata concluditur. Vide libr. 7. Schol. Dial. cap. 4.

Elenchos veró á præceptis P. Ramus separavit, quia ex doctrina virtutis & veritatis apparet doctrina vitii & falsitatis. Ne tamen quicquam ea in re desiderare possis, P. Ramus separato libro in Scholis Dialecticis eos persecutus est.

CAP. 17. DE METHODO SECUNDUM Aristotelem UNICA.

Methodus est dianois variorum axiomatum homogeneorum pro naturæ suæ claritate præpositorum, unde omnium inter se convenientia judicatur, memoriaque comprehenditur. Atqui ut spectatur in axiomatica veritas

ritas & falsitas, in syllogismo consequentia & inconsequentia: sic in methodo consideratur ut per se clarius præcedat, obscurius sequatur, omninoque ordo & confusio judicatur. Sic disponetur ex homogeneis axiomatis primo loco absoluta notione primum, secundo secundum, tertio tertium, & ita deinceps: ideoque methodus ab universalibus ad singularia perpetuò progreditur. Hac enim sola & unica via proceditur ab antecedentibus omnino & absolutè notioribus ad consequentia ignota declarandum, eamque solam methodum Aristoteles docuit.

Methodus] Methodus breve compendium Quintiliano dicitur, Ciceroni ratio & via: ὁ δὲ οὗτος enim via est Græcis. Tot ferè hodie methodi species in suis artibus multi confinxerunt, quot sunt doctrinarum genera. Hinc methodus analytica, compositiva, definitiva, simplex, composita, universalis, particularis, oratoria, dialectica, & aliæ species infinitæ. Sed unicam esse Methodum omnium philosophorum usu P. Ramus probat. Definitionem igitur attendamus.

Variorum] Generalium, subalternorum, & specialium.

Homogeneorum] Id lex secunda καὶ αὐτὸ præcipit.

Pro natura] Cùm διάλεκτος & syllogismi genus sit, forma à P. Ramo additur, qua methodi διάλεκτος à διαλεκτικῷ syllogismi distinguatur. Syllogismi enim διάλεκτος axioma ex axioma deducit, ut consequentiā, vel inconsequentiam demonstrat. Methodi verò διάλεκτος axioma ex axioma deducit, ut natura clariora seu priora primo loco collocet, media medio, infima infimo, & rerum convenientem ordinem doceat.

Sed quæ sunt (inquires) natura clariora aut priora Aristoteli natura priora seu clariora dicuntur, notiora, universalia seu generalia, quæ pluribus insunt, quæ possunt intelligi absque specialis intelligentia, item à quibus consequentia non convertitur (inquit Aristoteles in categorematis) ut si homo est, animal est, non contrà. Hic animal natura prius est homine, quia non contrà sequitur: Animal est, ergo homo est. Sic Aristotelis figura syllogismorum prima à P. Ramo postrema facta est. Nam si est dispositio, in qua argumentum simul antecedit & consequitur, est quoque dispositio, in qua argumentum tantum antecedit: est item, in qua tantum sequitur, non contrà. Denique (ut clarius tecum loquar) Aristoteli & P. Ramo natura priora in methodo nihil aliud sunt, quam causæ & subjecta sequentiæ: Sic in Grammatica litera prior est syllaba, syllaba voce, vox oratione: Sic in Geometria punctum prius est linea, linea superficie, superficies corpore.

Unde omnium] Duplex finis Methodi additur. In eum finem Methodus inventa est, ut rerum convenientia judicetur, & res omnis facilius memoria comprehendatur. Pauca enim facilius memoriæ mandabis, quàm multa. Sed quomodo methodus ex multis axiomatis pauca efficiat, fortasse requiris? Si, inquam, generalia primo loco & semel ponentur (ait Aristoteles de partibus animalium) non necesse erit in specialibus repetere: sin verò à specialibus ad generalia progredieris, generalia nondum definita & demonstrata necessariò tibi in specialibus singulis erunt repetenda, & ita tautologia seu multitudine ac confusione repetitarum rerum memoriam obrues. Definitio methodi sic à nobis explicata & probata est. Quæ igitur inter Ramum nostrum & ejus adversarios controversiæ de Methodo capita sunt? Methodum illi ad Logicam pertinere fatentur, & sic illis cum P. Ramo convenit. Plerique eam ad secundam Logices partem referunt, & P. Ramus idem facit, quia per Methodum non res inveniuntur, sed inventæ & vel suo vel syllogismi judicio æsti-

estimata ac probata collocantur, & ex collocatione judicantur. Sed methodum unicam à P. Ramo constitui, eamque à generalibus seu natura prioribus ad specialia progredi indignissimè ferunt, atque mirantur. Quas igitur pro sua seu potius pro Platonis & Aristotelis methodo rationes P. Ramus affert? Quòd si methodus inventa est (ait) & ad res docendas ab omnibus adhibetur, ut facilius intelligantur, & memoria comprehendantur, certè à generalissimis seu natura notioribus semper progrediatur necesse est. Nulla enim ordinis ratio ad cognitionem & intelligentiam rerum est facilior, quia (teste Aristotele & experientia) generalia sua natura sunt notiora, quæ primo loco posita, declarant sequentia obscuriora: nulla item ordinis ratio ad memoriam juvandum est aptior, quia, si generalia primo loco & semel ponantur, tautologia cavebitur, & rerum confusio ac multitudo tolletur. Si itaque Methodus semper à natura prioribus progredi debet, certè unicam esse methodum necesse est: verum autem primum, verum igitur & extremum.

Hæc, quæso, adversarii, attendite, ad hanc rationem P. Rami evertendam omnes arietes & machinas convertite. Sed vereor, ne vestro gladio vos jugulaturi sitis. An non enim hanc methodum probatis, dum artes omnes & res, de quibus disputatur, à definitione exordiri vultis? Definitio enim generalissima est. Scribite igitur immensa de methodo volumina, infinitas methodi species fingite, ordinem aliquando invertite, & num per specialia generalibus seu per obscura clarioribus lux adferri queat, periculum facite. nos P. Rami, seu potius Platonis & Aristotelis philosophorum principum, à generalibus ad specialia unicam methodum semper docebimus, & eam vos sequi, & usu approbare, apertè demonstrabimus. Testimonia Philosophorum de methodo unica vide apud Talæum.

Galenus & alii tria Methodi genera constituunt: συνθεσιν, ἀνάλυσιν, & διαίρεσιν. Sed Methodus est, ut jam firmissimis rationum momentis conclusum est,

quæ ad res inventas ordine legitimo & idoneo collocandas adhibetur: Atqui σωθεις, ex partibus totum paulatim colligit & invenit, ἀνάλυσις, contra totum jam factum & collocatum resolvit, διαίρεσις genera in species distribuit, & ita ad res inventas apto & naturali ordine collocandas nihil prorsus valent: nequaquam igitur methodi species esse possunt.

CAP. 18. DE PRIMA METHODI
*illustratione per exempla
artium.*

Sed methodi unitatem exempla doctrinarum & artium præcipuè demonstrant præcipueque vindicant, quibus quamvis omnes regulæ generales sint & universales, tamen earum gradus distinguuntur: quantoque unaquæque generalior erit, tanto magis præcedet. Generalissima loco & ordine primærit, quia lumine & notitia prima est: subalterna consequentur, quia claritate sunt proximæ: atq; ex his natura notiores præponetur, minus notæ substituentur, tandèq; specialissima constituentur. Definitio itaq; generalissima prima erit, distributio sequetur. quæ si multiplex fuerit, præcedet in partes integras partitio, sequetur divisio in species: partesque ipsæ & species eodem ordine sunt rursus tractandæ ac definiendæ, quo distributæ fuerint: & transitionum vinculis, si longior inter eas intersit explicatio, colligandæ sunt: Id enim auditorem reficit ac recreat, atque ut res familiarius accipiat, exemplo quoq; familiari nobis utendum est. Omnes definitiones, distri-

distributiones, regulæ Grammaticæ repertæ sint, atque unaquæque sigillatim judicata: omniaq; hæc documenta variis tabellis inscripta, unâ confundantur & conturbentur in hydria aliqua, ut in Olla ludo fieri solet: hîc si quæras, quæ pars Dialecticæ te doceat has regulas ita confusas disponere & in ordinem redigere: primò locis inventionis nihil opus est, cum sint omnia reperta: neq; primo axiomatis judicio, cum unumquodq; axioma probatum & æstimatū sit: neq; secūdo syllogismi judicio opus, cum sint omnes singularum rerum controversiæ his de rebus disceptatæ & conclusæ: sola methodus superest. Dialecticus igitur lumine methodi artificiosæ, seliget in hac urna definitionē Grāmaticæ (id enim est generalissimū) & primo loco statuet: Grāmatica est doctrina benè loquendi. tum requirer in eadem urna partitionem Grammaticæ, & collocabit secundo loco: Partes Grammaticæ sunt duę, Etymologia & Syntaxis. Deinceps in eodem vase definitionem Etymologię de vocibus separabit, & tertio gradu antecedentibus adjunget: tum vocis partes in literis & syllabis, speciesq; in vocibus numeri & sine numero requirer, exituumq; transitiones suis locis collocabit. Atq; ita omnium etymologiæ partium definitiones, distributiones, colligationes, exempla deniq; specialissima in singulis disponet. Idemque in Syntaxi faciet. Hanc viam omnes artes sibi proposuerunt.

Omnes regula] Generales & universales sunt, summum illarum spectes: quas tamen, si per se consideres & conferas, aliæ aliis sunt generaliores & specialiores.

Transitionum Vinculus] Transitio in figuris rhetoricis à Cicerone numeratur, sed vinculum potius methodi est: de qua autor ad Herennium. Transitio vocatur (ait) quæ cum ostendit breviter, quid dictum sit, proponit item brevi, quid sequatur, hoc modo: In patriam cujusmodi fuerit, habetis: nunc in parentes qualis extiterit, considerate. Item: Mea in istum beneficia cognoscitis: nunc, quam iste mihi gratiam retulerit, accipite. Proficit hæc aliquantum exornatio ad duas res: Nam & quid dixerit commonet, & ad reliquum comparat auditorem. Hæc ille.

CAP. 19. DE SECUNDA METHODI
*illustratione per exempla poëtarum,
oratorum, historicorum.*

Atqui methodus non solum in materia artium & doctrinarum adhibetur, sed in omnibus rebus, quas facile & perspicue docere volumus: ideoque poëtæ, oratores, omnesque omnino scriptores quoties docendum sibi auditorem proponunt, hanc viam sequuntur, quamvis non usquequaque ingrediantur atque insistant. Virgilius in Georgicis distribuit propositam materiam in quatuor partes, ut antè dixi: primoque libro res communes persequitur, ut Astrologiam, Meteorologiam, deque segetibus & earum cultu disse-rit, quæ pars operis prima erat, tumque transitio adhibetur initio secundi libri:

*Hætenus arvorum cultus & sidera cæli,
Nunc te Bacche canam.*

Dein-

Deinceps scribit generaliter de arboribus, tum specialiter de vitibus. Transitio secunda adhibetur ad tertiã partem, sed imperfectior & sine epilogo. Tertiĩ libri initio de bobus, equis, ovibus, capris, canibus:

*Te quoque magna Pales, & te memorando
canemus*

Pastor ab Amphryso.

Tandem initio quarti libri transitio tertia est de quarta parte, sed item imperfecta ẽ sola propositione de apibus:

*Protinus aëri mellis sylvestria dona
Exequar.---*

Sic igitur Poëta generalissimum primo, subalternã medio, specialissima extremo loco ponere studuit. Sic Ovid. in Fastis, dispositionis hujus gratiam sequitur: proposuit initio summum operis:

*Tempora cū caussis Latium digesta per annū, ^{calendarium}
Lapsaq₃ sub terras ortaq₃ signa canam. ^{Romani digesta}*

Mox imploratione facta, partitionem anni statuit, factam à Romulo primũ in decem menses, quam reprehendit:

*Tempora digereret cū cōditor urbis, in anno
Constituit menses quinq₃ bis esse suo.*

Et pauló pōst Numæ divisionem pleniorē adjungit: ~~et Numæ~~

*At numa nec Janū nec avitas præterit umbras:
Mensibus antiquis præposuitq₃ duos.*

Denique Poëta communes differentias interpretatus diei fasti, nefasti, comitalis,

nundinalis, calendarum, nonarum, iduum, tum atri; tandem unumquenq; mensem suo loco prosequitur, & prefatione ordinis hujus á generalibus ad specialia studium indicat:

Hac mihi dicta semel, totis harentia fastis,

Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

Tandem singulis partibus expositis transitio conjungitur, ut in fine 1. & initio 2.

Sed jam prima mei pars est exacta laboris,

Cumq; suo finem mense libellus habet.

Janus habet finē, cū carmine crescat & annus:

Alter ut it mensis, sic liber alter eat.

In singulis libris postea transitiones adhibentur, sed minus accuratē. Oratores in proœmio, narratione, confirmatione, peroratione hunc ordinem affectant, eumque artis & naturæ & rei ordinem appellant, & interdum studiosius affectantur: ut in accusatione Cicero primū proponendo, tū partiendo, Quæstor (inquit) Cn. Papyrio Cos. fuisti ab hinc annos quatuordecim, & ex illa die ad hanc diem quæ fecisti, in judicium voco; hora nulla vacua furto, scelere, crudelitate, flagitio reperietur. Propositio hîc & definitio summæ rei est, tanquam in hoc judicio generalissima. Partitio sequitur: Hi sunt anni consumpti in Quæstura & legatione Asiatica, & Prætura urbana, & Prætura Siciliensi: quare hæc eadem erit quadripartita distributio totius accusationis meæ. Quas partes quatuor earumque partium particulas deinceps suo quamque ordine

ordine & loco tractavit, & transitionibus copulavit, tres primas tertio libro: Quamobrem (ait) Quæstura istius demonstrata, primique magistratus & furto & scelere perspecto, reliqua attendite. Tum verò expositis legationis criminibus, transitio ad Præturam sequitur: Verum ad illam jam veniamus præclaram Præturam, criminaque ea, quæ notiora sunt his, qui adsunt, quàm nobis, qui meditati ad dicendum paratique venimus. Transitio hæc imperfectior est sine epilogo: tandem principio quartæ orationis transitio est consimilis ad quartam partem de Prætura Siciliensi: Multa mihi necessariò, iudices, præmittenda sunt, ut possim aliquo modo de iis rebus, quæ meæ fidei commissæ sunt, dicere: recepi enim causam Sicilia: ea me ad hoc negotium provincia attraxit. Sic Livius summam septingentorum annorum initio complectitur, tum per decades dividit.

Quamvis non] Naturæ ordinem sæpius immutant, eumque ad rerum & personarum circumstantias accommodant.

Oratores in proæmio] Partes hæ orationis vulgo in Rhetoricis docentur, cum tamen ad Logicam de Methodo referendæ sint. Exordium enim rem summam proponit: narratio planius explicat: contentio confirmando vel infirmando per partes exequitur: peroratio ad extremum concludit: qui ordo in orandis causis civilibus Dialecticæ Methodi leges & vestigia sequitur.

CAP. 20. DE CRYPTICIS
methodi.

1.
2.
3.
Hæc igitur in variis axiomatis homogeneis suoque vel syllogismi iudicio notis methodus erit quoties perspicuè res docenda erit: At cum delectatione motu ve aliquo majore, in parte aliqua fallendus erit auditor, homogenea quædam rejicientur, ut definitionum, partitionum, transitionumq; luminæ: quædam assumentur heterogenea, velut digressiones à re & in re commemorations, sed præcipuè rerum ordo initio inverteretur, antecedentiaque nonnulla consequentibus postponentur. Itaque ad illam perfectæ methodi regulam hæc alicubi imperfectior forma non solum detractis rebus mutila est vel superadditis redundat, sed ordinis sui quibusdam gradibus inversis præpostera est. Quod Poëta facit majore quâdam artificii specie, dum populum ducendum sibi proponit, id est, belluam multorum capitum, ideoq; variis modis decipit, incipit a medio, ibique primum sæpe comprehendit, postremum denique incerto aliquo & inopinato casu cōcludit. Sic (ut Horatius ait) Homerus Iliada disposuit:

*Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo:
Semper ad eventum festinat, & in medias res
Non secus ac notas auditorem rapit; & quæ
Desperat tractata nitefcere posse, relinquit.
Atq; ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet inum.*

Sic

Sic Virg. Æneam à Sicilia excepit, & in convivio Carthaginis præterita narrantem fecit: postrema variis perturbata casibus induxit. Sic Comici poëta, tametsi magno iudicio comœdias per actus & scenas distinguunt, efficiunt tamen ut omnia fortuita videantur. Oratores verò ad victoriam omnia referunt. Itaque non tam docendi, quàm permovendi gratia firmissimum quodque primum ab iis collocatur, dum tamen ea quæ æquæ excellent, servêtur etiam ad extremum, & HomERICA dispositione mediocria in mediam turbam atque in grægem conferantur.

Variis homogeneis] Videntur inter se pugnare varia & homogenea. Sed axiomata homogenea dicuntur non tantum artium præcepta, verùm etiam omnia oratorum, poëtarum, historicorum, & quorumcunque auctorum axiomata, quatenus ad eundem finem assequendum adhibentur. Varia autem appellantur oratorum, poëtarum & aliorum inventa, quia ex rebus variis proficiuntur, sed tamen finem eundem respiciunt.

Cum delectatione] Intelligit Crypsin methodicam, quæ est in ellipsi, & redundantia partium, vel in earum ordine perverso. Appellatur methodus prudentiæ. Crypsis itaque in methodo est, quod in syllogismo Enthymema & Prosylogismus. Nunquam tamen ordo ita invertitur ut sursum versus à specialibus ad generalia procedatur. Sed partis alicujus quædam est inversio.

Digressiones & commorationes] Quas Oratores *παράστασις & ἐπιμεινὰς* vocant.

Ordo invertitur] Sæpè enim à mediis hæc Methodus incipit, & prima deinde subtextit: partitionis lumina negligit: aut res quidem partitur, partium tamen explicationem ordine non persequitur.

Gemino ab ovo] Id est Helenæ ortu, & ab ultima belli origine. Fingunt enim poëtæ concubitu Jovis & Ledaë natum esse geminum ovum Pollucis & Helenæ.

In medias] Quæ tempore mediæ sunt, inter primam originem & finem ultimum.

Notas] In notiores res, quod Logicū ferè est, quia à notioribus exordiendum.

Sic comici] Illustrat rem exemplo comicorum & oratorum.

Firmissimum quodq;] Ordinem non intelligentiæ sed victoriæ sibi proponunt; ut poëtæ ordinem voluntatis & gratiæ: & in eo ipso tamen methodi leges servant.

Homericæ dispositione] De qua vide Quintilianum lib. 5. cap. 10. & Ciceronem Orat. 2.

Lecto-

Lectori S.

Quum Rolandus Ma'ilmenaus, prefatione in suam Rami Dialectices editionem, se in ultima editione nostra correxisse quadam scribat, idque jubente autore: gratum lectori futurum judicavi, si diversitatem utriusque editionis collatione deprehensam hic in calce adjicerem. Ut igitur paucis expediam, primum & secundum editionis nostra caput in unum contrahit, atque ita non nisi 32. primi libri capita constituit. Pag. 18, & 16, Sic urbium cæterarumque rerum conditores & inventores: ut, Romulus Romanæ urbis conditor, Reges deinde rel. Pag. 40, inter Versum ultimum & penultimum hac interjicit: Sic Deus & Mammon vel Satanas & Beelzebub: Angelus five Spiritus bonus, & Angelus five Spiritus malus: Justitia legis, & Justitia fidei: Spiritus & Caro: Benedictio & Maledictio: Fides & Incredulitas: Electio & Reprobatio. Sic Alb. Pag. 84, & 1, De testimonio humano legis & sententiæ, & eorum usu in omni disciplina. Pag. 85, v. ultimo, quæ propriè Quæstio dicitur. Libræ confessionis exempla sunt apud Demosthenem. Coactæ confessionis exemplum extat apud Milonem, sed à Cicerone derid. Pag. 96, & 17, quando consequens specialiter antecedenti attrib. Pag. 107, v. 19, Cap. 10. De syllogismo simplici primo, ejusque contractione. Ibidem, Versu 22, pars consequens quæstionis est in propos. Ibidem, & 29, proprius ex utraque propria. Simplicis syllogismi genera sunt duo: primum & secundum. Primum, quando ex argumento antecedente in propositione utlibet, in assumptione affirmata, complexio specialis efficitur: ut in his exemplis:

AFFIRM. GENERAL.

Constantia est Virtus:

At est confidentia:

Quadam igitur confidentia est Virtus.

Gemino ab ovo] Id est Helenæ ortu, & ab ultima belli origine. Fingunt enim poëtæ concubitu Jovis & Ledæ natum esse geminum ovum Pollucis & Helenæ.

In medias] Quæ tempore mediæ sunt, inter primam originem & finem ultimum.

Notas] In notiores res, quod Logicū ferè est, quia à notioribus exordiendum.

Sic comici] Illustrat rem exemplo comicorum & oratorum.

Firmissimum quodq;] Ordinem non intelligentiæ sed victoriæ sibi proponunt; ut poëtæ ordinem voluntatis & gratiæ: & in eo ipso tamen methodi leges servant.

Homericæ dispositione] De qua vide Quintilianum lib. 5. cap. 10. & Ciceronem Orat. 2.

Lecto-

Lectori S.

Quum Rolandus Makilmenaus, prefatione in suam Rami Dialectices editionem, se in ultima editione nostra correxisse quadam scribat, idque jubente autore: gratum lectori futurum judicavi, si disversitatem utriusque editionis collatione deprehensam hic in calce adjicerem. Ut igitur paucis expediám, primum & secundum editionis nostra caput in unum contrahit, atque ita non nisi 32. primi libri capita consuevit. Pag. 18, & 16, Sic urbium ceterarumque rerum conditores & inventores: ut, Romulus Romanæ urbis conditor, Reges deinde rel. Pag. 40, inter Versum ultimum & penultimum hac interjicit: Sic Deus & Mammon vel Satanas & Beelzebub: Angelus five Spiritus bonus, & Angelus five Spiritus malus: Justitia legis, & Justitia fidei: Spiritus & Caro: Benedictio & Maledictio: Fides & Incredulitas: Electio & Reprobatio. Sic Alb. Pag. 84, & 1, De testimonio humano legis & sententiæ, & eorum usu in omni disciplina. Pag. 85, v. ultimo, quæ propriè Quæstio dicitur. Liberæ confessionis exempla sunt apud Demosthenem. Coactæ confessionis exemplum extat apud Milonem, sed à Cicerone derid. Pag. 96, & 17, quando consequens specialiter antecedenti attrib. Pag. 107, v. 19, Cap. 10. De syllogismo simplici primo, ejusque contractione. Ibidem, Versu 22, pars consequens quæstionis est in propos. Ibidem, & 29, proprius ex utraque propria. Simplicis syllogismi genera sunt duo: primum & secundum. Primum, quando ex argumento antecedente in propositione utlibet, in assumptione affirmata, complexio specialis efficitur: ut in his exemplis:

AFFIRM. GENERAL.

Constantia est Virtus:

At est confidentia:

Quadam igitur confidentia est Virtus.

NIG. GENR.

Audacia non est virtus:

At est confidentia:

Quadam igitur confidentia non est virtus

AFFIRM. SPECIAL.

Sapiens est laudabilis:

At quidam est pauper:

Quidam igitur pauper est laudabilis.

NIG. SPEC.

Stultus non est beatus:

At quidam est fortunatus:

Quidam igitur fortunatus non est beatus.

AFFIRM. PROPR.

Socrates est philosophus:

At est homo:

Quidam igitur homo est philosophus.

NIG. PROPR.

Thersites non est philosophus:

At est homo:

Quidam igitur homo non est philosophus.

Verum pro iudicii claritate usus contractione hic
feré contentus est. Fit autem contractio, quando ar-
gum. Pag. 109, v. 19, CAP. II. De syllogismo simplici
secundo. In syllogismo simplici secundi generis, propo-
sitio est gen. Pag. 113, v. penult. Secunda species syl-
logismi secundi generis est, qu.

Haftenus quae ex Makilmenao deprehendimus.
Monere nunc libet de quibusdam mendis exemplari
vitio commissis. Igitur pag. 39, v. penult. scripsisse vi-
derur autor ἀντιτιθίμην. pag. 129, v. 16, quidam ma-
lunt σωπίτης. At pag. 38, v. 15, ex Plauto scribe, per-
gentes alium in al. & pag. 63, v. 26, Politis, ex Homero
& Eustathio, apud quos est πολιτὴς.

FINIS.

DIAN
NIG.